

Mer Frihet. Mer Ansvar.

ET SOSIALLIBERALT REFORMPROGRAM FOR STORTINGSPERIODEN 2005-2009

Vedtatt av Venstres landsmøte 15.-17. april 2005

venstre

Ansvarlig utgiver: Venstres Hovedorganisasjon © mai 2005
Trykk: Oslo Forlagstrykkeri AS

Forord

Venstres stortingsvalgprogram for stortingsperioden 2005-2009 ble vedtatt på Venstres landsmøte i Molde 15.-17. april 2005.

Programprosessen startet ved at en egen programkomité bestående av Olaf Thommessen (leder), Odd Einar Dørum, Jan Fjellstad, Per Gunnar Johnsen, Liv Juchelka, Tonje Løwer Gurholt, Alvhild Hedstein, Audun Rødningsby (Norges Unge Venstre), Sara S. Ruud (Norges Venstrekvinnelag) og Ole Jacob Sending (Sosialliberalt forum) ble nedsatt av Venstres landsstyre i 14. februar 2004.

Programkomiteens første utkast til program ble lagt fram 14. oktober 2004 og var fram til 1. desember på høring hos samtlige av Venstres medlemmer som et vedlegg til Venstres medlemsmagasin liberal.no nr. 6-04. På bakgrunn av endringsforslagene som kom inn under denne høringen og komiteens første utkast la komiteen fram et andre og endelig utkast 17. januar 2005. Dette utkastet ble deretter behandlet på fylkeslagenes årsmøter og av Venstres landsstyre som gjorde innstilling og anbefalinger foran landsmøtets behandling.

Et stortingsvalgprogram er ikke altomfattende, men handlingsrettet inn mot kommende stortingsperiode, og handler i hovedsak om spørsmål som Stortinget vil ha sterk innflytelse på eller avgjørende myndighet over. Selv om dette programmet også omtaler og understreker en hel del viktige sosialliberale prinsipper er programmet på enkelte områder avgrenset mot Venstres gjeldende prinsippprogram som ble vedtatt av landsmøtet i 1996.

Molde, 17. april 2005

Innhold:

1. MER FRIHET. MER ANSVAR.....	6
Individet og fellesskapet 6, Borgeren, staten og markedet 6	
<i>Sentrale sosialliberale prinsipper.....</i>	<i>7</i>
Valgfrihet gir reell frihet 7, Likeverd og like muligheter 7, Nærhet og forenkling 8, Nyskaping, aktivisering og inkludering 8, Fremtidsoptimisme 9	
2. ENGASJEMENT OG DELTAKELSE I DEMOKRATIET.....	10
<i>Mer makt til lokaldemokratiet.....</i>	<i>11</i>
Gjenopprett balansen i kommuneøkonomien 11, Vitaliser lokaldemokratiet 11, Åpenhet og innsyn 12, Ombudsrollen 13	
<i>Kommunestruktur og regionkommuner.....</i>	<i>14</i>
<i>Maktspredning og demokratisk styring.....</i>	<i>15</i>
Demokratiske grunnprinsipper 16, Offentlig partiøkonomi - en demokratisk selvfølge 17, Reduser særinteressenes makt 17, Nei til rettsliggjøring av politikken 18, Mediemakt 18	
<i>Et åpnere og enklere Norge.....</i>	<i>19</i>
Tilgjengelige tjenester 19, Konkurranse om flere oppgaver 20, Det frivillige organisasjonsliv 20	
<i>Ytringsfrihet og personvern.....</i>	<i>21</i>
Personvern 22, Retten til et sporløst liv 23, Retten til å bli behandlet av mennesker 23, Sterkere forbrukervern 23	
<i>Demokrati som inkluderer alle.....</i>	<i>24</i>
Likeverd og likestilling 25, Likt diskrimineringsvern for alle 25, Livssynsfrihet, 25 Uavhengige tros- og livssynssamfunn – skill stat og kirke 25	
3. SKATTE- OG NÆRINGSPOLITIKK FOR EN NY TID.....	27
<i>Venstres prinsipper i næringspolitikken.....</i>	<i>27</i>
<i>Venstres sosialliberale skattereform.....</i>	<i>29</i>
Et enklere skattesystem – flatere skatt 29, Fjern formueskatten 30, Fra skatt på arbeid til skatt på skadelig forbruk og forurenning 30, Rydd opp i gebyr- og avgiftsjungelen 31	
<i>Næringspolitikk for en ny tid.....</i>	<i>31</i>
Tilgang på arbeidskraft - økt arbeidsinnvandring 32, Et fleksibelt arbeidsliv 32, Flere nyetableringer gjennom kultur for entreprenørskap 33, Et enklere Norge 35, En IT-nasjon i verdensklasse 35, En modernisert offentlig sektor 37, Prinsipper om eierskap 38, Forskning 39, Bedre framkommelighet over hele landet 40, Sterkere satsing på trafiksikkerhet 41	
<i>Verdiskapningspolitikk for hele landet.....</i>	<i>42</i>
Ny giv for distriktene 42, Det gode byliv 44, Fiskeri og havbruk 44, Norge som sjøfartsnasjon 47, Et robust landbruk for fremtiden 47, Reindrift 49, Kultur og reiseliv 50	
4. ET RETTFERDIG OG AKTIVISERENDE VELFERDSSAMFUNN.....	51
<i>Reformer av velferdsstaten.....</i>	<i>51</i>
En dør for verdighet og aktivitet 52, Mer fleksible ordninger for utdanning, arbeid og trygd 52, Borgerlønn – en reform for frihet og ansvar 53, Sykelønn 54, Nødvendig pensjonsreform 55	
<i>Det leves ulike liv, heldigvis.....</i>	<i>56</i>
Fra fødselspermisjon til fleksibel barnevern 56, Likestilling av partnerskap og ekteskap 57, Adopsjon 57, Barnehagetilbud til alle 58, Frivillig skolefritidsordning 58, Likestilling ved samlivsbrudd 58, Omfordeling av barnetrygden 58, Bekjempelse av fattigdom blant barn 59, Nasjonalt løft for boliger til nyetablerere 59, Tilgjengelighetsreform for funksjonshemmede 60, Et mer fleksibelt arbeidsliv 60	
<i>Et tilgjengelig og godt helsetilbud for alle.....</i>	<i>61</i>
Spesialisthelsetjenesten og styring av helseforetakene 62, Primærhelsetjenesten 63, Tilgang på helsepersonell 64, Nærhet og deltakelse i den sosiale omsorg 64, Omsorgsgaranti for en verdig alderdom 65, Psykisk utviklingshemmede 65, Satsing på psykiatrien 65, Redusert skadevirkning av rusmisbruk 66, Forebyggende arbeid 67	
<i>Teknologiens og vitenskapens etiske utfordringer.....</i>	<i>68</i>
Nei til genetisk diskriminering 69	
<i>Et inkluderende samfunn.....</i>	<i>70</i>
En human flyktninge- og asylpolitikk 70, Arbeidsinnvandring 71, Evaluering av utlendingsnemnda 71	

<i>Integrering</i>	72
Et flerkulturelt integrert samfunn 72, Felles ansvar 73, Lover og regler 73, Arbeid 74, Kvinner og barn i innvandringsmiljøene 74, Mangfoldig kulturliv 75	
<i>Individets trygghet i en liberal rettsstat</i>	75
Til kamp mot vold 76, Vold i nære relasjoner 76, Offerets posisjon 77, Barne- og ungdomskriminalitet 77, Nei til kriminalisering av sexkjøp 78, Politi- og lensmannsetats deltakelse i nærmiljøet 79, Organisert internasjonal kriminalitet 79, Hurtighet i straffekjeden 80, Kriminalomsorgen og alternative straffereaksjoner 81, Ettervern 82, En sterkere sivil rettsstat 82, Bedre beredskap mot ulykker og samfunnets sårbarhet 82	

5. ET MILJØPOLITISK FOREGANGSLAND84

Venstres sju miljøprinsipper 85, Miljøvernpolitiske virkemidler 87	
<i>Kampen mot klimagassene</i>	87
Venstres energireform 87, Industrien må ta sin del av ansvaret 88, Bruk av gass må ikke gi økte nasjonale utslipp 89, Satsing på CO2-fri gassbruk 89, Redusert utslipp fra transport 89, Norge inn i hydrogenalderen 90, Skånsom oljeutvinning 90	
<i>Kampen mot helse- og miljøgiftige stoffer</i>	91
Sterkere internasjonale avtaler 92, Radioaktivitet 92, Informasjon og avgifter 92, Miljøgiftig avfall må ikke på avveie 93, Bedre system for industriens utslippstillatelser 94	
<i>Kampen for det biologiske mangfoldet</i>	94
Økt vern av spesiell, sårbar og representativ natur 94, Vern av kystsoner, lakseelver og korallrev 95, Rovviltforvaltning 97, Dyrevern 97, Bioteknologi 97, Sikring av naturhistoriske verdier 97	
<i>Kampen for ren natur</i>	98
Lokal frihet, lokalt ansvar 98, Et mer økologisk samfunn 99, Byutvikling og samferdsel 99, Samferdselspolitikk for miljø og framkommelighet 100, Avfallspolitikk for nullutslipp 101, Allemannsretten og tilgang til strandsonene 101	

6. VERDENSBORGER..... 103

<i>Kampen for menneskerettighetene</i>	104
Dødsstraff 104, Ytringsfrihet 104, Flyktninger 104, Etikk og næringsliv 104	
<i>Et sterkere FN</i>	105
<i>Global miljøpolitikk</i>	106
<i>Kampen mot fattigdom</i>	107
Gjeldsslette 107, Bistand for fred, demokrati og utvikling 108, Handelsvidende subsidier 109	
<i>Global økonomi krever global politikk</i>	109
Globalt konkurransetilsyn 110, Sanksjoner mot makthaverne 110, Etisk forbruk og etiske investeringer 110, Patenter og samfunnsansvar 111	
<i>En demokratisk og human verden</i>	112
Fred i Midtøsten 112, Et nytt Afrika 112	
<i>Tettere regionalt samarbeid i Europa</i>	112
Norges forhold til EU 113, Den Europeiske Union 113, Spørsmålet om norsk medlemskap 114, Nei til norsk EU-medlemskap 114, Arktis og Antarktis 115, Et mer vitalt nabolik 116, Russland 116, Nordre Asia 116	
<i>Forsvars- og sikkerhetspolitikk for en ny tid</i>	117
Verneplikt 118, Internasjonal deltakelse 118, Våpen og nedrustning 120	

7. GRUNNLAGET FOR KUNNSKAPSSAMFUNNET 121

<i>Grunn- og videregående skole</i>	122
Kvalitet og mangfold i skolen 122, Innholdet i skolen 123, Læreplaner 125, Skolemiljø 125, Utfordringer i ungdomsskolen 126, Gjenreis respekten for lærerne 126, Individvurdering 128, e-læring 129, Fritt valg av læremidler og lærebøker i videregående skole 129, Nasjonale prøver 129, Organisering av opplæringen 130	
<i>Høyere utdanning</i>	131
Studietilbud 132, Studentvelferd 133, Internasjonalisering 133	
<i>Styrk forskningen</i>	134

8. FORPLIKTENDE SATSING PÅ KULTUR 137

Et løft for kultur-Norge 137, Den kulturelle skolesekken 138, Rom for skapende krefter og lokalt engasjement 139, Film og musikk 140, Opphavsrett og kopisperrer 141, Språklig mangfold 141, Økt satsing på bibliotekene 141, Massemedia 142, Pressestøtte 143, Idretten 143, Samisk kultur 143, Annen minoritetskultur 144, Kulturminner, museer og tradisjoner 144, Estetikk og stedsforming 145	
--	--

1. Mer frihet. Mer ansvar.

«Det finnes meget store arbeidsoppgaver for et liberalt parti som med en ny glød sprer sine grunnleggende ideer: Det kompromissløse forsvaret for demokratiet, toleransen, internasjonalsismen, den sosiale rettferdigheten, markedsøkonomien, dannelsesidealet og troen på individuell frihet under ansvar. Det er der den sosialt bevisste liberalismen hevdes hardest at de mest anstendige samfunn skapes.»

LARS LEIJONBORG

Individet og fellesskapet

Venstre er et sosialliberalt parti. Å være sosialliberal innebærer en sterk tro på menneskets skaperevne, kreativitet og ansvarfølelse. Derfor setter Venstre alltid det enkelte menneske i sentrum, ikke grupper eller klasser. Alle mennesker er likeverdige, men ingen er like. Økt frihet gir nye muligheter for menneskelig vekst.

Frihet er en forutsetning for å ta ansvar for egne handlinger og hensyn til sine medmennesker. Mennesker som har frihet, har også ansvar for å finne fellesskapsløsninger som tar vare på alle, også livsgrunnlaget til våre etterkommere. Individets frihet må alltid balanseres opp mot individets plikt til ikke å begrense andres reelle frihet.

Venstres fellesskapsperspektiv går på tvers av generasjonene. Venstre vil føre en ansvarlig økonomisk politikk som ikke slår beina under fremtidens velferdsstat. Samtidig har vi et forvalteransvar som skal sikre generasjoner etter oss lik tilgang på naturopplevelser og en hverdag uten forurensing.

Frihet for enkeltindividet og ansvar for fellesskapet er Venstres grunnleggende verdier. Derfor er Venstres kjernebudskap: Mer frihet, mer ansvar.

Borgeren, staten og markedet

Venstres stat er ikke minimalstaten eller formynderstaten; Venstres stat er borgernes stat som styres gjennom borgernes makt og deltakelse. Det er ikke statens oppgave å løse alle menneskets utfordringer. Det

sosialliberale samfunnet forutsetter en god maktbalanse mellom enkeltmennesket, frivillig sektor og demokratiske fellesskapsløsninger ivaretatt av det offentlige.

Venstres bygger sin økonomiske politikk på markedsøkonomien. Forutsetningen for et velfungerende marked er politiske og juridiske spilleregler. Å bekjempe uheldig markedskonsentrasjon er avgjørende for å sikre fri og sunn konkurranse.

Venstre er opptatt av aktørers samfunnsansvar, enten det gjelder enkeltmennesker, institusjoner, fagforeninger eller bedrifter. At noe er lov eller etterspurt gjør det ikke nødvendigvis etisk forsvarlig.

SENTRALE SOSIALLIBERALE PRINSIPPER

Valgfrihet gir reell frihet

Venstre vil øke individets reelle frihet. Det er den enkelte borger selv som er best i stand til å definere sin måte å leve det gode liv på. Dette forutsetter valgfrihet og et samfunn med rom for mangfold og forskjeller. For å øke den enkelte barnefamilies valgfrihet vil Venstre erstatte dagens fødselspermisjon med en fleksibel tidskonto på 15 måneder. En grunnleggende økonomisk trygghet er også en forutsetning for valgfrihet. Derfor vil Venstre innføre borgerlønn som en garantert minsteinntekt.

Likeverd og like muligheter

Alle mennesker har lik verdi. Derfor arbeider Venstre for likeverd og likestilling mellom mennesker, uansett kjønn, etnisk eller religiøs tilhørighet. Det er ingen motsetning mellom å være likeverdige og det å være forskjellige.

Venstre er mer opptatt av at alle skal ha et likt utgangspunkt enn at alle skal være like. Med dette skiller vi mellom ulikhet som skyldes egne valg og innsats, og ulikhet som skyldes forhold utenfor individets kontroll. Å skape like utviklingsvilkår for barn og unge er avgjørende for å sikre alle borgere et likt utgangspunkt. Derfor vil Venstre styrke den offentlige skolen, intensivere arbeidet for full barnehagedekning og å gi mer barne-trygd til de som trenger det mest.

Nærhet og forenkling

Venstre mener beslutninger må fattes nærmest mulig den det gjelder. Den sosialliberale visjon om et demokratisk samfunn handler om at den enkelte har en reell påvirkningsmulighet i forhold til sin hverdag og sine omgivelser. Respekten for det lokale selvstyret gjennomsyrrer Venstres politikk. Åpenhet og innsyn i offentlig forvaltning er viktig for at folk skal kunne se sine byråkrater og politikere i kortene, og for å hindre maktmisbruk. For å øke graden av lokal handlefrihet, vil Venstre i større grad gi kommunene frihet til å skaffe seg inntekter gjennom egne skatter.

Venstre vil ha en kraftig forenkling av det offentlige byråkratiet, lov- og regelverk. At borgeren har mulighet til enkelt å sette seg inn i og å forstå skattesystemet er et selvstendig poeng for Venstre. Dette er en av grunnene til at Venstre ønsker en flatere skatt, færre fradrag og et stort bunnfradrag som sikrer god sosial fordeling.

Nyskaping, aktivisering og inkludering

Venstre har sterk tro på enkeltmenneskers skapertrang og virkelyst. Derfor er entreprenørskap og innovasjon viktig. Mennesker som tør å satse på egne ideer og evner er helt sentralt for verdiskapningen. Å skape nye arbeidsplasser er avgjørende for å opprettholde velferdsstaten. Venstre vil gi gründere bedre vilkår. Venstre vil gi selvstendig næringsdrivende likeverdige rettigheter ved fødselspermisjon som lønnsstakere. Deltakelse i arbeidslivet er viktig for selvbilde og muligheten til å utvikle sosiale og faglige ferdigheter. I dag står 600 000 i yrkesfør alder utenfor arbeidslivet. Tiltak for et mer inkluderende arbeidsliv må i første rekke konsentreres om denne gruppen. Venstre vil åpne for økt bruk av midlertidige ansettelser, fordi dette vil gi mennesker som i dag står utenfor arbeidslivet en mulighet til å få en fot innenfor.

Å søke det gode liv i Norge skal også være lov for den som ikke er født norsk. Derfor vil Venstre åpne for arbeidsinnvandring også fra land utenfor EU-området.

Venstre ønsker et mangfoldig og inkluderende samfunn hvor forhold mellom mennesker bygger på toleranse og respekt. Kampen mot alle former for intoleranse, maktmisbruk og overgrep mot enkeltindivid er viktig å føre i Norge så vel som ute i verden.

Fremtidsoptimisme

Forskningsutvikling, bedre teknologi og en globalisert økonomi gir menneskene nye muligheter. Globalisering innebærer at nasjonalstatens styringsevne svekkes. Dette krever en ny og framtidrettet politikk som bygger på forpliktende, internasjonalt samarbeid innen nye områder.

Venstre mener at det sosiale ansvar må strekke seg utover nasjonalstatens grenser. En sosialliberal politikk for en globalisert verden innebærer en kamp for global rettferdighet, for mer forpliktende internasjonalt samarbeid, og for grunnleggende menneskerettigheter.

2. Engasjement og deltakelse i demokratiet

«Demokrati er den høyeste form for styresett, fordi det er basert på respekt for mennesket som et fornuftig vesen.»

JOHN F. KENNEDY

Et sosialliberalt parti vil ha et demokrati basert på uavhengighet og åpenhet. Den enkelte borger må sikres nærhet til, og størst mulig innflytelse over politiske avgjørelser. Synkende politisk interesse er en utfordring for demokratiet, fordi det overlater viktige beslutninger til andre enn folkevalgte organ.

Borgernes innflytelse og innsyn i demokratiske prosesser er avgjørende for statens legitimitet i befolkningen. Derfor må det politiske styrings-systemet og beslutningsprosessene organiseres slik at flest mulig har anledning til å bidra og delta.

Åpenhet og innsyn i beslutningsprosessene er viktig for at alle borgere skal kunne orientere seg i og delta i folkestyret. Borgerne skal kunne delta på egne premisser, uten at det kreves spesialkompetanse. Åpenhet hindrer maktmisbruk og er en forutsetning for tillit.

Venstre mener det offentlige må være sterk i sine kjerneoppgaver. Statens primære oppgaver er å gi borgerne trygghet, like muligheter og reell valgfrihet. Staten skal ikke være en formynder eller drive utstrakt næringsvirksomhet. Dette krever nye og klare grenser mellom stat og det sivile samfunn, mellom stat og marked. Staten skal være borgernes stat. Det må også være en ryddig og klar fordeling mellom lovgivende, dømmende og utøvende makt.

Borgernes stat skal aktivt bidra til å forhindre maktkonsentrasjoner og monopoldannelser, både i forhold til det politiske styresett og innen det private næringsliv og offentlig forvaltning. Venstre ser med bekymring på at få foretak eller kjeder dominerer flere og flere bransjer. Det er en sterk konsentrasjon av makt som er helt utenfor den

folkevalgte styringen. Forbrukermakt er en sterk motmakt til dette, dvs. når forbrukerne selv velger eller velger bort produkter. Konkurransen er et kraftfullt redskap for å bekjempe maktkonsentrasjon og stimulere til utvikling. Dette forutsetter at lovgivningen og håndhevingsorganet sikrer likeverdig konkurranse.

Vår største demokratiutfordring er å gjenreise det lokale folkestyret. Venstres idéer om et levende folkestyre forutsetter at de lokale og regionale forvaltningsnivåene har rammevilkår som gir muligheter til å skape et godt tjenestetilbud for sine innbyggere. Venstre vil derfor grunnlovsfeste det lokale selvstyre.

MER MAKT TIL LOKALDEMOKRATIET

Venstre vil at alle politiske avgjørelser skal fattes så nær som mulig dem det angår. Derfor er lokaldemokratiet bærebjelken i et levende folkestyre. Det lokale selvstyret må styrkes ved at kommuner og fylkeskommuner får en reell mulighet til å bestemme over politiske saksfelt der ikke hensynet til individuelle rettigheter, behov for nasjonale minstestandarder, eller spesielle nasjonale interesser, tilsier at politikken må bestemmes på nasjonalt eller internasjonalt nivå.

Et reelt lokalt selvstyre vil kunne skape et mangfold av løsninger på innbyggernes behov. Ved mulighet til å velge ulike løsninger kan det bli større engasjement i lokalpolitikken, men det innebærer også at vi må akseptere ulikhet mellom kommunene.

Gjenoppsett balansen i kommuneøkonomien

Kommunesektoren er i dag underfinansiert. Venstre vil gjenoppsette balansen i kommuneøkonomien. Økte utgifter som følge av nye statlige pålegg i form av statlige reformer, endring av oppgaver og endring av forskrifter m.v. må fullfinansieres.

Vitaliser lokaldemokratiet

Kommunene må gis økt frihet til å velge de løsningene som passer for den enkelte kommune. Venstre vil la kommunene få frihet til selv å bestemme det kommunale skattøret. Først da får borgerne et faktisk valg mellom skattnivå og aktivitetsnivå, og det lokale demokratiet blir reelt.

På veien mot å gjøre en slik reform gjennomførbar, vil Venstre foreslå at kommunene får rett til å velge å få all finansiering fra staten som frie midler, uten øremerking. Detaljstyring og detaljerte rapporteringskrav må begrenses til fordel for et friere og mer levende lokalt folkestyre. Øremerkingen må reduseres til et minimum, og erstattes av frie midler fra staten. Venstre vil ha en gjennomgang av hvilke statlige oppgaver som kan delegeres til fylkeskommuner og kommuner.

Venstre vil fortsatt at skatteinnkrevningen skal skje lokalt i regi av kommunene. Den lokale kunnskapen samt samarbeidet med næringslivet lokalt, er avgjørende for en effektiv skatteinnkreving.

Venstre går inn for at kommunene skal kunne holde valg når de selv ønsker det innenfor valgåret. På denne måten vil lokalvalgene få et reelt lokalt preg, og de lokale saker vil stå i fokus. Muligheten for å stemme på posten må innføres igjen. I tillegg bør det innføres valg på skolene for å legge bedre til rette for at ungdom stemmer. I valg til kommunestyre bør aldersgrensen for stemmerett og valgbarhet senkes til 16 år. Dette vil kunne bidra til økt engasjement og rekruttering blant unge.

Venstre vil åpne for personvalg til regionale forsamlinger. Personvalg stimulerer kontakten mellom velgere og de valgte. For å sikre bred representasjon bør det ikke være store reduksjoner i antall kommunestyrerepresentanter.

Det bør være mulighet for å stemme blankt ved alle valg, og blanke stemmer må telles. Muligheten til å stryke kandidater bør innføres igjen. Det bør være opp til den enkelte kommune å avgjøre om de ønsker direkte valg på ordfører og varaordfører. Det bør innføres direkte valg til bydels- og grendeutvalg.

Forsøk med elektroniske valg bør fortsette, men problemstillingene rundt elektroniske valg og valg på Internett må utredes nærmere. En av utfordringene ved internettstemming er å vite om den enkelte velger avgir stemmen frivillig og etter egen overbevisning. Det å sikre hemmelig valg er helt avgjørende for tilliten til demokratiet.

Åpenhet og innsyn

Politikk må være lett tilgjengelig og åpent for innsyn i hva som skjer.

Både lokalt og sentralt må dokumenter og informasjon gjøres lett tilgjengelig på Internett og i papirform. Møter i folkevalgte organer skal være åpne, med mindre følsomme personopplysninger blir behandlet. Kommuneleven må revideres med sikte på å ivareta intensjonene om full møteåpenhet lokalt. Kommunene må drive aktiv utadrettet virksomhet for å informere om planer og beslutninger, samt offentliggjøring av tid og sted for åpne møter i folkevalgte organ. Konkurransetsatte tjenester må ha samme krav til åpne prosesser og sakshåndtering som om de var kommunalt drevet.

Alle kommuner bør innføre «åpen spørretime» fordi det er de folkevalgtes ansvar å legge til rette for åpne arenaer mellom borgerne og de som har valgt dem. «Åpen spørretime» skal være for alle, også barn og unge.

Venstre avviser prinsippet om gjennomgående representasjon i politiske organ, som gjør at bare folkevalgte representanter skal kunne sitte i kommunale råd og utvalg. Politiske utvalg må være åpne også for ikke-folkevalgte partirepresentanter, for å gi flere mulighet til deltakelse i politikken. Barn og unge må sikres innflytelse gjennom ulike former for høringsorgan. Denne retten til å bli hørt må lovfestes.

Fritidspolitikerer må ha rom for å engasjere seg, for å sikre en bredest mulig representasjon i de folkevalgte organ. Det må være gode ordninger med kompensasjon for tapt arbeidstid.

Ombudsrollen

De folkevalgte styrer på vegne av borgerne og skal opptre som deres ombud. Et godt og åpent forhold mellom velgerne og de folkevalgte er en forutsetning for at demokratiet opprettholdes. Også for at det politiske systemet skal prioritere de riktige oppgavene og finne de beste løsningene for innbyggerne. Politikere har selv ansvaret for å gi informasjon om ulike alternativ og beslutninger til innbyggerne. De folkevalgte må selv gjøre seg tilgjengelig for folket og skape formelle og uformelle arenaer hvor de kan møte velgerne.

Ulike interessegrupper har stor makt og innflytelse i vårt samfunn. Venstres folkevalgte tar et spesielt ansvar for å ivareta interessene til de som ikke har sterke talspersoner. Venstre vil ta initiativ til en gjennomgang av arbeidsfordelingen mellom de profesjonelle og folkevalgte ombud. For

Venstre er det viktig at de profesjonelle ombud er færrest mulig og først og fremst er knyttet til grupper som ikke har den nødvendige styrke i kraft av seg selv som f.eks. barneombudet.

VENSTRE VIL:

- Gjenopprette balansen i kommuneøkonomien.
- Gi kommunene mulighet til å velge å få all finansiering fra staten som frie midler, uten øremerking.
- At kommunene skal kunne avholde valg når de selv ønsker innenfor valgåret.
- Senke aldersgrensen for stemmerett og valgbarhet til 16 år ved lokalvalg.
- Gjennføre muligheten til å stryke kandidater ved valg.
- Sørge for at alle møter i folkevalgte organer er åpne for offentlighet.
- Gjennomgå arbeidsfordelingen mellom de profesjonelle og folkevalgte ombud.

KOMMUNESTRUKTUR OG REGIONKOMMUNER

Venstre går inn for reformer i organiseringen av lokalforvaltningen, for å styrke frihet, ansvar og demokrati.

Venstre ønsker å beholde tre forvaltningsnivåer under demokratisk kontroll, for å kunne skape et godt grunnlag for et likeverdig og best mulig tilbud av offentlig finansierte tjenester til borgerne, og der politikerne står til ansvar overfor sine velgere.

Norge har en geografi som krever stor fleksibilitet i størrelse, folketall og organisering av lokaladministrasjonen. For Venstre er det helt uaktuelt at vedtak om kommunesammenslåing skal fattes av andre enn kommunene det gjelder. Lokal identitet kan ikke vedtas på Stortinget. Endringer i strukturen må skje ved frivillighet.

Slik fylkeskommunen framstår i dag, med stadig færre oppgaver og mindre demokratisk legitimitet, har den ingen framtid. Mens fylkeskommunen i 1987 utførte 23 % av de offentlige oppgavene, er dette

reduisert til kun 8 % i 2003.

Regjeringen har iverksatt forsøk med kommunalt og fylkeskommunalt samarbeid og oppgavedifferensiering bl.a. innenfor områdene samferdsel og næringsutvikling i enkelte fylker/landsdeler og forsøk med enhetsfylke (fylkesmann og fylkeskommune integreres til et felles regionalt organ) i andre fylker. Disse forsøkene skal evalueres innen utgangen av september 2007. I forbindelse med denne evalueringen ønsker Venstre at det også utredes alternativer med regionkommuner (interkommunale regioner) eller landsdelsregioner (sammenslåing av flere fylkeskommuner/deler av fylkeskommuner) som alternativ til dagens fylkeskommune. Venstres mål er å sikre desentralisering av makt framfor dagens statsovertakelse og sentralisering av makt.

Venstres landsmøte vil etter at en slik utredning har funnet sted ta stilling til om det er enhetsfylke, regionkommuner eller landsdelsregioner som er best egnet til å overta etter dagens fylkeskommuner.

VENSTRE VIL:

- Beholde tre folkevalgte forvaltningsnivåer.
- At kommunesammenslåinger bare kan besluttes av kommunene det gjelder.
- Erstatte fylkeskommunen med et nytt folkevalgt organ mellom staten og primærkommunen.

MAKTSPREDNING OG DEMOKRATISK STYRING

Maktspredning er et sentralt liberalt prinsipp i demokratiet. For omfattende samling av makt på få hender gjør det vanskelig å kontrollere maktutøvelsen, og faren for feilvurderinger er større enn når makt blir spredt. Konsentrasjon av makt hindrer også nye ideer og nye løsninger på gamle problem.

Borgernes innflytelse og innsyn i demokratiske prosesser er avgjørende for statens legitimitet i befolkningen. Borgerne skal ikke sitte igjen med en følelse av avmakt og likegyldighet. Derfor må det politiske styrings-systemet og beslutningsprosessene organiseres slik at flest mulig har anledning til å bidra og delta. Borgernes eierskap til politiske beslut-

ninger er en avgjørende verdi i et levende demokrati. Det må også være en ryddig og klar fordeling mellom lovgivende, dømmende og utøvende makt.

Grunnloven skal regulere forholdet mellom borgerne og staten, og forholdet mellom statsmaktene. Grunnloven av 1814 sier svært lite om dagens konstitusjonelle system. Venstre vil nedsette en grunnlovskommisjon som skal arbeide med en revisjon av Grunnloven. Språket må fornyes og dagens konstitusjonelle situasjon lovfestes. En rekke punkter bør reformuleres og oppdateres. En revisjon vil bedre rettssikkerheten for borgerne og loven blir klarere og lettere tilgjengelig.

Venstre ønsker at Grunnloven skal reflektere borgernes forhold til nasjonen, og nasjonens forhold til verden. En grunnlov må inneholde og regulere de samfunnsinstitusjoner og mekanismer et moderne samfunn krever. Grunnlovskommisjonens arbeid bør være ferdigstilt slik at nasjonen kan feire 200-årsjubileet for Grunnloven av 1814 med en Grunnlov som er moderne, inkluderende og tilgjengelig for borgerne, slik Venstre mener samfunnet skal være.

Demokratiske grunnprinsipp

Lovgiverne - Stortinget - er folkets representanter, valgt gjennom direkte valg. Venstre vil derfor gi velgerne større makt ved å innføre personvalg ved stortingsvalg etter modell av den som ble innført ved valg til fylkesting i 2003. Venstre går mot oppløsningsrett fordi faste forhåndsbestemte valgperioder gir borgerne i valg stort ansvar og den mest direkte påvirkningsmulighet for statsstyret, og det fører til at de politiske partiene i vanskelige situasjoner alltid er forpliktet til å finne løsninger.

Venstre krever at de samme, omfattende reglene om offentlighet og innsynsrett som gjelder for forvaltningen også må gjelde for Stortingets organer og partigruppene der. Borgerne må lett kunne få vite hva som skjer i og rundt Stortinget ved at det blir offentlighet rundt alle som besøker Stortinget på vegne av en bedrift, organisasjon eller lignende. Venstre ønsker derfor å innføre en egen registreringsordning for betalte lobbyister som har oppdrag i saker som Stortinget har til behandling.

Regjeringen utgår av Stortinget, og må ha tillit hos et flertall i Stortin-

get i henhold til det parlamentariske prinsipp. Det påligger enhver regjering å utøve makten i respekt for demokratiske grunnprinsipp. Forholdet mellom Storting og regjering må være slik at de folkevalgte på Stortinget har kontinuerlig kontrollmulighet i forhold til hva regjeringen gjør.

Offentlig partiøkonomi – en demokratisk selvfølge

De politiske partiene har store privilegier i vårt politiske system. De har blant annet kontroll over utvelgelsen av kandidater ved valg og mottar svært omfattende offentlig støtte. Dersom partiene skal være berettiget slik særbehandling, må det ikke være noen tvil om at de er uavhengige talerør for landets innbyggere ut fra sitt politiske og verdimeslige grunnlag, ikke for organisasjoner eller bedrifter som støtter dem økonomisk. Det er velgernes rett å vite hvem som gir økonomisk støtte til de ulike partiene slik at partienes særinteresser og eventuelle bindinger blir synlige. Det må derfor være full åpenhet om partienes inntekter.

Partienes lokale regnskap må være offentlige, slik at det blir synlig dersom det mottas gaver og bidrag til partiet. Den enkelte folkevalgte representant plikter også å opplyse om personlige økonomiske interesser. Mange partier vil på politisk grunnlag ha et ønske om å knytte seg til sterke faglige interesser. Det er legitimt, men det er viktig at dersom det er knyttet økonomiske bånd til en faglig interesse, så må det være full åpenhet om det. Statsstøtte er et viktig bidrag til kritiske og uavhengige partier. Åpenhet skaper tillit.

Reduser særinteressenes makt

Det store mangfoldet av organisasjoner i Norge bidrar til samfunnsutvikling og samfunnsdebatt. De store næringslivs- og yrkesorganisasjonene har likevel gradvis fått uforholdsmessig stor makt, og mange som ikke deltar i disse har vanskelig for å nå fram. Venstre vil at myndighetene aktivt trekker inn mennesker og grupper utenfor de godt organiserte interessene i høringer og beslutningsprosesser. Venstre ønsker at offentlige verv i styrer, råd og utvalg spres, og at flere syn og interesser blir representert.

Det er viktig for et moderne samfunn å ha sterke fagorganisasjoner. Venstre ønsker frie og uavhengige fagbevegelser og interessegrupper. Det må ikke bli slik at de får makt over de politiske beslutningene gjennom å knytte seg økonomisk opp til bestemte partier. Da overskrides en

demokratisk grense. De som har råd til å betale for seg, gis makt på bekostning av de som har færre ressurser. Organisasjonsfriheten er et viktig liberalt prinsipp – også retten til å være uorganisert. Den kollektive innmeldingen i bl.a. student- og elevorganisasjoner må opphøre.

Selv om streikeretten er en grunnleggende rettighet, ser vi at grunnlaget for å gå til streik oftere og oftere er rene politiske markeringer og ikke knyttet direkte til klassiske lønnsoppgjør. Venstre vil derfor ha en bred utredning når det gjelder hvilke kriterier som skal legges til grunn for at myndigheten kan vedta tvungen lønnsnemnd ved langvarige konflikter. I dag er det bare liv og helse som er kriterier for tvungen lønnsnemnd.

Nei til rettsliggjøring av politikken

Domstoler og andre rettsorganer har fått økt makt på bekostning av de folkevalgte. Saker som før var tema for folkevalgt organ, løses i dag i retten. Samtidig er det stadig flere internasjonale konvensjoner og avtaler som begrenser vårt politiske handlingsrom. For Venstre er dette en bekymringsfull utvikling, fordi det blir mer uklart hvem som kan stilles til politisk ansvar i samfunnet. Venstre ønsker ikke et samfunn hvor tilgangen på en god advokat betyr mer enn den folkevalgte kontrollen over prosesser og viktige problemstillinger. For å bevare et levende og reelt demokrati er det helt sentralt at en slik maktforskyvning ikke får fortsette.

Mediemakt

Mediene spiller en viktig rolle i demokratiet ved å sette dagsorden, formidle informasjon og debatt, granske og fremme kommunikasjon. De skal bidra til økt kunnskap om politikk og samfunn, slik at grunnlaget for folkestyret styrkes. Det er derfor viktig med et mangfold av medier som kan speile virkeligheten og ulike synspunkter på en god måte. Frie medier er en forutsetning for at de kan være troverdige i sin demokratiske funksjon. Venstre vil derfor videreføre pressestøtten som et virkemiddel til å opprettholde mangfold i pressen. Ikke minst er det viktig at også de minste lokalavisene kan sikres driftsgrunnlag. Balansepunktet mellom ytringsfriheten og personvernet må alltid veies opp mot hverandre. Venstre vil stå fast på eierbegrensninger, slik at en unngår for konsentrert markedsrett i mediesektoren.

I medias dekning av kriminelle handlinger har media et klart etisk ansvar for å gjøre avveininger mellom personvern og ytringsfrihet. Venstre vil gi vitner og pårørende samme personvernrettigheter i forhold til gjengivelse i media av lydopptak, film og bilder fra rettsaker som fornærmede i dag har.

VENSTRE VIL:

- Revidere Grunnloven ved bl.a. å fornye språket og lovfeste dagens konstitusjonelle situasjon.
- Innføre personvalg ved stortingsvalg.
- Etablere et eget lobbyregister på Stortinget.
- Sikre full åpenhet om partienes inntekter.
- Sikre organisasjonsfriheten – den kollektive innmelding i student- og elevorganisasjoner må opphøre.
- Vurdere andre kriterier enn liv og helse for tvungen lønnsnemnd.
- Videreføre pressestøtten for å sikre et mangfold i pressen.

ET ÅPNERE OG ENKLERE NORGE

Venstre vil ha et åpnere og enklere Norge. Vi vil ta et oppgjør med all den unødvendige reguleringen og byråkratiet som kompliserer samfunnet. Ved å sikre den enkelte borger innsyn, oversikt og forståelse, styrkes rettssikkerheten.

Det må være klare grenser for det offentliges makt og utbredelse. Det offentlige må ikke ta på seg oppgaver som best kunne vært løst av private, av frivillige organisasjoner eller av de naturlige nettverk i hjem og nærmiljø. Det må finnes klare grenseoppganger og skiller mellom det som er offentlig virksomhet og det som er private interesser. Ofte kan vi oppnå like god politisk styring med utviklingen dersom vi setter klare krav til løsningen og ansvarsfordelingen av ulike oppgaver og tjenester, for så å la andre utføre dem. Dette er det lang tradisjon for i Norge, bl.a. gjennom de ideelle organisasjoners og stiftelsers drift av omsorgstilbud og skoler.

Tilgjengelige tjenester

Tjenester må være tilgjengelige når folk kan bruke dem. Det offentlige må bli flinkere til å være åpne og fleksible for innbyggernes ulike behov.

Kontorer må ikke stenge for tidlig. Møter som gjør de ansatte utilgjengelige må reduseres og tidsmessig samles så mye som mulig, f. eks. ved at forvaltningen har en eller flere møtefrie dager i uken. Tilgjengelig teknologi må tas i bruk for å gjøre det enklere både å finne offentlig informasjon og kommunisere med offentlige etater.

Det er de lokale folkevalgte som selv best kan vurdere åpningstidene for tjenestetilbudet i sin kommune. Det bør derfor ikke være statlige begrensninger på åpningstider i butikker, for salg og skjenking av alkohol mv. Åpningstidene skal fastsettes av kommunene.

Konkurranse om flere oppgaver

For å bevare og videreutvikle det norske velferdssamfunnet er det nødvendig med reformer i og effektivisering av offentlig sektor. For Venstre er det viktigst at tjenestene blir bedre – ikke hvem som utfører tjenestene. På mange områder er det naturlig at det er det offentlige som også er utfører av velferdstjenestene, mens det på andre områder kan være private aktører eller ideelle organisasjoner som står som leverandør.

For Venstre er konkurranseutsetting av flere oppgaver derfor en mulighet som gjør at det blir et bredere beslutningsgrunnlag når tjenester skal utføres. Konkurranseutsetning er ikke det samme som privatisering, men private aktører må få prøve seg på områder som til nå har vært dominert av det offentlige. Særlig må frivillige og ideelle organisasjoner inviteres med på å utvikle alternative tilbud og løsninger. Målet er best mulig kvalitet for brukerne på tjenestene som tilbys, uavhengig av hvem som utfører dem.

Å slippe flere til betyr ikke at det offentlige skal fraskrive seg ansvar for tjenestene som blir utført. Dette ansvaret bør tvert imot gjøres tydeligere. Folkevalgte og kommunale ledere må legge større vekt på å stille klare krav til de tilbud som innbyggerne i kommunen får. Kvalitet og brukerkontroll må være i fokus for de tilbud det offentlige skal delta i finansieringen av.

Det frivillige organisasjonsliv

Det frivillige organisasjonsliv er en viktig del av det sivile samfunn. Det frivillige Norge bidrar med uegennyttig innsats i samfunnet uten

å være styrt av offentlige eller kommersielle interesser. Det frivillige Norge har en selvstendig rolle å spille gjennom sin uavhengighet fra offentlig sektor. Et aktivt organisasjonsliv og stor innsats av frivillige er en forutsetning for et levende demokrati, og lokalmiljøer med sterke sosiale nettverk. Det frivillige organisasjonsliv blir etter Venstres syn i altfor stor grad utsatt for kommunal og statlig regulering og overstyring.

Venstre vil sette det frivillige Norge fri. Det er organisasjonene selv, ikke byråkratene, som vet best hvordan deres arbeid skal organiseres. Offentlige støtteordninger må støtte opp under organisasjonenes frihet og uavhengighet. Ingen får så mye aktivitet ut av hver krone som det frivillige Norge, der det meste av arbeidet er frivillig og ulønnet. Spesielt gjelder dette arbeid blant barn og unge og arbeid med integrering.

VENSTRE VIL:

- La kommunene selv fastsette åpningstider for butikker, salg og skjenking av alkohol.
- Sikre brukerne best mulig kvalitet på tjenestene som tilbys, uavhengig av hvem som utfører dem.
- Sette det frivillige Norge fri ved at de offentlige støtteordningene sikrer organisasjonenes frihet og uavhengighet.

YTRINGSFRIHET OG PERSONVERN

Ytringsfriheten er grunnleggende i demokratiet. Retten må gjelde for ytringer også i nye medier og andre uttrykksformer enn de trykte. Det må være en selvsagt rett til å gi uttrykk for egne meninger gjennom ikkevoldelige demonstrasjoner. Venstre mener at rasistiske holdninger må bekjempes med demokratiske virkemidler som argumentasjon, informasjon og kunnskap, men vil opprettholde straffelovens § 135A som forbyr hets på bakgrunn av tro, rase, hudfarge eller seksuell legning. Overgrep mot andre menneskers ytringsfrihet bør kunne straffeforfølges.

Pressens rolle som kritisk og uavhengig rapportør og gransker er vesentlig i et demokrati. Pressens arbeidsfrihet og evne til å fremskaffe opplysninger og bringe dem videre til samfunnet avhenger av at borgere i alle samfunnslag kan betro seg til pressen uten frykt for konsekvenser. Kildevernet må derfor styrkes.

Venstre ønsker å avskaffe blasfemiparagrafen, og endre Grunnloven slik at frimodige ytringer blir tillatt også når de omhandler religion. Ytringsfrihet er en grunnleggende menneskerett. Det er også fri religionsutøvelse. Venstre vil derfor samtidig håndheve lovvernet om stedene for trosutøvelse som kirker, moskeer, synagoger og templer for å hindre hærverk og ordensforstyrrelse på slike steder.

Pornografilovgivningen må endres slik at skildringer av lovlig seksualitet tillates, og innsatsen skjerpes overfor pornografi knyttet til vold og barn.

Venstre har vært en pådriver for å grunnlovsfeste offentlighetsprinsippet, fordi åpenhet om statens affærer er avgjørende for ytringsfrihet og et levende folkestyre. Venstre vil arbeide for at offentlighetsprinsippet medfører en aktiv informasjonsplikt fra det offentliges side, ikke bare en rett for den enkelte til selv å finne fram i byråkratiet.

Personvern

Den eksplosive økningen i bruk av informasjonsteknologi gjør at presset mot personvernet og den enkeltes private rom blir stadig sterkere. Vi gir fra oss informasjon om oss selv og etterlater mengder av elektroniske spor hver eneste dag.

Venstre mener et sterkt personvern er avgjørende både for den enkeltes frihet og for demokratiet. Frihet forutsetter at hvert menneske vernes mot utilbørlig registrering, overvåking og inngripen i privatlivet. Demokrati forutsetter at det i siste instans er borgerne som kontrollerer staten, ikke staten som kontrollerer borgerne. Venstre mener derfor det skal svært tungtveiende argumenter til for at hensynet til personvernet skal vike. Det må i det alt vesentlige være mulig å komme fram til ordninger som tar hensyn til samfunnets behov for innsyn og kontroll uten å overkjøre enkeltmenneskers rett til vern mot overgrep.

Økt mobiltelefonbruk stiller personvernet overfor nye utfordringer. Bruken av integrerte kameraer i mobiltelefonene er en stor utfordring, det samme er utviklingen med å spore opp hvor mobiltelefonene til en hver tid befinner seg. Venstre vil følge utviklingen nøye og sikre at personvernet settes foran andre hensyn i framtidens teknologiutvikling.

Retten til et sporløst liv

Den enkelte må sikres rett til å leve et sporløst liv, bl.a. ved at betaling med kontanter fortsatt må være et alternativ. Det skal være mulig å reservere seg mot at detaljerte opplysninger om bruk av egen telefon og netjtjenester på data lagres i lengre perioder. Politiet må ikke kunne få utlevert registeropplysninger om telefon- og internettrafikk og lignende uten rettslig kjennelse.

Venstre ser med bekymring på bruken av fjernsynsovervåkning på offentlig tilgjengelige steder. Adgangen til å installere overvåkingskameraer må begrenses til et minimum, og det må være klare regler for at slik overvåking i minst mulig grad baseres på opptak. Eventuelle opptak må slettes etter kort tid. Det skal ikke nyttes teknologi ved kameraovervåkning i det alminnelige offentlige rom som løpende krysser opplysninger fra overvåkningskameraene med andre databaser. Når det gjelder adgang til å sette opp private overvåkingskameraer enten det er til næringsdrift eller private boliger, vil Venstre opprette en egen godkjenningsordning slik at det blir en kontroll med antallet kameraer som overvåker andre. Denne ordningen må delegeres til kommunene.

Rett til et sporløst liv gjelder også i biltrafikken. Det må derfor være mulig å passere de ulike bomstasjoner eller andre elektroniske passeringspunkter uten at opplysninger lagres og brukes av andre.

Innen helsevesenet må det være adgang til å reservere seg mot registrering av sensitive opplysninger som ikke har direkte medisinsk betydning. Det må stilles særlig strenge krav til sikkerhet omkring enkeltpersoners helseopplysninger.

Retten til å bli behandlet av mennesker

Du skal ha rett til å få din sak i det offentlige behandlet av mennesker, ikke bare av maskiner. Du skal kunne bli informert om saksbehandlingen har foregått maskinelt, og eventuelle kriterier som er lagt til grunn for en slik behandling må være offentlig tilgjengelig. Klagebehandling skal aldri skje kun ved elektronisk saksbehandling.

Sterkere forbrukervern

Den enkelte forbruker må ha rett til beskyttelse mot urimelig atferd fra leverandører og produsenter av varer og tjenester. Dette må gjelde både

for private og offentlige aktører, og på digitale så vel som tradisjonelle handelsarenaer. Gebyrer og purreutgifter knyttet til tjenester eller innkrevingsvirksomhet må ikke overgå kostnadene med å levere tjenesten eller produktet, eller kostnadene knyttet til innkrevingsvirksomheten. Dette prinsippet må også ligge til grunn når det offentlige fastsetter gebyrsatser. Det må stilles klare standardiseringskrav til leverandører av spare-, låne-, og andre finansieringstjenester for å øke forbrukernes muligheter til å sammenligne tilbudene.

På samme måte som det har blitt mulig å gjøre telefonnummer personlig uavhengig av leverandør av telefontjenestene, må det være mulig å gjøre det samme for andre tjenester f.eks. kontonummer i banker og finansinstitusjoner.

VENSTRE VIL:

- Styrke kildevernet.
- Endre pornografilovgivning slik at skildring av lovlig seksualitet tillates.
- Sikre at personvernet settes foran andre hensyn i framtidens teknologiutvikling.
- Ha som prinsipp at gebyrer og purreutgifter knyttet til tjenester eller innkrevingsvirksomhet ikke skal overgå kostnadene med å levere tjenesten m.v.
- Gjøre det mulig å beholde bankkonto-nummer ved skifte av bank.

DEMOKRATI SOM INKLUDERER ALLE

Enhver borger har en grunnleggende plikt til å sette seg i stand til å delta i utøvelsen av demokratiet. Å delta er en rettighet, og bare delvis en plikt. Å sette seg i stand til å delta er en grunnleggende plikt. Alle individer skal i så stor utstrekning som mulig kunne bestemme over eget liv og må ha adgang til offentlig beslutningstaking. Dette krever opplæring om det norske samfunnet, styresett og språk. Enkelte befolkningsgrupper deltar ikke i demokratiet fordi de mangler språkferdigheter og kunnskaper om det norske systemet. Venstre vil derfor ha nødvendig opplæring i det norske språk og om det norske samfunn for alle med fast bopetting i Norge og som har mulighet til å delta i valg.

Venstre vil innføre en markering ved tildeling av norsk statsborgerskap ved overrekking av et borgerbrev.

Likeverd og likestilling

Kvinner og menn skal ha like muligheter for å påvirke samfunnsutviklingen og likestilles på alle samfunnsområder. Slik samfunnet er i dag krever dette lovreguleringer om likestilling, og på enkelte områder regelverk om kvotering.

Venstre vil at kvinner og menn sikres likeverdig representasjon i utvalg oppnevnt av folkevalgte. Likestillingslovens bestemmelser om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % av medlemmene må gjelde og praktiseres strengere. Likestillingsloven og kommuneloven må endres for at bestemmelsene om kjønnsrepresentasjon skal bli gjennomført i praksis. Også næringslivet må ta økt ansvar for likestilling. Venstre mener det offentlige også her kan gå foran ved å sette mål om minst 40 % av hvert kjønn i styrene til offentlig eide bedrifter, og sette høye og forpliktende mål om kvinneandel i offentlige programmer for næringsutvikling.

Det offentlige må gå foran for å sikre at arbeid som bygger på likeverdige utdanningsløp og kvalifikasjoner lønnes likt. Lønnsforhandlinger der det offentlige er part må føre til at kvinnedominerte yrker sikres en lønnsmessig heving. Fleksibiliteten i arbeidslivet må økes slik at det blir enklere å kombinere hensynet til omsorg og karriere. Den offentlige innsatsen for å hindre at man blir diskriminert, enten på grunn av sitt kjønn, funksjonsevne eller på grunn av sin etniske opprinnelse, må styrkes.

Likt diskrimineringsvern for alle

Venstre vil ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av norsk anti-diskrimineringslovgivning med sikte på harmonisering og å gjøre gjeldende lover på området i overensstemmelse med menneskerettighetene. Dette inkluderer bl.a. arbeid med diskrimineringslover for flere diskrimineringsgrunnlag etter modell av likestillingsloven og lov mot etnisk diskriminering. Venstre ønsker også at det nye likestillings- og diskrimineringsombudet snarest starter arbeidet med å inkludere alle diskrimineringsformer i sitt arbeid. All diskriminering er like alvorlig ifølge menneskerettighetene. Venstre aksepterer ikke en rangering av diskriminering.

Livssynsfrihet

Hvert enkelt menneske er unikt og har sine grunnleggende og ukrenkelige rettigheter. Venstre vil på alle områder kjempe for at mennesker blir respektert på grunnlag av sin egenverdi og egenart. Samfunnet må sørge for at valgmuligheter for den enkelte faktisk er til stede, og avstå fra å gripe inn i den enkeltes liv på en krenkende måte.

Alle borgere skal kunne utøve sin religion eller ivareta sin identitet aktivt dersom den ikke hindrer overholdelse av lover og prinsipper som rettstaten, demokratiet og menneskerettighetene forutsetter.

Uavhengige tros- og livssynssamfunn – skill stat og kirke

Valg av livssyn er et personlig anliggende, og livssynsfrihet er en viktig sosialliberal verdi. Alle borgere må kunne føle at de blir likeverdig behandlet uansett hvilke valg de gjør på dette området, som dypest sett har med den enkeltes samvittighet og identitet å gjøre. I et samfunn i endring er toleranse og respekt for andres valg og ytringer på tros- og livssynsområdet viktige verdier. Et samfunn vil være et mangfold av ulike tros- og livssyn, og staten bør være sekulær. I en sosialliberal stat er det en offentlig oppgave å legge til rette for et mangfold hvor den enkelte selv på fritt grunnlag kan velge hvilket trossamfunn hun eventuelt vil være medlem av. Venstre ønsker derfor å skille kirke og stat. Dette skillet må gjennomføres på en slik måte at det fortsatt blir rom for en bred folkekirke i det norske samfunn.

I tråd med målsetningen om full livssynsfrihet, må det ikke være krav om bekjennelse til en bestemt religion for å inneha offentlige stillinger. Livssynsfrihet er en grunnleggende rettighet også for regenter og statsråder. Bestemmelsene om bekjennelsesplikt må derfor oppheves. Formålsparagrafene for offentlige samfunnsinstitusjoner, bl.a. skoler og barnehager, må endres slik at de er livssynsnøytrale og er inkluderende for alle uavhengig av tros- og livssyn.

VENSTRE VIL:

- Innføre en markering ved tildeling av norsk statsborgerskap.
- Sette som mål at minst 40 % av hvert kjønn er representert i styrene til offentlig eide bedrifter.
- Skille kirke og stat.
- Oppheve bestemmelsen om bekjennelsesplikt.
- Endre formålsparagrafene for offentlige samfunnsinstitusjoner slik at de blir livssynsnøytrale og inkluderende.

3. Skatte- og nærings- politikk for en ny tid

«Ved å legge forholdene til rette for entreprenørene og de små vekstkraftige bedriftene legger vi også forholdene til rette for de store – men ikke nødvendigvis omvendt.»

LARS SPONHEIM

Oljevirkosomheten vil være viktig for Norge i lang tid framover. Den skaper store inntekter og fungerer på mange måter som en motor for næringslivet for øvrig. Venstre vil legge til rette for at den kompetansen petroleumsnæringen og de større bedriftene har opparbeidet i større grad omarbeides til nytt og fremtidsrettet næringsliv. Venstre vil derfor legge til rette for at store norske og internasjonale bedrifter øker sin forskningsandel i Norge. Samtidig må det skapes mange nye arbeidsplasser i årene framover, og de fleste av disse vil komme i bedrifter som ennå ikke er opprettet. Derfor må vi ta fatt på det viktige arbeidet med å legge grunnlaget for det næringslivet som Norge skal leve av i framtiden. Uten verdiskaping blir det ingen velferd.

For å sikre norsk verdiskaping, trenger vi et mangfold av arbeidsplasser i privat, offentlig og frivillig sektor over hele landet. Venstre vil gi rom for menneskets skapende evner i skoleverk, forskning og næringsliv, og slippe fram dem som tør satse, tør å tro på en idé. I framtiden må det bli like naturlig å starte for seg selv som å finne sin plass innenfor det etablerte arbeidslivet. Gründere er helt sentralt for verdiskapingen. Det er ærefult å skape en arbeidsplass for seg selv og andre.

VENSTRES PRINSIPPER I NÆRINGSPOLITIKKEN

Det framtidige norske næringsliv vil skapes i skjæringspunktet mellom enkeltmenneskers innsats, kunnskap og kreativitet, samfunnets vilje til å satse miljøvennlig og framtidsrettet, og et offentlig virkemiddelapparat som både har gode generelle ordninger og våger å prioritere noen enkeltområder hvor Norge skal være en spydspiss.

Venstres hovedmål er en økonomisk politikk som gir arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og en langsiktig, bærekraftig utvikling. For Venstre vil følgende seks prinsipper ligge til grunn:

1. Nyskaping fremst i verdiskapingen.

Venstre vil prioritere nyskaping og tiltak rettet mot fremtidens bedrifter. Venstre ønsker en ny nærings- og innovasjonspolitik i Norge – med økt innsats på forskning og utvikling, og en politikk som hjelper gründerne fram – for det er de som vil skape arbeidsplassene og velferden i fremtiden.

2. Et enkelt, miljøvennlig og rettferdig skattesystem.

Venstre vil ha internasjonalt konkurransedyktige skatteregler som belønner dem som satser på sin egen virksomhet. Vi ønsker å lage et skatte- og avgiftssystem som i tillegg til å skaffe det offentlige inntekter, også skal gi god sosial fordeling og et bedre miljø. Skatte- og avgiftssystemet må være enkelt og forståelig. Venstre vil vri beskatningen fra skatt på arbeid til skatt på forbruk og helse- og miljøskadelig adferd.

3. Gode rammevilkår for hele næringslivet.

For å skape og sikre arbeidsplasser er det avgjørende med generelt gode næringsnøytrale rammevilkår for alle deler av næringslivet. Venstre ønsker generelle lettelser i norsk bedriftsbeskatning, og vil samtidig føre en målrettet politikk for å hjelpe frem gründerne og kunnskapsbasert næringsliv. Det offentlige støtteapparatet og de offentlige midlene skal rettes inn mot deler av systemet der det private kapitalmarkedet ikke kan fungere. For Venstre er det en målsetting å følge handlingsregelen for bruk av norske oljepenger, fordi uansvarlig offentlig pengebruk gir høy rente og en sterk norsk krone som vil være ødeleggende for norsk konkurranseutsatt næringsliv.

4. Bedre tjenester med økt konkurranse.

Venstre er grunnleggende positiv til konkurranse som virkemiddel for verdiskaping. I et marked som er preget av konkurranse, må aktørene stadig gjøre forbedringer. Konkurranse sikrer en effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser, og bidrar til bedre varer og tjenester, fornyelse, kostnadsreduksjon, og økt valgfrihet for innbyggerne.

5. Gode eiere uansett nasjonalitet.

Norske bedrifter har behov for gode eiere som tilfører økonomiske ressurser, nettverk, markedstilgang og kompetanse. Dette er som regel langt viktigere enn eiernes nasjonalitet. I de fleste tilfeller vil fellesskapets interesser ivaretas bedre ved å bruke lovverk, rammebetingelser og kontrollmyndighet enn gjennom statlig eierskap.

6. Et enklere Norge.

Mange offentlige regler, skjemaer og påbud fører til unødige rapporteringskrav og kompliserte regelverk. Småbedrifter og gründere rammes ekstra hardt av «skjemaveldet», og Venstre ser det som en hovedoppgave å forenkle hverdagen til disse bedriftene gjennom å avskaffe unødvendige lover og forskrifter, samt å forenkle innrapporteringen gjennom økt bruk av Internettbaserte løsninger.

VENSTRES SOSIALLIBERALE SKATTEREFORM

I 2004 fikk Venstre gjennomslag for en stor skattereform som gir flatere og enklere skatt gjennom en kraftig tilnærming av skattesatsene for arbeid og kapital og fjerning av den kompliserte og urettferdige delingsmodellen. Dermed har vi blant annet sikret skatteregler som belønner investeringer i bedrifter framfor utbytte til eget forbruk. Venstres mål er et enklere, mer effektivt og miljøvennlig skattesystem, som er internasjonalt konkurransedyktig. Vi vil ha mer skatt på forbruk og helse- og miljøskadelig adferd og mindre skatt på arbeid.

Et enklere skattesystem – flatere skatt

Venstres langsiktige mål er en flat bruttobeskatning for alle inntekter, få særfradrag og et stort bunnfradrag som sikrer god sosial fordeling. Toppskatt er en dårlig løsning for å drive sosial fordeling, fordi denne ordningen fører til en urimelig økning i marginalsatten (skatten på siste tjente krone) når inntekten passerer visse nivå. I neste stortingsperiode må lettelser i personbeskatningen i første rekke komme gjennom en omlegging fra dagens minstefradrag til et høyt bunnfradrag, som i størst grad vil komme de med lavest lønninger til gode. Alle vil dermed få lavere skatt, men de som tjener minst vil få de prosentvis største lettelsene. Venstres grønne skattereform blir på den måten også en viktig sosial utjevningsreform.

Høy toppskatt gir tap for samfunnet gjennom lavere verdiskapning og gjør det mindre lønnsomt å jobbe. Venstre går derfor inn for å redusere marginalsatten som del av et skifte fra skatt på arbeid til skatt på forbruk.

Fjern formueskatten

Norge er i dag ett av få land som fortsatt har formueskatt. Formueskatten er en betydelig belastning for næringslivet. Formueskatten øker skattebelastningen for nystartede bedrifter og øker risikoen ved investering i nyskaping. Formueskatten har en rekke uheldige langsiktige virkninger på sparing og investering og er en hindring for å nå målet om et nyskapende næringsliv i Norge. Venstre vil derfor fjerne formueskatten.

Venstre vil videreføre den kommunale eiendomsskatten som en frivillig kommunal skatt, og gi kommunene større frihet til å fastsette nivået. Det er viktig for det lokale selvstyret at kommunene kan fastsette lokale skatter og dermed få større styring over egne inntekter.

Fra skatt på arbeid til skatt på skadelig forbruk og forurensing

I Norge har vi relativ lav beskatning på ressursbruk og forurensing. Et viktig grep i Venstres økonomiske politikk er derfor det grønne skatteskiftet, der vi vrir beskatningen fra skatt på arbeid til skatt på miljøforurensing. Venstres miljøskattereform gir bedre rammevilkår for næringslivet og bedrer miljøet. Venstre vil ha avgifter på forurensing, miljøgiftige kjemikalier, fyringsolje mv. Venstre vil også innføre miljøavgift på merkepliktige kjemikalier. De giftigste kjemikaliene skal ha høyest avgift slik det i dag er på plantevernmidler.

Å vri beskatning over fra skatt på arbeid til skatt på forbruk gjør det mer lønnsomt å spare og investere. Derfor har Venstre vært positive til å overføre noe av skattetrykket til forbruksbeskatning. En for høy skatt på forbruk rammer imidlertid sosialt skjevt og økninger i slik beskatning må derfor alltid medføre en skattelette for de laveste arbeidsinntektene. Venstre ønsker derfor ikke å øke merverdiavgiften mer i neste stortingsperiode. Derimot bør noen av dagens momsfriktaksområder innlemmes i avgiftssystemet.

Rydd opp i gebyr- og avgiftsjungelen

Dagens skatte-, avgifts- og gebyrssystem er uoversiktlig. Venstre vil ha et enklere system, der man som hovedregel avgiftsbelegger det man vil ha mindre av. Gebyrer for offentlige tjenester må ikke bli fordekte, generelle avgifter, men kun gå til å dekke kostnaden for tjenesten. Venstre vil heve grensen for tollfri postimport til tusen kroner for å avbyråkratisere og forenkle internetthandel.

Venstre vil ha gode ordninger for de familieeide bedriftene. For å bedre fordelingen mellom generasjonene bør det gis lettelse i arveavgiften når arv overføres direkte fra besteforeldre til barnebarn, slik det i dag er for arv til barn.

Venstre går i mot at det innføres årsavgift på båthold, som er kystens friluftsliv.

VENSTRE VIL:

- Ha en grønn skattereform som gir mindre skatt på arbeid og mer skatt på forbruk og helse- og miljøskadelig adferd.
- På sikt innføre et skattesystem med flat bruttobeskatning for alle inntekter, få særfradrag og et stort bunnfradrag som sikrer en god sosial fordeling.
- Fjerne formueskatten.
- Rydde opp i gebyr- og avgiftsjungelen slik at gebyrer for offentlige tjenester ikke blir fordekte, generelle avgifter, men kun dekke kostnaden for tjenesten.
- Heve grensen for tollfri postimport til tusen kroner.
- Innføre lettelse i arveavgiften når arv overføres direkte fra besteforeldre til barnebarn.

NÆRINGSPOLITIKK FOR EN NY TID

Norge må ha bedrifter som lykkes i den internasjonale konkurransen for å sikre arbeidsplasser og velferd. Gode vilkår kommer ikke av seg selv – det krever satsing. Venstre mener det offentlige bør konsentrere mer av innsatsen på generelle tiltak på områder der Norge ligger særlig dårlig an. Aktiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet og avdekking av korrupsjon er viktige forutsetninger for et sunt og troverdig næringsliv.

Tilgang på arbeidskraft - økt arbeidsinnvandring

Tilgang på arbeidskraft er nå blitt en hovedutfordring for bedriftene i Norge. Det vil være et stort behov for arbeidskraft i årene framover, selv med et mer fleksibelt arbeidsmarked, EUs utvidelse og tiltak for å legge til rette for at flest mulig kan være i arbeid. Dette må møtes med nye tiltak. Venstre mener eksisterende arbeidskraft kan nyttiggjøres bedre, blant annet gjennom utdannings- og kvalifiseringstiltak. Avgangen fra arbeidslivet må reduseres gjennom at trygdesystemet, pensjonssystemet og andre mekanismer fungerer slik at det blir lettere og mer lønnsomt å være i arbeid lenger.

Venstre mener det skal være legitimt å komme til Norge og søke arbeid og forsøke å skape seg en bedre framtid. Venstre vil derfor arbeide for oppmykning, forenkling og endring i regelverket for en arbeidsinnvandring til Norge som tar utgangspunkt i bedriftenes behov. Yrkesaktive som kommer til landet og får ansettelse, skal følge norske regler og lønnsnivå. Utenlandske firmaer som konkurrerer om oppdrag på det norske markedet med utenlandsk arbeidskraft, følger sitt eget lands ansettelsesregler og lønnsnivå.

Norge må i sterkere grad markedsføre seg som et attraktivt sted å bo og arbeide. Det norske arbeidsmarkedet skal være et attraktivt alternativ for utenlandsk arbeidskraft, enten det er snakk om kompetanse- og kunnskapsbasert eller ufaglært arbeidskraft.

Arbeidsinnvandrerne skal ikke være gjestearbeidere, men fullverdige medlemmer av det norske samfunnet, med plikter og rettigheter som andre borgere. Det betyr bl.a. å gi gode muligheter til å ta med sin familie. Økt arbeidsinnvandring vil tilføre det norske samfunnet en bredere kompetanse.

Et fleksibelt arbeidsliv

Vi trenger et mer fleksibelt arbeidsliv. Industrialderens regulering av arbeidsmarkedet er ikke alltid i tråd med kunnskapsøkonomiens krav til fleksibilitet. Arbeidsmiljøloven skal sikre arbeidstagere et godt vern mot yrkesskader og utnytting. Samtidig må loven tilpasses det nye arbeidslivets behov for fleksibilitet og individuelle løsninger. Venstre ønsker en arbeidslovgivning som balanserer bedriftenes behov for raske omstillinger med arbeidstagernes behov til forutsigbarhet og trygghet.

Det bør i større grad åpnes for at arbeidstagere etter avtale med arbeidsgiver kan arbeide mer i deler av året, mot at dette kan tas ut som lenger ferie andre deler av året. Adgangen til timekontoordninger og gjennomsnittsberegning av arbeidstid bør utvides.

Venstre mener et fleksibelt arbeidsmarked er en forutsetning for at nytt næringsliv kan vokse fram. 60 % av de midlertidige ansatte er fast ansatt etter 2 år, og midlertidige ansettelse bidrar til å redusere langtidsledigheten. Venstre mener derfor det er riktig å myke opp regelverket for midlertidige ansettelse. Utleie og innleie av arbeidskraft bør fortsatt være tillatt.

De store omstillingene i arbeidslivet vil fortsette. Dette stiller nye krav til fleksibilitet og tilpasningsevne. Parallelt med oppmykningen av regelverket må vi passe på at det fins mekanismer som hindrer kynisk utnyttelse av arbeidstakere. Det er viktig at arbeidslivet gir den enkelte arbeidstaker frihet og trygghet i samsvar med sosialliberale tradisjoner.

Flere nyetableringer gjennom kultur for entreprenørskap

Bare litt over seks prosent av arbeidsstyrken i Norge er selvstendig næringsdrivende. I tillegg viser undersøkelser av at det er få nordmenn som ønsker å være selvstendig næringsdrivende. For å sikre velferden i framtiden må vi utvikle tusenvis av nye bedrifter, og da må vi skape en kultur for å skape sin egen arbeidsplass.

I dag har selvstendige næringsdrivende mindre omfattende trygdeordninger i sammenheng med sykdom, svangerskap, fødsel og omsorg for små barn enn det andre har. Venstre vil arbeide for at selvstendige næringsdrivende likestilles med lønsmottakere når det gjelder trygderetigheter.

Alle arbeidstakere skal få rett til å opparbeide seg tjenestepensjon. For å nå dette målet, må alle arbeidsgivere få anledning til å tilby sine ansatte en tjenestepensjonsordning. Det er ikke tilfellet i dag. Venstre vil likestille ansatte ved å fjerne begrensningene i Lov om Foretakspensjon slik at alle eneansatte i egne selskaper skal kunne få de samme skattefradragene for innbetaling til egen tjenestepensjon som ansatte i store selskaper har.

Venstre vil utvikle incentiver for private investorer som gir gründere tilgang på kapital i en tidlig fase. Det må derfor gjennomføres endringer i aksjeloven. Det må utvikles incentiver for private investorer som vil gå inn i en tidlig fase, ved å gi skattefordeler for alle som investerer i ny virksomhet og beholder aksjene i mer enn 3 år. Dette vil være med å skape trygghet og forutsigbarhet for både gründere og investorer. Det må gjøres enklere å ansette nummer to i en enkeltmannsbedrift, for eksempel ved redusert arbeidsgiveravgift første ansettelsesår.

Det foretas offentlige innkjøp for mer enn 200 mrd. kr. årlig i Norge og for over 7000 mrd. kr. i EØS-området. Venstre vil benytte dette enorme markedet til beste for norsk teknologibasert nyskaping, bl.a. ved økt bruk av utviklingskontrakter for å bringe fram bedre produkter og tjenester der offentlige brukere setter ambisiøse krav. Det må spesielt legges til rette for utvikling av kunnskapsintensive bedrifter innen miljø- og høyteknologi og nye næringer hvor Norge har naturgitte fordeler. Det offentlige virkemiddelapparatet med Innovasjon Norge i spissen, må prioritere småbedrifter og kunnskapsbasert nyskaping i nye og eksisterende bedrifter, framfor kunstig overlevelseshjelp for ulønnsomme bedrifter og bransjer.

Et bedre rettsvern for mindre aksjonærer og investorer, vil føre til at flere investerer i små, ikke-børsnoterte bedrifter. Venstre vil at små aksjonærer skal ha samme rettsvern i unoterte selskap som i børsnoterte selskap.

Venstre ønsker også langt sterkere vekt på entreprenørskap i skoleverket, med flere elevbedrifter og mer samarbeid mellom skole og lokalt næringsliv. Informasjon om arbeids- og næringsliv i utdanningssystemet er helt nødvendig for at de unge skal kunne foreta bevisste utdanningsvalg. Det er spesielt viktig å gjøre det mer attraktivt for jenter å velge yrkesrettet utdanning og realfagstudier. Det er gjennom utdanningsinstitusjonene og bedriftene selv at holdninger til entreprenørskap og privat næringsliv endres.

Venstre vil gi studenter som velger å starte for seg selv etter endt utdanning rentefritak og betalingsutsettelse på studielånet i inntil tre år.

Et enklere Norge

Offentlige regler, skjemaer og påbud har ofte en velment hensikt, men fører til unødige rapporteringskrav og kompliserte regelverk som er til hinder for både mennesker og bedrifter.

Arbeidet med å gjøre statlig forvaltning i Norge enklere må intensiveres. Venstres mål er å redusere småbedriftenes skjemabelastning med en tredjedel de neste fire årene – gjennom samordning av skjemaer, full gjennomgang av forskriftsjungelen og en samordnet elektronisk innrapportering av data til det offentlige.

Venstre vil ha slutt på at ulike offentlige etater spør bedriftene om tilnærmet samme opplysninger. Venstre mener alle nye lover og regler som angår næringslivet bør forhåndstestes på et bedriftspanel for å unngå uforutsette konsekvenser. Venstre går inn for at forskrifter faller bort hvis de ikke aktivt vedtas på nytt, såkalt solnedgangslovgivning. Dette vil føre til en betydelig forenkling i forskriftsjungelen.

Det offentliges stilling som regulator og kontrollør i markedet bør forsterkes. Venstres ønsker derfor å styrke konkurransetilsynet og Kredittilsynet betydelig.

Venstre vil arbeide for forenklede regler for regnskap og revisjon for små bedrifter i startfasen, og at slike bedrifter får hjelp fra offentlige kontorer som for eksempel ligningskontorer og Brønnøysund.

Venstre finner det urimelig at små bedrifter må rapportere i like stort omfang som store bedrifter. Rapporteringen legger beslag på uforholdsmessig mye administrativ kapasitet i tillegg til å være en direkte økonomisk belastning. Venstre vil derfor vurdere å fjerne revisjonsplikten for små bedrifter etter regnskapslovens definisjon. For å sikre mindretallsaksjonærene ønsker Venstre at en aksjonær med minst 10 % av aksjene skal kunne kreve revisjon av regnskapet.

En IT-nasjon i verdensklasse

Informasjonsteknologien gir helt nye verktøy for den enkelte, for tilretteleggingen av offentlige tjenester og for ny næringsvirksomhet i alle deler av landet. Norge bør ha som mål å være en IT-nasjon i verdensklasse på alle områder i samfunnet. Det offentlige har sitt største ansvar i å sørge for at informasjonssamfunnet blir for alle, og hindre at det

oppstår et teknologisk klasseskille.

Ny digital teknologi er i ferd med å sammensmelte overføringen av lyd, bilde og tekst, og skape behov for langt større overføringskapasitet i tele- og datanettene. Venstre ønsker en nasjonal satsing på bredbåndsnett, i et samspill mellom offentlige og private aktører. Markedet vil selv sørge for utbyggingen i det meste av landet. Myndighetene bør bare betale for utbygging der private aktører eventuelt ikke gjør det for egen regning. Det offentlige vil også spille en viktig rolle som etterspørre av bredbåndstjenester. Utbygging i spredtbygde områder kan skje ved at kommuner og lokale bedrifter går sammen om å bestille, slik at det blir bredbåndstilbud til alle.

Venstre vil motvirke utvidelser av dagens patentsystem, som vil føre til at det blir mulig å patentere ideer, algoritmer og dataprogrammer. Slike utvidelser begrenser fri konkurranse ved at de største selskapene «byttelåner» patenter, og skaper en konkurransesituasjon som hindrer andre aktører markedstilgang og utviklingen av nye ideer og teknologi

Venstre mener et viktig offentlig bidrag må være å satse på avanserte tjenester som krever bredbåndsnett, og skaper en mer brukervennlig offentlig sektor. Eksempler på det er telemedisin, døgnåpen forvaltning, og tjenester som knytter alle norske skoler til bredbåndsnettet. Offentlige kunnskapsbaser som biblioteker etc. må gjøres lettere tilgjengelig via nettet.

For å gjøre internetthandel enklere, vil Venstre forenkle regelverket for verdi- og postordresendinger fra utlandet slik at kostnadene ved gebyrer og fortolling reduseres. Det må også gjennomføres en koordinert innføring og bruk av elektronisk signatur.

Venstre ønsker en offentlig storsatsing på å ta i bruk nye innovative tele- og dataløsninger innenfor helsevesen, politi og rettsvesen og andre etater hvor arbeidskraft kan overføres fra rutinepreget papirarbeid til utadrettet virksomhet.

Venstre vil arbeide for at Norge skal bli verdens fremste og mest nyskapende energinasjon. Vi vil utarbeide en strategi for verdiskaping der våre fortrinn som miljøvennlig energinasjon er grunnlaget, og der en

offensiv satsing på forskning på fremtidens energiformer og konkurransefremmende rammebetingelser er basis.

En modernisert offentlig sektor

Det er opplagt at det offentlige er helt avhengig av verdiskapingen i det private næringsliv. Like klart er det at næringslivet er avhengig av en velfungerende offentlig sektor. For eksempel er gode skoler nødvendig for at norske bedrifter skal kunne hevde seg i kunnskapsindustrien, og et godt barnehagetilbud er viktig for deltagelsen i yrkeslivet. For Venstre er det likevel et mål at veksten i det offentliges utgifter må være lavere enn veksten i samfunnet for øvrig.

Det ytes stor innstats fra ansatte i offentlig sektor, men systemene må reformeres for å bedre tjenestene for borgerne.

Det er en klar forskjell mellom privatisering og konkurranseutsetting. Privatisering innebærer å overlate hele ansvaret for å levere en tjeneste til private. Venstre ser i liten grad privatisering som et egnet virkemiddel for bedre offentlige tjenester. Konkurranseutsetting innebærer i motsetning til privatisering at det offentlige fortsatt har et klart ansvar for at borgerne får de gode tjenestene de har krav på. Det vil være konkurranse om hvem som leverer tjenestene, enten det er frivillige organisasjoner, private eller det offentlige. Erfaring med konkurranseutsetting viser at det kan gi bedre og mer varierte tjenester for innbyggerne.

Venstre vil at private og offentlige tjenesteytere likebehandles i avgiftssystemet ved leveranser av varer og tjenester for alle offentlige virksomheter, også helseforetakene.

Offentlig forvaltning som stor kunde og bestiller kan bidra til konkurranse som skjerper og utvikler norske tjenester, produsenter og leverandører. Det offentlige bør føre en åpen anbudspolitikk med likebehandling av tilbydere. Det bør også stilles krav til at alle produkter som det offentlige kjøper er de beste på markedet når det gjelder miljøegenskaper.

Venstre vil legge til rette for omfattende bruk av elektronisk handel, også innenfor det offentlige. I løpet av neste stortingsperiode bør minst halvparten av alle offentlige innkjøp gjøres elektronisk, og ressursene frigjøres til å yte bedre tjenester i stat, fylker og kommuner.

Prinsipper om eierskap

Et av Venstres hovedmål er at Norge skal være et attraktivt land for næringsvirksomhet. Norske bedrifter skal ha gode eiere som har langsiktige perspektiver for sitt eierskap, og som tilfører bedrifter nettverk, markedstilgang og kompetanse. Venstre mener dette er langt mer sentralt enn eiernes nasjonalitet. Konkurransen i den globale økonomien stiller store krav til forretningsmessig kompetanse. I det lange løp tjener ingen på at bedrifter som ikke kan drive lønnsomt, får kunstig åndedrett i form av statlig kapital. Venstre vil rydde opp i skillet mellom offentlig infrastruktur og tjenesteyting, slik at ikke offentlige selskaper får konkurransefordeler gjennom måten vi organiserer eierskapet på. Nye statlige investeringsfond er ikke veien å gå, da staten allerede eier halvparten av det norske næringslivet.

Målet med direkte offentlig eierskap må være å ivareta økonomisk virksomhet markedet ellers ikke kan løse, f. eks. særlige infrastrukturoppgaver, eller å forvalte viktige fellesverdier.

Det er ikke et mål at statlige virksomheter på rene markedsmessige vilkår skal tilby produkter og tjenester som private kan gjøre like godt. I de fleste tilfeller kan fellesskapets interesser ivaretas bedre ved å bruke lovverk, rammebetingelser og kontrollmyndighet. Der det ikke foreligger spesielle begrunnelser for statlig eierskap bør staten derfor selge seg ut av virksomhetene. Venstre vil ha en full gjennomgang av de statlige bedriftene for å kartlegge hvilke bedrifter som ikke skal selges.

Eierskapet til kraftressursene er en spesiell utfordring. Venstre vil stå fast på full hjemfallsrett til norske vannfall for å sikre disse for fellesskapet. Kommuner og fylkeskommuner er gode eiere av norsk vannkraft, og disse interessene må ivaretas. Det bør utredes hvordan formuesverdiene til hjemfalt vannkraft til staten kan fordeles mellom regionale kraftselskaper der stat og kommuner er eiere. Venstre vil legge avgjørende vekt på at hjemfallsordningen ikke skal bidra til massiv formuesoverføring fra kommuner og fylkeskommuner til staten. Venstre ønsker et sterkt offentlig engasjement i kraftsektoren. Venstre vil at Statkrafts andel av markedet skal begrenses, men fordi det er fellesskapet som eier naturressursene er det ikke likegyldig hvem som fyller rommet etter Statkraft. Venstre ønsker derfor å lage rom for flere

tunge norske regionale aktører i kraftsektoren fordelt på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig eierskap.

Forskning

Det er en klar sammenheng mellom satsing på forskning og utvikling og økt verdiskaping. Land som klarer å fornye næringslivet og modernisere sin offentlige sektor klarer seg bedre enn land som henger fast i en gammel dags næringsstruktur.

Økt satsing på forskning og utvikling (FoU) må derfor være en hovedstrategi for å fremme fornyelse i eksisterende næringsliv og etablering av langt flere nye bedrifter. Det må satses mer på forskning og utvikling i både offentlig og privat regi. Venstres mål er at norsk FoU-innsats skal økes til 3 % av BNP innen 2009.

Venstre vil fremme våre forskningsmiljøer sterkere som deltagere internasjonalt. Det er nødvendig både med økte bevilgninger til universitetene og instituttsektoren til bruk i grunnforskning og anvendt forskning. Venstre vil dessuten satse på spisskompetansemiljøer som Senter for Fremragende Forskning, og på strategiske forskningsprogrammer innenfor visse områder. Smidige ordninger og oppmyking av regelverk for arbeidsinnvandring og gjesteforskere er også nødvendige for å få norske miljøer opp i teten internasjonalt.

Venstre går inn for at de næringspolitiske virkemidlene rettes sterkere inn mot samspill mellom næringsliv og forskning. Det må skapes bedre rammer for kommersialisering i forskningsmiljøene, slik at forskere etablerer selskaper basert på kunnskapen de har utviklet.

Det offentlige må etablere «utlånsordninger» for forskere og annet fagpersonell som kan knyttes til et prosjekt i en verifiseringsfase, f.eks. gjennom nærings-phD.

Små og mellomstore selskaper, ofte med utspring i forskermiljøer, står i mange tilfeller for helt nyskapende teknologi og produkter. Venstre vil gi slike selskaper bedre vilkår gjennom skatteincentiver og muligheter for større donasjoner til stiftelser. SkatteFunn-ordningen har gitt gode resultater i form av økt FoU-innsats i næringslivet. Venstre ønsker å styrke denne ordningen.

Bedre framkommelighet over hele landet

Et godt samferdselstilbud er avgjørende for å nå viktige nasjonale mål knyttet til verdiskaping og velferd, næringsutvikling og regional utvikling. Venstre vil satse på bedre framkommelighet mellom regionene for å fremme verdiskaping, utvikling av levedyktige distrikter, vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder og dekke næringslivets transportbehov. Bilen er et nødvendig fremkomstmiddel i store deler av landet. Samtidig må det legges til rette for innføring av mer miljøvennlige biler samt mindre bilbruk i større byområder.

Næringslivet er avhengig av å transportere varene sine over til dels store avstander. Det er derfor nødvendig med effektive transportkorridorer til markedene både i Norge og ut av Norge. Bompengefinansiering sammen med økte statlige bevilgninger vil gi raskere utbygging av stamveinettet, bedre framkommelighet og økt trafikksikkerhet. Samtidig må innsatsen mot rassikring og utbedring av flaskehalsar styrkes vesentlig.

Venstre vil utrede og konsekvensanalysere potensialet for et høyhastighets-jernbanenett etter europeisk standard på de mest trafikkerte strekningene i Norge og til våre naboland. Dette for å redusere reise- og frakttidene og transportkostnadene for næringslivet og for samfunnet. Samferdselens belastninger på natur, helse og miljø må reduseres kraftig for å kunne utvikle vekstkraftige regioner og styrke Norges konkurransevne i et europeisk marked. En ny infrastruktur vil legge grunnlaget for knoppskyting og økt verdiskaping, større bo- og arbeidsmarkeder, kortere avstander til kunder og leverandører i inn- og utland, bedre flyt i veitrafikken og med større sikkerhet.

Venstre vil nå viktige mål i klimapolitikken uten å påføre næringslivet og husholdningene store belastninger ved å legge til rette for et miljøvennlig, kundefinansiert og konkurransedyktig transportsystem på høyde med handelspartnere og konkurrenter i Europa.

Et overordnet mål er at transport skjer på en mest mulig miljøvennlig måte, og transportprisen må inkludere de direkte og indirekte kostnader som de påfører samfunnet. Godstrafikk bør i større grad overføres til sjø og bane. Bruk av ny teknologi, blant annet gassferger, vil bidra til reduserte utslipp. Bedre overvåking, merking og vedlikehold av sei-

lingsleder langs kysten må gis høyere prioritet av hensyn til sikkerheten til sjøs og faren for miljøskadelige utslipp.

Venstre mener et nasjonalt lufthavnnett er en viktig del av et helhetlig samferdselstilbud. Venstre vil sikre ressurser til flyplassene i distriktene og styrke økonomien i flyplassnettet gjennom effektivisering, bruk av anbuds konkurranse ved kjøp av flyruter og ved strukturendringer.

På sjøsiden vil Stad Skipstunnel være et prosjekt som vil sikre skipstrafikken forbi Norges mest værharde sjøstykke Stadhavet. Dette må gjennomføres i neste planperiode som et nasjonalt anlegg.

Det er et viktig mål for Venstre at personer med nedsatt bevegelsesevne skal møte færrest mulig hindringer i transportsystemet. Venstre mener det skal være et mål at all kollektivtrafikk skal være tilgjengelig for personer med redusert funksjonsevne innen 2010. Kravene til universell tilgjengelighet i utformingen av infrastruktur og ved offentlige kjøp av transporttjenester må derfor skjerpes.

Det offentlige har fortsatt et klart ansvar for kvaliteten på tjenestene og vil bli klarere i sine kvalitetskrav til hvordan tjenestene utføres. Venstre vil fortsette arbeidet for mer markedsrettet utbygging, drift og vedlikehold av infrastrukturen i alle transportsektorer. Blant annet vil dette dreie seg om økt konkurranse på jernbane, en fortsatt liberal ekspressbusspolitikk og en gradvis konkurranseutsetting av riksveifergene.

Sterkere satsing på trafikksikkerhet

Trafikksikkerhet er et hovedsatsingsområde for Venstre i samferdselspolitikken, og Norge er et foregangsland på trafikksikkerhetsområdet. Vi er blant de land som har lavest ulykkesrisiko i verden og antallet hardt skadde og drepte er halvert de siste 30 årene, til tross for tredoblet trafikk. Likevel krever trafikkulykker hvert år om lag 300 menneskeliv i Norge, og totalt blir ca 1 500 personer hardt skadd eller drept per år. Venstre støtter nullvisjonen om at det ikke skal forekomme ulykker med drepte eller hardt skadde i trafikken, og Venstre mener en gjennomgående sikkerhetstenkning i tråd med nullvisjonen skal være et bærende prinsipp i alt vi gjør. For å oppnå dette vil Venstre blant annet satse på fremskyndt utbygging av det høytrafikkerte og ulykkesutsatte stamveinettet til motorvei med midtdele, økt bruk av midtrekkverk på ulykkesutsatte

to- og trefeltsveier, bedre vedlikehold av det mest trafikkerte veinettet, styrke kvaliteten på og omfang av kontrollaktiviteten og skjerpe sikkerhetskrav til yrkestrafikken, spesielt tungtrafikken.

VENSTRE VIL:

- Arbeide for oppmyking, forenkling og endring i regelverket for arbeidsinnvandring.
- Sikre et mer fleksibelt arbeidsliv ved bl.a. å myke opp regelverket for midlertidige ansettelser.
- Arbeide for at selvstendig næringsdrivende likestilles med lønns-mottakere når det gjelder trygderettigheter.
- Gi skattefordel for alle som investerer i ny virksomhet og beholder aksjene i mer enn 3 år.
- Gi studenter som starter næringsvirksomhet etter endt utdanning rentefritak og betalingsutsettelse på studielån med inntil tre år.
- Redusere småbedriftenes skjemabelastning med en tredjedel.
- Gjennomgå det statlige eierskapet i næringslivet. Der det ikke foreligger spesielle begrunnelser for eierskapet bør staten selge seg ut.
- Stå fast på full hjemfallsrett til norske vannfall for å sikre disse for fellesskapet.
- Begrense Statkrafts andel av det norske kraftmarkedet ved å lage rom for tunge norske regionale aktører.
- Øke norsk FoU-innsats til 3 % av BNP innen 2009.
- Styrke SkatteFunn-ordningen.
- Sikre bedre framkommelighet gjennom økt innsats for rassikring og utbedring av flaskehals.
- Overføre større deler av godstrafikken til sjø og bane.
- Gjøre all kollektivtrafikk tilgjengelig for personer med redusert funksjonsevne innen 2010.

VERDISKAPNINGSPOLITIKK FOR HELE LANDET

By og land er gjensidig avhengige av hverandre. Det skal være godt å bo både i spredtbygde strøk og i byområder, og både by og bygd har sine spesielle utfordringer som krever politiske løsninger.

Ny giv for distriktene

Store deler av verdiskapingen skjer i distriktene. Venstre vil bygge ut

infrastruktur som gjør det mulig å hente ut verdiskapingspotensialet i distriktenes ressurser, og som gjør det mulig å utvikle nye arbeidsplasser her.

En moderne distriktspolitikk vil være å legge til rette for at næringslivet kan utvikle seg samtidig som det offentlige tilbyr tjenester som gjør det mulig å skape mangfoldige og attraktive lokalsamfunn. Tilgang på risikovillig kapital og arealdisponering er også viktige premisser for distriktsutvikling. Venstre mener derfor at mer av ressursene som brukes i distriktene bør gis uavhengig av næring, med vekt på bedre infrastruktur, kunnskapsutvikling og lønnsomme, livskraftige arbeidsplasser. Venstre vil også ha en differensiert strandsonopolitikk. Venstre vil særlig stimulere til utviklingen av økt virksomhet i kombinasjoner mellom viktige distriktsnæringer som reiseliv, kulturbasert næringsvirksomhet, landbruk og fiskeri. Venstre vil fortsette arbeidet med å flytte ut statlige arbeidsplasser.

Venstre vil satse videre på et desentralisert høgskoletilbud, som ved hjelp av ny teknologi kan bli et fullverdig alternativ for flere enn i dag. Statlige virksomheter med omfattende utadrettede funksjoner skal være lett tilgjengelige over hele landet. I virksomheter som selges ut av staten, eller krever statlig konsesjon, bør det stilles klare krav til servicenivå over hele landet.

Gjennom tilbudet av velferdstjenester og sin tilstedeværelse har det offentlige avgjørende innflytelse over grunnlaget for bosetting. Likeledes påvirker dette utviklingen av tjenesteytende næringer. Venstre vil derfor ta særlig hensyn til dette ved reformer i den offentlige forvaltningen, og i utviklingen av velferdstilbudet til borgerne.

Fylkeskommunene er i dag tildelt et særlig ansvar for regional utvikling. Venstre ønsker at dette særlig nyttes i omstillings- og utviklingsøyemed, og til å legge til rette for framvekst av gründere. For at en skal lykkes med dette trenger fylkeskommunene økte ressurser.

Økt tilgang på arbeidskraft er vesentlig for at distriktene kan tilby tjenester og levedyktige arbeidsplasser også i fremtiden. Venstre vil derfor øke omfanget av arbeidsinnvandring og gjøre dette enklere.

På mange mindre steder i Norge har ikke Vinmonopolet utsalg, på tross av at innbyggerne i kommunen ønsker et slikt utsalg. Venstre vil at kommunene selv skal få bestemme om de ønsker et alkoholutsalg. Venstre går inn for at kommunene skal kunne tillate salg av vin i butikker som oppfyller alminnelige vilkår for salg av alkoholholdige drikkevarer.

Det gode byliv

Om lag en tredel av landets befolkning bor i og rundt de fire største byene. Venstre mener Norge er avhengig av en langt bedre nasjonal storbypolitikk.

Norske byer skal være preget av at folk bor og lever der. Byenes sentrum må ha både boliger, sosialt liv og næringsaktivitet. Spesielt må det legges opp til en sterk satsing på sosial boligbygging. Staten som eieendomsbesitter og byggherre må i større grad ivareta byggeområdenes karakter, være en pådriver for et godt lokalmiljø og bygge miljøvennlig. Venstre vil arbeide for en bykjernepolitikk der det offentlige og gård-eiere i fellesskap tar ansvar for en fysisk opprustning av de offentlige rom, som gategulv og fasader.

Byplanlegging og samferdselspolitikk må legge til rette for levende bomiljøer i byene, og å bevare mest mulig av grøntområdene. Tiltak for kraftige reduksjoner i forurensende utslipp, som primært stammer fra bilparken, er nødvendige. Det må legges opp til å redusere behovet for bilbruk gjennom en styrking av kollektivtrafikken. Samtidig må det legges opp til bilfrie sentrumssoner.

Fiskeri og havbruk

Med vår lange kyststripe og fem ganger så mye hav som land, rår Norge over store fornybare ressurser. Klarer vi å utnytte disse optimalt, har vi potensial for en verdiskaping som kan være større og mer varig enn oljeinntektene. Med gode rammevilkår kan sjømatnæringene sikre vekst og inntektsgrunnlag langs hele kysten vår. Norge har innen fiskeri, havbruk og marin bioteknologi et stort konkurransefortrinn ut fra naturgitte forutsetninger og en omfattende kompetanse utviklet gjennom generasjoner, og gjennom målrettet forskning.

Sjømatnæringene er blant våre mest konkurranseutsatte næringer. Deler av den tradisjonelle fiskeindustrien møter konkurranse fra lavkostland

som Kina og de nye EU-land, samtidig som det drives med omfattende oppdrett på ulike arter i en rekke land. For Norge som høykostland må den tøffe konkurransen møtes med økt satsing på forskning, kompetanse, kvalitet og merkevarebygging. Alle ledd i sjømatnæringene må tenke marked og sluttbruker hvis vi skal evne å opprettholde en allsidig eierstruktur i sjømatnæringene. Alternativet vil være at Norge blir en ensidig leverandør av råvarer og at råvaremakten konsentreres på stadig færre hender. Venstre vil utvikle en sjømatpolitikk som sikrer en konkurranse-dyktig og allsidig sjømatnæring.

Erfaringene med biomarin virksomhet viser at det er store muligheter for å utvikle godt betalte produkter. Økt satsing og bedret tilrettelegging for biomarin virksomhet kan bidra til en radikal vekst i sjømatnæringene. Venstre ønsker styrket forskningsinnsats og øke tilretteleggingen for biomarin virksomhet.

I dag er det produksjon av ørret og laks som er dominerende innenfor den norske havbruksnæringen. Globalt drives det produksjon på en rekke oppdrettsarter. Også Norge har naturgitte betingelser som gir mulighet for oppdrett på flere arter. Samtidig er den norske oppdrettsnæringen i dag preget av for lite fokus på markedstilpasset produksjon. Resultatet har vært at næringen i perioder har problemer med lønnsomheten. Venstre vil i samarbeid med næringen se på tiltak som kan bidra til at næringen får en mer markedstilpasset produksjon, økt mangfold i produksjonen og økt satsing på nye oppdrettsarter. Venstre mener en havbruksnæring med vesentlig større omfang enn i dag, krever konsekvent bruk av miljøvennlig teknologi og miljøvennlige driftsformer.

Venstre ser at kystflåten i et samarbeid med reiselivsnæringen kan bidra til å utvikle nye reiselivsprodukter. Slik opplevelsesturisme kan bidra til å styrke grunnlaget for å opprettholde en sterk kystflåte.

For å lykkes med disse omstillingene er det behov for økt tilgang på risikokapital. Dette for å sikre nyskaping, produktutvikling, og satsing på eksportfremmende tiltak. Det er en forutsetning at Norge gjennom en aktiv handelspolitikk får redusert sine handelshindringer. Regelverket innenfor alle deler av sjømatsektoren må forenkles kraftig, og ha som hovedmål å sørge for miljøvennlig, bærekraftig forvaltning og lokal verdiskaping.

Sjømatnæringene har hatt og har stor betydning for bosettingen langs kysten. Det er kun ved å utvikle lønnsomme bedrifter at vi sikrer at sjømatnæringen også i fremtiden har en allsidig eierstruktur. Venstre er kritisk til så vel offentlige som private monopoler, og vil arbeide for at sjømatnæringene også i fremtiden har en allsidig struktur hvor de små bedriftene har sin naturlige plass. Venstre er mot den prising rettigheter innenfor havbruk og fiskeri har fått, og er redd for at grunnrenten fra næringen gjennom for sterk markedsmessig prising av rettigheter tappes ut av sjømatnæringen. Venstre er i mot omsettelige kvoter. Venstre vil i samarbeid med næringene vurdere tiltak som skal bidra til at grunnrenten ikke tappes ut av næringen og kystsamfunn gjennom rene markedsmessige salg av rettigheter.

På samme måte som Venstre innen landbruksnæringen har satt fokus på behovet for å produsere et mangfold av landbruksprodukter, må Venstre også innenfor sjømatnæringen bidra til at næringsaktørene produserer produkter som kan gi en merpris i markedet. Venstre vil modernisere lovverket slik at sjømatnæringene gis størst mulig lokale effekter. Det må åpnes for at opplevelsesprodukter og bearbeidingskonsepter gis større handlingsrom i lovene. Venstre er opptatt av at rammene rundt næringen fortsatt skal bidra til en differensiert struktur, og at lovene ikke skal bidra til at rettigheter samles på for få hender.

Fiskeressursene er en nasjonal ressurs og skal forvaltes nasjonalt. Venstre er imidlertid opptatt av at regionene skal få økt medbestemmelse på utformingen av fiskeripolitikken. Venstre vil ta initiativ til at det etableres forpliktende rådslag mellom nasjonale myndigheter, næringen og regionalt folkevalgte. Venstre er av distriktspolitiske grunner positiv til føringstilskudd.

Den tradisjonelle fiskerinæringen skal reguleres gjennom kvotebestemmelser slik at langtidsbeskatningen ikke er større enn det økologisk bærekraftige. Venstre vil utrede mulighetene for flerårige kvoter og for endring av kvoteåret. Det må reageres strengt på overtredelser og andre former for juks med disse kvotene. Norge skal i internasjonale forhandlinger være en pådriver for å få et mer bærekraftig fiske. Dette gjennom vårt fokus på effektiv kontroll, arbeid mot uregulert fiske og for en mer bærekraftig beskatning også i internasjonale farvann. Fastsetting av kvoter må så langt som mulig bygge på økosystemforvaltning, slik at

beskatning av en art ikke truer langtidsutbytte fra andre arter. Internasjonale avtaler og effektiv kontroll må sikre den økologiske balansen i Barentshavet og Nordsjøen. Venstre vil gjennom utenrikspolitikken arbeide aktivt for å få å til en løsning i delelinjespørsmålet.

Venstre vil fremheve at sjømatnæringen samlet er den beste garanti for levende kystmiljøer.

Norge som sjøfartsnasjon

Norge er framfor noe en sjøfartsnasjon. Det ligger store muligheter for miljøvennlig og effektiv transport ved å ta i bruk sjøen som transportåre. Framtidas fartøyer blir sikrere, vil gå med større hastighet og bruke gass og hydrogen som drivstoff. Dette vil avlaste et hardt belastet veinett. Norge må bli et foregangsland i Europa for bruk av ny maritim teknologi. Den sjøfartskultur som er utviklet over mange år både innenriks og utenriks må sikres gjennom gode skatte- og avgiftsordninger. Disse må være konkurransedyktige nok til at norsk skipsfart forblir en viktig del av norsk næringsliv. Både rederinæringen og sjøfolkene må sikres gode betingelser, for å gi positive ringvirkninger også for landbasert maritim industri. Vi må se strukturen i hele det verdiskapende maritime Norge og sørge for at de som legger grunnsteinen får de beste rammevilkår. De naturlige havnene langs kysten må også bygges ut og knyttes opp mot veinett og jernbane for å sikre at sjøfarts-, fiskeri- og havbruksnæringen på land og på sjø kan utvikle seg videre.

Et robust landbruk for fremtiden

Landbruket skal ha en viktig plass også i framtidens Norge. Venstre ønsker et fortsatt desentralisert landbruk med variert bruksstruktur, både av beredskapshensyn og for å sikre trygg mat.

Skal vi lykkes med dette, krever det at moderniseringen av det norske landbruket fortsetter. Venstre ser på bonden som en selvstendig næringsdrivende med et spesielt forvalteransvar. Derfor er det viktig at gründermentaliteten får en viktig plass innenfor landbruket. Ressursgrunnlaget på bygdene må i større grad utnyttes til næringsutvikling og til bosetting også for folk uten direkte tilknytning til primærnæringene. Det må bli mer mangfold i landbruket. Lokale myndigheter må få større anledning til lokal tilpasning og til å se landbrukspolitikken i sammenheng med øvrig næringspolitikk. Landbruket må få mindre øremerking, færre skjemaer,

færre og enklere retningslinjer.

I tillegg til å produsere mat og trevirke, må landbruket få en mer sentral rolle i å oppfylle samfunns mål om livskraftige lokalsamfunn, levende kulturlandskap og natur- og miljøgoder. Venstre ønsker overføringer til landbruket på om lag dagens nivå, men med mer produksjonsnøytrale tilskuddsordninger.

Venstre vil ha en mer aktiv bosettingspolitikk for de landbrukseiendommene som i all hovedsak er et sted å bo. Det bør bli enklere å få kjøpt småbruk, for å sikre bosetting og økt mangfold på bygdene.

For å sikre at de som har lyst og engasjement til å drive gårdsbruk får mulighet til dette, går Venstre inn for å avskaffe odelsloven.

Venstre vil sikre Norge et fortsatt handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitikk innenfor rammen av WTO og andre internasjonale avtaleverk. Alle land må sikres retten til en viss nasjonal jordbruksproduksjon bl.a. gjennom tollvern.

Det kompliserte regelverket og mange av landbrukets lover er et hinder for utvikling av et mer fleksibelt landbruk der de som har lyst til å satse på næringen får mulighet til det. Venstre ønsker derfor en full gjennomgang av lov- og regelverk med sikte på en kraftig modernisering.

Venstre ønsker å videreføre jordbruksforhandlingene, men som en ren-dyrket inntektsavtale mellom bøndene og staten. Alle andre tilskudd og ordninger bør overføres til ordinære poster på statsbudsjettet.

Venstre ønsker en gradvis oppmyking av regelverket innenfor melkeproduksjonen. Enkeltbruk i melkeproduksjonen må få muligheten til å utvikle produksjonen ved å kjøpe eller leie kvote og maksimalkvoten for enkeltbruk bør økes. Venstre ønsker også en fri omsetning av melkekvote innenfor dagens geografiske rammer. Venstre vil oppheve de geografiske begrensningene for deltakelse i samdrifter. Det bør dessuten innføres en mulighet for å leie melkekvoter, for å kunne gi brukerne mulighet til å foreta sine egne valg, uten at det fratrar framtidige eiere muligheten til å starte eller drive melkeproduksjon.

Økologisk landbruk er en spydspiss i arbeidet med å gjøre landbruket mer miljøvennlig, og å bedre dyrevelferden. I Norge utgjør det økologiske arealet i dag knapt 5 % av det totale jordbruksarealet. Venstres mål er at minst 20 % av jordbruksarealet skal være drevet økologisk innen 2020. Venstre vil derfor sikre et nasjonalt tilbud i undervisning i økologisk landbruk med høy kvalitet.

Industrialisering og ensretting i landbruket står ofte i veien for en bærekraftig bruk av jordbruksareal i mange deler av verden. Dette truer eksistensgrunnlaget til bønder, lokalsamfunn og kulturer. Venstre vil i nasjonale og internasjonale fora gå inn for å bevare lokalt mangfold i landbruket og bedre vilkår for lokal foredling og omsetning.

Skogbruket har fortsatt en viktig plass i norsk landbruk. Heller enn å satse på ytterlige granplanting av nye områder, må det satses på økt verdiskaping innen skogbruket, bl.a. bruk av tre som byggemateriale i større bygninger. Venstre vil stimulere til utvikling av nye produkter og metoder innen tre- og skognæringen. Venstre ønsker økt satsing på bioenergi både for å øke verdiskapingen i landbruket og bidra til å fremme miljømessige mål. Venstre går mot bruk av offentlige tilskudd til skogsbilveier som i utgangspunktet er ulønnsomme, eller hvor hensyn til natur- og landskapsvern ikke er ivaretatt.

Reindrift

Reindriften er en primærnæring som utnytter marginale naturressurser på fjell og vidde, så vel som et materielt grunnlag for samisk kultur. For Venstre er det viktig at reindriftens arealer sikres. Utbygginger i områder med reindrift må skje koordinert, og konsekvensene for reindriften vurderes samlet og i forhold til andre foreliggende og planlagte inngrep. Den største ufordringen for en bærekraftig reindrift er tilpassing av reintallet til beitegrunnlaget. Venstre vil framheve nødvendigheten av et samarbeid med næringen som er basert på respekt for den kunnskap utøverne selv sitter med, samt erkjennelse av at vi ikke kan fortsette med ubalansen mellom reintall og beitegrunnlag. Dersom ikke næringen selv bidrar til nedgang i reintallet vil Venstre vurdere kvotebegrensninger for den enkelte reineier.

En livskraftig reindrift er avhengig av at kvinnene har innflytelse på alle plan, og det reindriftpolitiske arbeidet må legge til rette for dette.

Kultur og reiseliv

Reiselivet er en stor og viktig distriktsnæring som må sikres gode rammevilkår. Å opprettholde levende bygder, kulturlandskap og en ren natur er avgjørende for at Norge skal lykkes som turistland.

En spennende integrering mellom kultur og næring kan gi alle parter et løft. Både det profesjonelle kulturlivet og det mer folkelige kulturtilbudet er viktig og interessant for å skape et mangfoldig tilbud innen kvalitetsturisme over hele landet. Venstre vil støtte tiltak for produkt- og næringsutvikling på dette området. Både forskning, utdanningspolitikk og kulturpolitikk er viktig for en bærekraftig næringsutvikling.

Finansiering av fellesgoder er en flaskehals i destinasjonsutviklingen i Norge. Venstre vil åpne for at kommuner og regioner kan vedta verdiskapningsbidrag eller kurtakst i sitt område.

VENSTRE VIL:

- Fortsette arbeidet med å flytte ut statlige arbeidsplasser.
- Gå inn for at kommuner skal kunne tillate salg av vin i butikker.
- Redusere behovet for bilbruk gjennom en styrking av kollektivtrafikken.
- Utvikle en sjømatpolitikk som sikrer en konkurransedyktig og allsidig næring.
- Gå i mot omsettelige fiskekvoter, utrede mulighetene for flerårige kvoter og for endring av kvoteåret.
- Ha større regional medbestemmelse i utformingen av fiskeripolitikken.
- Sikre konkurransedyktige skatte- og avgiftsordninger for norsk skipsfart.
- Avskaffe odelsloven for å sikre at flere får mulighet til å drive gårdsbruk.
- Sikre handlingsrommet for en nasjonal landbrukspolitikk innenfor rammen av WTO og internasjonalt avtaleverk.
- Videreføre jordbruksforhandlingene, men som en rendyrket inntekt-savtale.
- Ha en oppmyking av regelverket innenfor melkeproduksjonen.
- At minst 20 % av jordbruksarealet skal være drevet økologisk innen 2020.
- Øke satsingen på bioenergi.

4. Et rettferdig og aktiviserende velferdssamfunn

«Sosialismen vil ødelegge private interesser, liberalismen vil bevare private interesser ved å binde dem sammen med offentlige rettigheter - den eneste måten de kan bevares på, trygt og rettferdig.»

WINSTON CHURCHILL

Mulighet for hver enkelt borger til å skape og leve det gode liv er Venstres mål for samfunnsutviklingen. Mennesker er ulike, og trenger ulike løsninger. Velferdstilbudene må alltid bygge på respekt for det enkelte menneskes integritet, og i langt større grad tilpasses den enkeltes ønsker og behov enn i dag.

For Venstre handler velferdspolitikken om en sterk offentlig velferdsstat som gir like muligheter, tør å prioritere dem som trenger det mest og som har respekt for at borgerne ønsker ulike løsninger. Vi må tørre å gi slipp på de store og standardiserte løsningene over hvordan folk skal leve sine gode liv, til fordel for det som passer hver enkelt. Derfor er Venstres mål et samfunn med mer frihet og mer ansvar. Og derfor er kamp mot vold og kriminalitet viktige elementer i en sosialliberal velferdspolitikken. For Venstre har kommunene en sentral rolle for å sikre velferden. Venstre er derfor opptatt av at kommunene skal gis et økonomisk handlingsrom som sikrer velferden.

REFORMER AV VELFERDSSTATEN

Dagens velferdsstat ble til i en tid da flertallets levestandard var lav. De ordninger som var rette da er ikke nødvendigvis de rette i en tid hvor flertallet lever i velstand, mens et mindretall faller utenfor. Barn lever fremdeles i fattigdom i Norge. En voksende gruppe uføre og langtidsledige har for dårlige levekår. I de største byene lever bostedsløse og mennesker med rusproblemer og psykiske lidelser under for dårlige forhold. Mange mennesker faller mellom to stoler fordi de ikke «passer inn» hos noen av de offentlige tjenestene som yter hjelp. For Venstre er

det et særlig ansvar å se og lytte til disse når samfunnet skal reformeres, og det er her den sterkeste velferdssatsningen nå må komme. Et samfunn er ikke bedre enn det tilbudet det gir sine svakeste.

Én dør for verdighet og aktivitet

Norge bruker over 100 milliarder kroner i året på trygder til mennesker i arbeidsfør alder. Det er mer enn vi bruker på alle norske alderspensjonister til sammen. Trygdeutgiftene øker voldsomt hvert eneste år og hver femte person i yrkesaktiv alder har trygd som sin hovedinntektskilde. Det er nå over 300 000 personer som er uføretrygdet. Vi har dermed flere uføretrygdete enn industriarbeidere i Norge. Minst like mange er til enhver tid ute av eller borte fra arbeid, enten fordi de har sykepenger, er arbeidsledige, under attføring eller har stønad. Dette synliggjør at vi ikke makter å hindre at stadig flere faller utenfor arbeidslivet og blir stønadsmottakere. Flere i arbeid og færre på stønad er helt grunnleggende for at vi skal kunne klare å opprettholde våre velferdsordninger i framtida. Det krever reformer av dagens velferdsstat.

Venstre er derfor en pådriver for NAV-reformen (ny arbeids- og velferdsforvaltning). Det trengs en samlokalisering, slik at det blir en dør inn til arbeids- og velferdstjenestene. Bare et skikkelig samarbeid på tvers av etatsgrensene kan sikre borgerens rettigheter i møte med det offentlige. Sosialkontoret må fortsatt ligge under kommunens ansvar fordi det er behov for å skreddersy løsninger for enkeltindivider som bare kommunene, med den nærheten de har til innbyggerne, er i stand til å finne. Venstre vil slå sammen Aetat og trygdeetatens oppgaver i forbindelse med uførhet, attføring og sykepenger til en felles statlig enhet – Arbeids- og aktivitetsetaten. Den kommunale helse- og sosial-etaten må knyttes nær opp til denne etaten ved samlokalisering.

Mer fleksible ordninger for utdanning, arbeid og trygd

Venstre vil gjøre det lettere å kunne kombinere utdanning, arbeid og trygd, blant annet for å hindre at mange går over på full uføretrygd. En dør til arbeids- og velferdstjenestene vil legge bedre til rette for det, men det er i arbeidslivet det viktigste skjer. Arbeidsgivere har et stort ansvar for å legge til rette for at flest mulig kan være i arbeid. Det offentlige bør ha tallfestede målsetninger om bedre rekruttering av mennesker som har problemer med å komme inn i arbeidslivet.

Utdanning er den enkeltfaktoren som i størst grad beskytter mot arbeidsledighet og fattigdom. Det er også en dokumentert sammenheng mellom lite utdanning og dårlig helse, bruk av sosiale tjenester og svak posisjon i arbeidsmarkedet. Kvalifiserende tiltak og utdanning er et av de viktige virkemidlene for å få folk i arbeid. Derfor må vi i større grad enn i dag tilpasse disse tiltakene i forhold til den enkelte.

Systemet med uføretrygd må reformeres slik at den sterke veksten i antall uføretrygdede kan reduseres. Venstre ønsker et nytt system for uføretrygd som både er tilpasset pensjonsreformen og som tar opp i seg Venstres tankegang om borgerlønn. Venstre vil også vurdere reduksjon i arbeidsgiveravgiften for bedrifter som ansetter personer som har behov for varig vernet arbeid.

Venstre støtter innføring av tidsbegrenset utførestønad med det samme inngangsvilkår som vanlig uførepensjon. Stønad kan gis inntil 4 år og det skal være tett oppfølging underveis for å vurdere om den enkelte kan delta i større eller mindre grad i arbeidslivet. Venstre ønsker at det skal være lettere å kombinere arbeid og trygd. Skal flere komme tilbake til arbeidslivet må vi ha ordninger som tilpasses den enkelte. Bruk av forpliktende individuelle planer må tas i bruk for de som ønsker det.

Norge trenger arbeidskraft. Mange som ikke kan arbeide i full stilling, kan likevel gjøre en betydelig innsats for eksempel i deltidstillinger, midlertidige ansettelser, gjennom tilpassede arbeidsoppgaver osv. For de fleste av oss vil tilknytning til arbeidslivet være viktig. Ordninger som lønnstilskudd bør benyttes slik at arbeidstakere som ikke kan arbeide fullt ut, likevel kan bidra i arbeidslivet.

Borgerlønn – en reform for frihet og ansvar

Framtidens velferdssamfunn må ha ordninger som skaper trygghet og verdighet, og som samtidig medfører forenkling. Venstre har som mål å innføre en borgerlønn – en garantert minsteinntekt for alle som av ulike årsaker ikke faller inn i det ordinære arbeidslivet og dermed ikke kan forsørge seg selv. Samtidig må ikke en ordning med borgerlønn føre til passivisering og hindre aktiv jobbsøking for mottakerne.

Mottakerne av borgerlønn skal ha lovfestet rett til å få sin egen handlingsplan som skal være forpliktende både for brukeren og det offentlige. Mottakeren skal delta i utarbeidelsen av planen. Planen skal

inneholde en tiltaksdel som beskriver hvilke tiltak og handlinger som skal sette i verk.

Et system med borgerlønn må erstatte noen av de økonomiske ytelser som samfunnet i dag betaler ut, og bør derfor kunne etableres på en enkel, ubyråkratisk og hensiktsmessig måte.

Reformen med en dør inn til arbeids- og velferdstjenestene er det første skrittet i en retning av en ordning med borgerlønn.

Borgerlønn vil kunne nå de mange som faller helt utenfor samfunnets ordninger, og gi en bedre levestandard for dem med lave inntekter. Borgerlønn kan dermed bidra effektivt til å bekjempe fattigdom.

Borgerlønn vil ikke minst kunne hindre den belastningen og skammen mange opplever det er å motta sosialhjelp, og det å bli sendt fra kontor til kontor i det offentlige hjelpeapparatet. Borgerlønn vil bidra til å hindre at folk føler seg som klienter, motvirke passivitet, samt gjøre det enklere for den enkelte å vite hva man har krav på av minimumsytelser fra det offentlige.

En borgerlønn på minimum 2G er stor nok til å gi en grunntrygghet å leve av, men for lavt til at de aller fleste vil velge å gå ut av arbeidslivet for å motta borgerlønn.

Venstre vil i første omgang prøve ut ordningen med borgerlønn i enkelte kommuner slik at erfaringene kan brukes til en målrettet nasjonal ordning.

Sykelønn

Venstre ønsker å bevare en god sykelønnsordning. Det er likevel viktig at målene i avtalen mellom partene i arbeidslivet om et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) nås. Utgiftene til sykelønn er fortsatt på et for høyt nivå. Dette er utgifter som vi både kunne og burde ha brukt på viktige velferdsoppgaver som for eksempel skole, eldreomsorg og helse.

Venstre mener årsakene til et høyt sykefravær er sammensatt og understreker derfor betydningen av et godt arbeidsmiljø, god personalpolitikk og god ledelse på arbeidsplassen. Venstre ønsker primært å videreføre dagens sykelønnsordning. Dersom hensikten med IA-avtalen ikke

oppnås, mener Venstre det kan være nødvendig med endringer. Kronikere og fravær ved barns sykdom skal skjermes ved eventuelle endringer i sykelønnsordningen.

Nødvendig pensjonsreform

Dagens pensjonssystem er ikke økonomisk robust i tiårene som kommer. Folk lever lenger og går av med pensjon tidligere. Stadig flere må forsørges av stadig færre. Mens det var rundt 4 arbeidende per pensjonist ved folketrygdens opprettelse i 1967, er det i dag bare rundt 2,5 arbeidende per pensjonist. Denne relasjonen ventes å minske ytterligere til rundt 1,8 i 2040. Mens det i dag benyttes rundt 7 % av samfunnets samlede ressurser på pensjons- og helseutgifter til eldre anslås dette til å bli 18 % i 2040. Beholdes dagens pensjonssystem, kan det legge bånd på den forventede framtidige verdiskaping i tiårene som kommer.

Pensjonsreformen er derfor nødvendig av hensyn til kommende generasjoner. Å gjennomføre reform nå er solidaritet med kommende generasjoner. Da får vi rom også for mange andre viktige velferdsoppgaver.

Venstre ønsker å slå sammen oljefondet og Folketrygdfondet til et pensjonsfond. Det vil synliggjøre forpliktelsene som ligger i framtidige pensjonsutbetalinger.

Venstre ønsker et bredest mulig forlik i Stortinget slik at pensjonsreformen kan bli bærekraftig over tid på samme måte som da dagens Folketrygd ble etablert i 1967. Venstre støtter en reform som både gjør det lønnsomt å arbeide, som gir en klarere sammenheng mellom arbeidsinnsats og pensjon og som har større fleksibilitet i forholdet mellom arbeid og pensjon og tidspunkt for uttak av pensjon. Samtidig er det viktig å ta hensyn til arbeidstakere bl.a. i «tradisjonelle kvinneyrker» som ofte har hatt et svært arbeidsintensivt yrkesliv.

Venstre ønsker gjennom pensjonsreformen å legge til rette for tjenestepensjon i privat sektor. I en tid med kamp om kvalifisert arbeidskraft må privat sektor være konkurransedyktig, også i forhold til pensjon. De som i dag velger å jobbe i en liten bedrift velger ofte bort forutsigbarheten og gode vilkår. Venstre vil gjøre det mer foredelaktig å være ansatt i privat sektor, blant annet fordi det er der verdiene skapes til å finansiere velferdssamfunnet. Tjenestepensjon i privat sektor må innrettes slik at det

er økonomisk mulig for den enkelte bedrift.

VENSTRE VIL:

- Slå sammen A-etat og deler av trygdeetaten til en felles statlig arbeids- og aktivitetsetat.
- Reformere systemet med uføretrygd for å få flere over fra trygd til arbeid.
- Prøve ut et system med borgerlønn – en garantert minsteinntekt – i enkelte kommuner.
- Bevare en god sykkelønsordning, men samtidig åpne for endringer dersom målene i IA-avtalen ikke nås.
- Støtte en nødvendig pensjonsreform som gjør det lønnsomt å arbeide, gir større fleksibilitet og som gir bedre sammenheng mellom arbeidsinnsats og pensjon.

DET LEVES ULIKE LIV, HELDIGVIS

Samfunnet har endret seg dramatisk de siste tiårene. Det leves mye mer ulike liv og i ulike familieforhold. Staten skal ikke definere hvilken familieform som er den beste, men sørge for trygge rammer uansett hvilken familieform den enkelte velger.

Venstres familiepolitikk tar utgangspunkt i at den enkelte familie skal ha stor frihet til å finne de løsninger som passer dem best. For Venstre er respekt for ulike valg viktig.

Fra fødselspermisjon til fleksibel barnepermisjon

Tid sammen er en utfordring for mange småbarnsfamilier. Venstre ønsker å erstatte dagens ordning med fødselspermisjon i barnets første leveår med en fleksibel barnepermisjon som innebærer en tidskonto-ordning pr. barn på 15 måneder som foreldrene selv disponerer. Ordningen innebærer at foreldre med utgangspunkt i egne behov velger om de ønsker å være hjemme med barna på heltid en periode, jobbe i redusert stilling eller om de ønsker lenger ferie mens barna er små. Venstre vil at hver av foreldrene tar minimum 3 av disse 15 månedene. Barnepermisjonsordningen gjelder fram til barnet fyller 16 år. Venstres reform av fødselspermisjonsordningen vil skape økt reell frihet for småbarnsfamilier samtidig som ordningen er enkel å forstå og administrere. For å sikre forutsigbarhet for arbeidsgiver må uttak av permisjonstid som

hovedregel avtales mellom arbeidstager og arbeidsgiver 3 måneder før uttak.

Venstre vil dessuten gjøre reglene i dagens fødselspermisjon mer fleksible og rettferdige. Venstre vil derfor fjerne omsorgskriteriet som tilsier at far kun kan ta ut deler av fødselspermisjonen dersom det foreligger et omsorgsbehov og øke «fedrekvoten» opp på nivå med «mødrekvoten» (9 uker). Venstre vil også gi far selvstendig rett til fødselspermisjon og til individuell lønnskompensasjon i perioden utover vanlig «fedrekvote». I forbindelse med fødsel i lesbiske partnerskap må den fødendes partner omfattes av det som i regelverket omtales som «fars rettigheter» i de tilfellene der den biologiske far er ukjent.

I tillegg vil Venstre fjerne avkortningen i fødselspermisjonen ved fødsel både før og etter termin. Venstre vil også gjeninnføre ordningen med overgangsstønad ved fødsel for studenter.

Likestilling av partnerskap og ekteskap

Venstres familierpolitikk er tuftet på sosialliberale grunnverdier. Vi ønsker et samfunn som likebehandler homofile og heterofile. Venstre ønsker å likestille ekteskapet og partnerskapet. Venstre går derfor inn for at en felles juridisk ekteskapsinngåelse erstatter både dagens vigsel og gjeldende partnerskapslov. Den nye ordningen vil ikke sette noe krav til noen form for seremoni, men la det være opp til det enkelte tros- og livssynsamfunn å avholde egne ekteskapsseremonier.

Ved å innføre en felles ekteskapslovgivning vil også lesbiske og homofile få de samme adopsjonsretter som andre. Ingen har rett til å adoptere, men homofile skal på lik linje med andre kunne vurderes som adoptivforeldre. Det er barnas beste som alltid skal ligge til grunn ved vurdering av adoptivforeldrenes evne til å gi barna en god oppvekst, ikke sivilstatus eller seksuell legning.

Adopsjon

Det er ikke en menneskerett å få egne barn, men barn har rett til foreldre. Foreldre som velger å ta seg av barn som allerede er satt til verden, må få like gode økonomiske vilkår som biologiske foreldre. Derfor må adopsjonsstøtten opptrappes til 1G i perioden, slik at det ikke blir en økonomisk byrde å adoptere. Adoptivforeldre bør få samme permisjonsret-

tigheter som biologiske foreldre.

Barnehagetilbud til alle

Venstre mener at barnehageplass til alle som ønsker det må gå foran en lav maksimalpris. Venstres mål for barnehagepolitikken er full barnehagedekning, mangfoldig, kvalitet og valgfrihet i tilbudet, samt lavere foreldrebetaling. Avdelingsleder i barnehager må ha pedagogisk utdanning. Venstre mener at disse målene nås best gjennom at barnehageeierne og foreldrene gis tillit til å organisere tilbudet til beste for barna. Det er et bærende prinsipp for Venstre at barnehageprisene skal avgjøres lokalt – ut fra lokale forutsetninger, tilbud og særpreg.

En rigid makspris står i veien for målet om barnehageplass til alle som ønsker det. Det er viktig at barn får mulighet til lek og utfoldelse uten at det stilles store krav.

Venstre vil gi familier en reell mulighet til å velge andre løsninger. Venstre ønsker derfor å beholde kontantstøtteordningen som en liberal frihetsreform for de foreldrene som velger omsorgsløsninger som ikke mottar offentlige tilskudd.

Frivillig skolefritidsordning

Valgfrihet er viktig for Venstre. Skolen skal ikke være noe heldags oppbevaringssted for barn, men et sted å lære. Vi vil at foreldrene selv skal kunne bestemme om barna skal på et påfølgende tilbud etter skolen, slik skolefritidsordningen (SFO) er i dag. På samme måte som i barnehagepolitikken, vil Venstre at prisene på SFO avgjøres lokalt, men kommunene må få økte overføringer for å muliggjøre rimelige SFO-priser.

Likestilling ved samlivsbrudd

Venstre vil likestille foreldrenes juridiske rettigheter ved samlivsbrudd og åpne for at rettsvesenet kan idømme delt bosted i barnefordelings-tvister. Det bærende prinsipp må hele tiden være at barnas beste ligger til grunn. Et annet viktig virkemiddel for økt likestilling ved samlivsbrudd er å styrke familievernkontorene.

Omfordeling av barnetrygden

Venstre vil opprettholde barnetrygden som en universell ordning, men

omfordele den slik at den blir mer målrettet og rettferdig. Venstre vil at de som har høyest inntekt skal få relativt sett mindre barnetrygd, mens de med lav inntekt vil få økt barnetrygd. Slik kan barnetrygden omfordeles på en enkel og rettferdig måte.

Venstre vil vurdere ulike alternativer for å gjennomføre en slik omfordeling. En mulighet kan være skattlegging av barnetrygden, en annen differensiering av barnetrygd på bakgrunn av inntekt. Venstre vil også utrede et alternativ der tilskuddene til barnehager, kontantstøtte og barnetrygd samles i ett tilskudd til barnefamiliene frem til barnet er i skolepliktig alder. Formålet er forenkling og omfordeling til de som trenger det mest.

Bekjempelse av fattigdom blant barn

Fortsatt er det barn som lever i fattigdom i Norge. Mange av disse barna har foreldre uten jobb og som lever på sosialstønad. Det må settes inn målrettede tiltak for å bedre leveforholdene for denne gruppen. Blant annet bør det sees på behovet for høyere barnetillegg i ulike sosiale ordninger, slik at barn unngår å leve i fattigdom. Ytelser rettet direkte mot barn skal ikke avkortes når foreldre mottar sosialhjelp eller ved gjeldssanering. Venstre vil heve fritaket for egenandel på helsetjenester for barn til 16 år.

For å frigjøre ressurser til de som trenger det mest, bør de mange som i all hovedsak er friske og har god økonomi kunne akseptere noe høyere egenandeler for helsetjenester, eksempelvis høyere egenbetaling for legekonsultasjoner og medisiner. Kroniske pasienter bør fortsatt skjermes gjennom tak på egenbetaling. Det bør også være ordninger som skjærmer storforbrukere av mange ulike tjenester slik at de samlede egenandelene ikke blir for høye.

Nasjonalt løft for boliger til nyetablerere

For mange er det et tungt økonomisk løft å investere i bolig, spesielt for første gang. Særlig gjelder dette i de store byene. Markedet løser ikke disse problemene alene. Husbanken må rendyrkes som en bank for de som skal etablere seg for første gang, samt gi gode tilbud til grupper med spesielle behov.

For at flest mulig skal få mulighet til å eie sin egen bolig må det gis flere rimelige kommunale etableringslån og tilbys rimelige gjennomgangs-

leiligheter til vanskeligstilte. Det offentlige har et spesielt ansvar for å stille tomter til disposisjon for sosial boligbygging. Det må videre settes tidsfrister for byggestart for boligbyggere som har kjøpt billige tomter.

Tilgjengelighetsreform for funksjonshemmede

Det er vår plikt å utforme samfunnet fysisk slik at alle får størst mulig bevegelsesfrihet. Venstre vil ha en tilgjengelighetsreform for at folk med ulikt funksjonsnivå skal kunne bevege seg friest mulig og ha tilgang til de samme tilbud. Offentlige bygg må tilrettelegges for universell tilgjengelighet, ved at det blir stilt krav i byggeforskrifter om tilrettelegging når det gjelder fysisk tilgjengelighet, teleslynge og andre typer hjelpemidler som kan bidra til at flest mulig funksjonshemmede får del i for eksempel kulturtilbud på lik linje med funksjonsfriske. Det offentlige bør i leiemarkedet stille krav om slik tilgjengelighet før man inngår leieavtaler. Kulturtilbud og utesteder må også tilpasses alle typer brukere.

Et mer fleksibelt arbeidsliv

En av de største utfordringene i tiden som kommer er mangel på arbeidskraft. Det er derfor en nasjonal oppgave å begrense den tidlige avgangen fra arbeidslivet. Den gjennomsnittlige avgangsalder fra arbeidslivet er så lav som 58 år.

I Norge er det å ha en jobb av høy kulturell og sosial verdi. Både av hensyn til den enkelte og samfunnet er det viktig å legge til rette for at man kan være yrkesaktiv selv om man har redusert arbeidsevne. Både arbeidsgiver- og arbeidstaker har et selvstendig ansvar for å hindre utstøting fra arbeidslivet.

Venstre legger vekt på å skape reell frihet og kontroll over eget liv. Arbeidslivspolitikken må søke å integrere flere som av ulike årsaker har problemer med å komme i arbeid. Venstre vil derfor gå gjennom eksisterende ordninger av tilskudd til hjelpemidler for funksjonshemmede med sikte på en forenkling og mer hensiktsmessige ordninger for både arbeidstakere og arbeidsgivere.

Venstre vil arbeide for utvidede muligheter for å være i yrkesaktiv virksomhet gjennom mer fleksible ordninger for kombinasjon av arbeid

og trygde- eller pensjonsytelser, samt yrkesrettet attføring og tidsbegrensede tilskuddsordninger.

Seniorarbeidstakere har ofte en kompetanse som bare kan erverves over år, og som derfor representerer en betydelig ressurs både for bedriften og samfunnet. Redusert arbeidsgiveravgift for eldre arbeidstakere over 62 år er et virkemiddel som stimulerer til å øke eldre arbeidstakeres «konkurranssevne» og som bør videreføres. Venstre støtter også en omlegging av hele pensjonssystemet som gjør at det lønner seg å stå lenger i arbeid og reduserer ulempene med å ansette eldre arbeidstakere som finnes i dagens pensjonssystem.

VENSTRE VIL:

- Erstatte dagens fødselspermisjonsordning med en fleksibel tidskontoordning – en barnepermisjon på 15 måneder som kan tas ut fram til barnet fyller 16 år.
- Gi den fødendes partner «papparettigheter» ved fødsel hos lesbiske partnere.
- Innføre en felles kjønnsnøytral ekteskapsinngåelse.
- At homofile på like linje med andre skal kunne vurderes som adoptivforeldre.
- Trappe opp adopsjonsstøtten til 1G.
- Prioritere barnehageplass til alle som ønsker det framfor en lav maksimalpris.
- Omfordele barnetrygden slik at den blir mer målrettet og rettferdig.
- Heve aldersgrensen på fritak for egenandel på helsetjenester for barn til 16 år.
- Gjøre om Husbanken til en rendyrket «etableringsbank».
- Ha en tilgjengelighetsreform for funksjonshemmede.

ET TILGJENGELIG OG GODT HELSETILBUD FOR ALLE

For Venstre er det avgjørende at vi har et godt og likeverdig helsetilbud til alle som trenger det, når de trenger det. Helsevesenet må ta pasienten, pasientens lidelser og de pårørende på alvor. Informasjon, medbestemmelse og kvalitetssikring er nødvendig for at vi som pasienter skal føle trygghet når vi trenger hjelp.

Det er et økende gap mellom våre forventninger og det som er medisinsk mulig på den ene siden, og det som de tilgjengelige ressurser kan gi på den annen siden.

Venstre mener at et sterkt offentlig helsevesen under demokratisk styring er den beste garantien for at de tilgjengelige helseressurser blir brukt til å skape et likeverdig tilbud med prioritering på medisinskfaglig grunnlag.

I tillegg til et offentlig helsevesen må det være rom for private aktører. Venstre ønsker å medvirke til at dagens samarbeid mellom private og offentlige helsetjenesteleverandører videreutvikles, med valgfrihet for pasientene i tråd med dagens lovgivning, og der det offentlige blir gode bestillere.

Norge er det eneste landet i Vest-Europa som ikke har offentlig finansiert tannhelsetjeneste. Det er et problem at mange fattige i Norge unnlater å oppsøke tannlege på grunn av høye kostnader. Venstre mener det er på tide at Norge innfører offentlig finansiert tannhelsetjeneste. Venstre vil derfor utrede spørsmålet om offentlig dekning av nødvendige utgifter til tannhelsebehandling.

Spesialisthelsetjenesten og styring av helseforetakene

Venstre ønsker sterkere demokratisk kontroll av sykehusene og den øvrige spesialisthelsetjenesten gjennom folkevalgt styring av helseforetakene. I tillegg er det viktig å etablere et sterkere organisatorisk skille mellom oppgavene som bestiller og utøver av helsetjenestene, slik at de regionale helseforetakene får en ren bestillerrolle i forhold til de lokale helseforetakene og andre offentlige sykehus og spesialisthelsetjenesten for øvrig.

Venstre vil ha en gjennomgang av grunnfinansiering av helseforetakene for å sikre en rettferdig fordeling mellom dem, dog slik at Helse Nord RHF gis et tillegg på 10 %.

Venstre mener at lokalsykehusene har en nødvendig og viktig rolle. Samtidig er det klart at dagens sykehusstruktur ikke nødvendigvis svarer med dagens behov og muligheter. Den medisinsk-teknologiske utvikling og spesialisering innenfor medisinen, samt våre forventninger

om best mulig behandlingsresultat og minst mulig risiko, fører til at mange behandlingsformer – blir samlet på færre enheter. Venstre ønsker derfor en nøye gjennomgang og vurdering av sykehusstrukturen med fokus på både et lokalt og sentralisert tjenestetilbud, herunder akutttilbud og funksjonsfordeling.

For fullverdige lokalsykehus er det naturlig å ha akuttberedskap innen indremedisin, ortopedisk kirurgi og/eller generell kirurgi, fødetjenester, anestesi tilstrekkelig for akutt indremedisin, kirurgi og fødetjenester. I tillegg må det være røntgen og laboratorietjenester som minimum dekker behovet for akuttbehandling.

Primærhelsetjenesten

Primærhelsetjenesten er grunnmuren i det norske helsevesenet. 90 % av all pasientbehandling skjer her. En godt fungerende primærhelsetjeneste er derfor en forutsetning for at også spesialisthelsetjenesten skal fungere.

Fastlegeordningen skal sikre alle som ønsker det listeplass hos en allmennlege, men representerer samtidig en begrensning i valgfriheten til den enkelte pasient. I tillegg representerer denne ordningen en betydelig årlig merutgift i forhold til tidligere. Venstre vil derfor at det gjennomføres en evaluering av fastlegeordningen.

Hjemmebaserte tjenester som hjemmesykepleie, hjemmehjelp og brukerstyrt assistanse representerer for mange en nødvendig betingelse for å kunne bo hjemme. Også for samfunnet er dette den beste løsningen når hjelpebehovet melder seg, både for gammel og ung. Kommunene må samtidig sørge for et syke- og aldershjemstilbud som er tilpasset behovet i en befolkning med stadig flere eldre. Det skal ikke være nødvendig å bruke sykehussenger i ventetid for sykehjemsplass. For aldersdemente og deres pårørende er det særlig viktig at det finnes et tilpasset omsorgstilbud.

Alternative behandlingsformer utgjør en viktig del av helsetilbudet for mange. Forskning må i større grad gi svar på hvilke naturlige og rimelige behandlingsformer som effektivt kan tas i bruk gjennom egenbehandling. Venstre vil øke samarbeidet mellom primærhelsetjenesten og de alternative behandlingsformene.

Tilgang på helsepersonell

Alle deler av helsevesenet vil i årene framover ha mangel på viktige personalgrupper. Flere utkantstrøk mangler stabil dekning av allmennlege, tannlege, jordmor og sykepleiere, og mange sykehus utenfor sentrale strøk har rekrutteringsproblemer. Det er derfor viktig at utdanning av helsepersonell planlegges i et langsiktig perspektiv, basert på en vurdering av hva vi faktisk trenger. Med økende spesialiseringsgrad er det viktig at man vurderer behovet for fortsatt generalistkompetanse. Det vil fortsatt være behov for at utenlandsk helsepersonell ønsker å jobbe i Norge, og da er det viktig å sørge for at disse er tilstrekkelig kvalifisert i forhold til norsk språk og lovgivning.

Nærhet og deltakelse i den sosiale omsorg

De offentlige omsorgstjenestene skal gi trygghet når den enkelte blir rammet av sykdom eller funksjonssvikt. Mange pårørende gjør en stor innsats for sine nærmeste. Samfunnet må legge til rette for at pårørende skal kunne yte omsorg når de ønsker det. Men det er også viktig å være lydhør når den syke eller pårørende melder behov for bistand fra det offentlige.

Venstre vil derfor innføre en ordning med omsorgslønn for familier med funksjonshemmede og/eller langtidssyke familiemedlemmer tilsvarende den ordningen som i dag er for egne barn under 12 år. På denne måten vil Venstre hjelpe en gruppe der mange sliter seg ut for å ta vare på sine egne familiemedlemmer.

Den offentlige omsorgen må være organisert nærmest mulig brukerne, både for å kunne oppdage omsorgssvikt og for at omsorgen skal bli utført mest mulig i samsvar med brukerens ønsker. Det er viktig at omsorgspersonellet har mulighet til innlevelse og oppfølging over tid, ved siden av at det faglige nivået er høyt. Den gode omsorgstjenesten må derfor bygge på en fornuftig balanse mellom institusjonsbaserte tjenester og en oppsøkende og nærmiljøbasert omsorg. Teknologien kan ikke erstatte menneskelig varme og omsorg.

Alle barn har rett til en trygg og god oppvekst. Venstre ønsker å styrke ressursene til helsesentre og barnevern, for å skape et bedre apparat for å avdekke og følge opp mistanker om omsorgssvikt. Det må settes av mer ressurser til foreldreveiledning og hjelpetiltak i hjemmet, og også

til å sikre bedre kontroll og tilsyn av fosterhjem og fosterhjemsbarn. Barnevernet har tatt over omsorgen for 7000 barn/unge mot foreldrenes vilje. Det påligger det offentlige et særlig ansvar som sikrer at disse barna blir ivaretatt på beste måte.

Omsorgsgaranti for en verdig alderdom

Eldre har ulike behov. Tilbudene og ytelsene eldre mennesker mottar, må derfor i størst mulig grad tilpasses den enkelte. Eldre som får vanskeligheter med å klare seg selv, må i den grad de selv er i stand til det få velge mellom hjemmebasert omsorg, eldreboliger i tilknytning til fellestjenester eller institusjon, eller institusjonsbasert omsorg.

Venstre vil innføre en omsorgsgaranti for å kvalitetssikre eldreomsorgen og sikre den enkeltes rettigheter. Alle som trenger hjelp i hverdagen, må få nødvendig bistand når de trenger det. Det gjelder som vel hjemmetjenester som plass i sykehjem eller omsorgsbolig. I en slik garanti skal det inngå tilgang til medisinsk kompetanse, til verdig omsorg, til fungerende trygghetsalarm, til en fungerende transporttjeneste, til en velfungerende hjemmehjelp, til valgfrihet, til eget rom på institusjoner og ikke minst en verdig omsorg ved livets slutt.

Psykisk utviklingshemmede

Mennesker med utviklingshemming har den samme verdi, de samme grunnleggende behov og rettigheter som andre. Venstre vil gi utviklingshemmede individuelt tilrettelagte tjenester og botilbud i sitt nærmiljø. Familier med psykisk utviklingshemmede må få gode tilbud om avlastningsordninger og tilbud om omsorgslønn.

Satsing på psykiatrien

Mange av oss vil i løpet av livet oppleve psykiske vanskeligheter og psykisk sykdom. Venstre vil innrette samfunnet slik at de fleste av oss kan skape en tilværelse der vi opplever tilhørighet, mening og mestring. Vi må unngå et fremmedgjørende samfunn med liten kontakt mellom mennesker, med et arbeidsliv der mange opplever utilstrekkelighet og utstøting, og med økonomiske forskjeller.

Venstre har vært med å gjennomføre opptrappingsplanen for psykisk helse. Den har tilført psykiatritjenesten betydelige midler de siste årene. For å møte utfordringene slik de nå fremstår innenfor psykiatrien, må alle

ledd i tiltakskjeden styrkes på tvers av profesjoner og omsorgsnivå. Det må straks opprettes flere plasser i akuttpsykiatrien samtidig med økt satsing på psykiatrisk legevakt, samt dagsentra og hjemmebasert psykiatrisk oppfølging. Oppfølging og ettervern er en viktig del av behandlingen. Dette må innebære tilbud om bl.a. arbeid og aktivitet. Det må også satses på utbygging av enerom på de psykiatriske sykehusene. Det psykiske helsearbeidet må etableres nærmest mulig der folk bor.

Opptappingsplanen for psykisk helse skal ikke opphøre før det er foretatt en grundig evaluering av planens målformuleringer. Det må også legges avgjørende vekt på bakgrunn av uttalelser fra aktuelle bruker- og interesseorganisasjoner.

Venstre vil rette spesiell oppmerksomhet mot barn som trenger psykiatrisk hjelp eller der en forelder er psykiatrisk pasient, gjennom en statlig samordningsplan og vurdering av nye tiltak.

Senter for pårørende innen rus og psykiatri må opprettes i alle landets fylker. Tilbudet skal være et lavterskeltilbud som tilbyr informasjon, samtaler og grupper ledet av fagfolk.

Venstre vil fremme initiativ for tidligst mulig diagnose for pasienter med adferdsvansker som for eksempel ADHD.

Redusert skadevirkning av rusmisbruk

Mange mennesker klarer ikke å takle hverdagen uten å ruse seg. Venstre vil ha økt fokus på rusproblemer fordi rusproblem ofte har sammenheng med psykiatriske lidelser. Det er derfor viktig med et nært og godt samarbeid mellom psykiatrien, institusjoner, etater og helsevesen som arbeider med rus og psykiatri. Alkohol er fortsatt det rusmiddelet som er opphav til flest problemer som for tidlig død, sykdom, vold, kriminalitet og store utgifter for helsevesenet.

Venstre vil gi økt støtte til organisasjoner som arbeider med rusforebyggende arbeid og tilby flere behandlingsplasser for rusmisbrukere. Målet skal være at alle skal kunne få behandlingsplass når de er motivert for det. Rusmisbrukere har krav på helsetjenester på lik linje med andre pasienter. Barn av foreldre med rusproblemer, gravide rusmisbrukere og mennesker som lider av både rusproblemer og psykiske

lidelser må få spesiell oppfølging. Pårørende er en viktig gruppe, og kan være en stor ressurs. Større åpenhet og bedre oppfølging overfor disse må prioriteres.

Venstres utgangspunkt i narkotikapolitikken er at vi skal bekjempe narkotikamisbruket, ikke de narkomane. Kampen mot narkotikamisbruk må først og fremst handle om sosiale tiltak, ikke bruk av rettsvesenet. Vi må ha en politikk som tar vare på menneskeverdet til brukerne, reduserer antallet overdoser og tar kampen opp mot de som tjener penger på den illegale narkotikaomsetningen.

De som er avhengige av narkotika trenger i første rekke behandling. Venstre vil derfor at den narkomane ikke skal straffes på grunn av avhengigheten sin, men tilbys behandlingsplass uten unødvendig opphold. Målet må ikke bare være rusfrihet, men også et verdig liv for dem som ikke klarer å bli rusfrie. Det må gis skikkelige behandlingstilbud, blant annet gjennom økt bruk av legemiddellassistert rehabilitering. Venstre vil ha en samlet vurdering av nye behandlingsformer for å hjelpe narkomane, også behandlingsformer som dagens lovverk stenger for. Venstre vil endre kriteriene for subutexbehandling slik at flere kan få tilbud om dette. Det må videre være en tett kobling mellom medikamentbehandling og sosial rehabilitering. Venstre vil jobbe for å utvide ettervernstilbudet, blant annet gjennom økt satsing på arbeidstreningstiltak og det differensiert botilbud med varierende grad av oppfølging. Alle skal ha rett til å få oppnevnt en personlig tilsynsfører/veileder.

Venstre vil etablere sprøyterom i de kommuner hvor dette er nødvendig.

Forebyggende arbeid

Mye lidelse og for tidlig død skyldes sykdommer som lar seg forebygge. Det viktigste forebyggende helsearbeidet skjer ved at det enkelte menneske tar et personlig ansvar for eget liv og helse. Stat og kommune har på sin side et klart ansvar for å tilrettelegge samfunnet slik at det minimaliserer risikoen for helseskade. Samfunnet har også et ansvar for å informere og påvirke holdninger om skadelige miljøfaktorer og uheldig livsstil.

Det forebyggende helsearbeidet må ha konkrete målsettinger om å redusere støy, forurensning, stress, arbeidsskader og trafikkulykker og

særlig prioritere barn og unge. Dette krever at forebyggingsperspektivet er en integrert del av samfunnsplanleggingen. Venstre vil ha en bred satsing mot den raske utviklingen av diabetes II i befolkningen. Videre vil Venstre sette klare mål om å redusere sykdommer som skyldes tobakksbruk, uheldig kosthold, rusmisbruk og fysisk passivitet. Venstre vil bruke avgifter for å fremme helse, og vil derfor opprettholde alkohol- og tobakksavgifter, men erstatte sjokoladeavgifter og lignende sukkerrelaterte avgifter med en generell sukkeravgift.

VENSTRE VIL:

- Utrede spørsmålet om offentlig dekning av nødvendige utgifter til tannhelsebehandling.
- Ha sterkere demokratisk kontroll og folkevalgt styring av helseforetakene.
- Evaluere fastlegeordningen for å sikre valgfrihet og økonomisk styring.
- Øke samarbeidet mellom primærhelsetjenesten og de alternative behandlingsformene.
- Utvide ordningen med omsorgslønn for familier med funksjonshemmede og/eller langtidssyke familiemedlemmer.
- Innføre en omsorgsgaranti for å kvalitetssikre eldreomsorgen og sikre den enkeltes rettigheter.
- Opprette flere plasser i akuttpsykiatrien.
- Ha et bedre og bredere behandlingstilbud for rusmisbrukere.
- Etablere sprøyterom i de kommuner for det er nødvendig.
- Bruke avgiftspolitikken aktivt for å fremme en bedre helse.

TEKNOLOGIENS OG VITENSKAPENS ETISKE UTFORDRINGER

Vi kan i dag påvirke befruktning, fødsel og død på måter som ikke var mulige for få år siden. Venstre mener det alltid må ligge etiske betraktninger til grunn når ny medisinsk teknologi tas i bruk. Det må legges til rette for full åpenhet og en løpende samfunnsdebatt om hvor grensene skal gå. All helsetjeneste må bygge på respekt for menneskeverdet og individets ukrenkelighet.

Nei til genetisk diskriminering

Venstre ønsker å lovfeste forbud mot genetisk diskriminering i Norge. Venstre går derfor mot at forsikringselskaper skal kunne kreve tilgang på genetisk informasjon før man kan tegne forsikring. Genetisk risiko for sykdom bør ikke gi dårligere eller dyrere forsikringstilbud. Arbeidsgivere skal heller ikke kunne kreve tilgang på genetiske opplysninger. Hver enkelt skal imidlertid ha rett til å få vite hvilke genetiske opplysninger som er lagret om den enkelte.

Å kjenne sitt opphav er en grunnleggende rettighet. Ved donasjon av sæd må barnet fra et gitt tidspunkt ha mulighet til å kunne få informasjon om sitt biologiske opphav. Anonym sæddonasjon må derfor ikke være tillatt. Venstre vil tillate eggdonasjon etter samme retningslinjer som ved sæddonasjon.

Venstre støtter en streng bioteknologilov som bl.a. innebærer forbud mot forskning på befruktede egg. I enkelte helt spesielle tilfeller må det imidlertid være mulighet for å gjøre unntak fra loven. Slike unntak må vurderes av en uavhengig nemnd.

Venstre vil at det åpnes for forskning på genmateriale forutsatt at materialet er anonymisert. Materiale innhentet i forbindelse med et forskningsprosjekt på en spesiell sykdom, bør også kunne benyttes til forskning på andre sykdommer.

Utviklingen av fosterdiagnostikk gjør at stadig mer informasjon om fosteret er tilgjengelig tidlig i svangerskapet, også innen grensen for selvbestemt abort. Det åpner for en sortering av fostre, og kan innebære gradering av menneskeverd ut fra funksjon. En slik rettstilstand blir uforenlig med et sosialliberalt menneskesyn. Samfunnets svar må i første rekke være å lage gode ordninger for familier med funksjonshemmede barn. Praksis for senaborter må være restriktiv, og bare gis etter strenge medisinske kriterier eller etter medisinske kriterier i kombinasjon med sterke sosiale hensyn. Venstre går mot å utvide grensen for selvbestemt abort fra 12 til 16 uker.

VENSTRE VIL:

- Lovfeste et forbud mot genetisk diskriminering.
- Ikke tillate anonym sæddonasjon.

- Åpne for forskning på genmateriale forutsatt at materialet er anonymisert.
- Beholde dagens grense på 12 uker for selvbestemt abort.

ET INKLUDERENDE SAMFUNN

Nasjoner og samfunn trenger den kulturelle og økonomiske stimulans som innvandring er. Venstre mener at et mangfoldig samfunn er et godt samfunn. Innvandring bidrar til å utvikle samfunnet i en positiv og mangfoldig retning. Det betinger en god integrering og at de som kommer hit ønsker integrering og respekterer norske lover.

En human flyktning- og asylpolitikk

Venstre vil arbeide for at Norge ivaretar sine formelle og moralske forpliktelser ovenfor mennesker på flukt. Flyktningen ankommer Norge etter «tildeling» ved FNs høykommissær for flyktninger. Venstre mener Norge må øke sin flyktningekvote slik at vi tar vår del av ansvaret ovenfor mennesker på flukt. Velger vi å ta inn grupper som ikke tildeles gjennom det vanlige FN-systemet, skal dette ikke gå på bekostning av kvoten for FN-flyktninger.

Asylsøkeren – eller akuttflyktningen – er ankommet Norge på egen hånd, ofte som følge av en akutt krise. Venstre ønsker å sikre retten til å søke asyl og vil derfor grunnlovsfeste denne. Transitt-opphold i utlandet bør ikke være til hinder for søknad om asyl i Norge. I asylsaker der det tar tid å bekrefte søkerens forklaring, må søkeren gis en midlertidig oppholdstillatelse inntil sakene er ferdig behandlet. Venstre mener at også asylsøkere som har fått avslag på sine søknader og venter på uttransportering må få dekket sine primærbehov som husrom, mat, klær og helsetjenester. Kvinner på flukt fra vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, tvangsprostitusjon eller liknende må gis en reell mulighet for å få opphold på humanitært grunnlag.

Asylsøkere som misbruker asylinstituttet ved å drive kriminell aktivitet, må få en rask reaksjon fra politi og rettsvesen og raskt kunne utvises.

For å kunne gi et best mulig tilbud til enslige, mindreårige flyktninger/ asylsøkere, ønsker Venstre at det skal opprettes egen mottak etter

samme prinsipper som en SOS-barneby.

Venstre ønsker å innføre et kjærestevisum som gjør det mulig for nordmenn og utlendinger, som har oppholdt seg i Norge i mer enn 3 år, å få sin utenlandske kjæreste til Norge på et tidsbegrenset, ettårig visum. Med forslaget om å innføre et kjærestevisum ønsker Venstre å gjøre livet lettere for forelskede nordmenn som i dag kjemper mot et stivt og ulogisk regelverk som hindrer dem i å leve i samliv med sin utenlandske kjæreste i Norge. Et ettårig kjærestevisum vil være særlig relevant for yngre mennesker som i forbindelse med jobb eller studier i utlandet innleder et forhold til en person fra ett ikke EU-land. Forslaget innebærer at paret ikke lengre vil være tvunget til kortvarige besøk på turistvisum, uten mulighet for å leve sammen i en lengre periode for å utvikle forholdet. Samtidig som en slik visummulighet vil bety at paret ikke vil føle seg tvunget til å inngå ekteskap for å få mulighet til samliv i Norge.

Arbeidsinnvandring

Venstre mener det er en ærlig sak å søke etter en bedre framtid for seg og sin familie – enten det er av politiske eller økonomiske grunner. For Norge er det en berikelse at mennesker som vil skape seg en framtid kommer hit. Samtidig vet vi at Norge ikke vil kunne opprettholde dagens vekst og verdiskaping innen kort tid med dagens fødselsrater. Import av arbeidskraft – på alle nivåer – vil derfor være av avgjørende betydning i nær fremtid.

Arbeidsinnvandrerens skal kunne gis arbeids- og oppholdstillatelse i Norge som følge av at hun/han har arbeid. Det er likeledes viktig at arbeidsinnvandrerens oppnår de samme rettigheter og plikter som norske statsborgere. Innvandrerens kan oppnå arbeid gjennom søknadsprosess via utenriksstasjoner, direkte med arbeidsgiver, samt via byråer som spesialiserer seg formidling av arbeid på denne måten. Venstre vil arbeide for en ytterligere oppmykning, forenkling og endring i regelverket for arbeidsinnvandring til Norge

Ved å åpne opp for arbeidsinnvandring vil man åpne en ærlig dør inn til Norge og samtidig hindre misbruk av asylinstituttet.

Evaluering av utlendingsnemnda

Utlendingsnemnda ble til i 2001 for å sikre åpenhet, innsyn og like ret-

tigheter for asylsøkere. For Venstre er det ikke akseptabelt at over 90 % av alle klagesaker ikke forelegges nemndmedlemmene, og at det gis lite informasjon til asylsøkerne og deres advokater. I tillegg er det kun i få saker asylsøkeren gis anledning til å møte i nemnda. Venstre vil derfor ha en grundig evaluering av utlendingsnemndas rolle og arbeidsform.

VENSTRE VIL:

- Øke Norges flyktningekvote fra FNs høykommissær for flyktninger.
- Grunnlovsfeste retten til å søke asyl.
- Innføre et «kjærestevisum».
- Ha et liberalt regime for arbeidsinnvandring – en ærlig dør til Norge.
- Evaluere utlendingsnemndas rolle og arbeidsform for å ivareta asylsøkernes rettigheter på en bedre måte.

INTEGRERING

En forutsetning for at innvandringen skal lykkes er en god integreringspolitikk. Arbeidsinnvandrere og flyktninger eller asylsøkere har vidt forskjellige utgangspunkt – det må også reflekteres i integreringspolitikken. En god integrering er et toveis ansvar hvor alle parter må bidra for at vi skal kunne lykkes.

Et flerkulturelt integrert samfunn

En god integreringspolitikk må ha som utgangspunkt en grunnleggende respekt for andre kulturer og verdsett. Venstre ønsker et samfunn med kulturelt mangfold, og ser på dette som en ressurs for videre samfunnsutvikling, både kulturelt, sosialt og økonomisk.

Resultatet av norsk innvandringspolitikk de siste tiårene, har gjort det vanskelig for mange å bevare sin kulturelle og etniske egenart i møtet med det norske storsamfunnet. Venstre ønsker integrering, ikke assimilering eller segregering. Assimilering representerer grunnleggende sett mangel på respekt for kulturelle ulikheter og verdsett, og innebærer at vi ikke utnytter de ressurser et flerkulturelt samfunn faktisk representerer. Venstre ønsker heller ikke segregering der minoriteter setter seg utenfor integreringen i samfunnet. Venstre ønsker en integrering basert på kommunikasjon, toleranse og respekt.

Felles ansvar

Diskriminering basert på tro, kultur og etnisitet kan ikke tolereres i Norge, heller ikke i form av forbigåelse.

Samtidig må det stilles krav til alle om å ta ansvar for eget liv. Det er samfunnets ansvar å gi alle borgere mulighet og frihet til å ta ansvar og forme sin egen framtid. Den som kommer til Norge, må sette seg inn i lover og regler, men også de verdier og normer som ikke reguleres gjennom lov. Samfunnet må på sin side sørge for at nye innbyggere møtes med tilstrekkelig informasjon og gis redskaper til å forstå og leve i norsk kultur.

Å lære språket er en rett og en plikt som er nødvendig for å sikre den enkelte de rettighetene det norske samfunnet gir. Å lære språket er nødvendig for å leve, virke og delta aktivt i et samfunn. Derfor må det være samfunnets ansvar å sørge for at alle innbyggere har grunnleggende rett til og mulighet for norskopplæring, også for innvandrerkvinner utenfor arbeidslivet. Venstre vil at alle asylsøkere i mottakene skal få norsk- og samfunnsfagopplæring.

Innvandrerkvinner er en utsatt gruppe som trenger særlig oppmerksomhet og støtte for å kunne ta del i integreringsprosessen. Det nye Introduksjonsprogrammet som skal sikre et toårig kvalifiseringsløp for deltakelse i samfunnsliv og arbeidsliv må derfor særlig rettes mot innvandrerkvinner, ikke minst de som kommer til Norge gjennom familiegjennomføring. Kommunene som bosetter flyktninger og asylsøkere må fortsatt gis økonomisk støtte til å tilrettelegge for en aktiv integreringspolitikk.

Lover og regler

Forutsetningen for et flerkulturelt samfunn er en felles respekt for vedtatte lover og sentrale verdier. Det betyr at det eksisterer grenser for toleranse. Når det blir konflikt mellom demokratisk etablerte lover og kulturelle, religiøse eller tradisjonelle sedvaner må loven ha klar forrang. Kultur eller religion kan aldri tillates som grunn til undertrykking og berøvelse av grunnleggende rettigheter. Det skal være likhet for loven på alle områder. Dette gjelder så vel yringsfriheten, som retten til å velge livsvei. På den annen side kan heller ikke lovverket alene spille en avgjørende rolle i integreringsarbeidet.

Kriminalstatistikken viser en overrepresentasjon av mennesker fra minoritetskulturer i Norge. Dette er ikke først og fremst et uttrykk for en sammenheng mellom kultur og kriminalitet. Snarere viser det at minoritetsmiljøene sliter med en større grad av sosiale og økonomiske problemer enn majoritetsbefolkningen.

Arbeid

Arbeid er nøkkelen til å kunne ta makten over eget liv og til integrering. Den skandinaviske velferdsmodellen, bygger på prinsippet om «gjør din plikt og krev din rett». I Norge er det gjennom årtier bygget opp en allmenn forståelse for at det er den enkeltes innsats i forhold til fellesskapet som også gir den enkelte rettigheter og trygghet tilbake. For mange kan vårt trygde- og sosialsystem virke sjenerøst og faktisk være demotiverende i forhold til prinsippet om egen forsørgelse.

Arbeid og egen forsørgelse bør være et hovedprinsipp for alle innvandrere som kommer til Norge. Bidragsavhengighet skaper raskt passivitet. Det må bli enklere å få godkjent utdanning fra et annet land til Norge, og å kunne bruke den i norsk arbeidsliv. Diskriminering i arbeidslivet basert på kulturell og etnisk tilhørighet kan aldri aksepteres.

Kvinner og barn i innvandringsmiljøene

Kvinner rett til å ha kontroll over sitt eget liv er grunnleggende. Dette gjelder alle kvinner, uavhengig av tro og kulturell bakgrunn. Den som gjennom å utøve vold, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap undertrykker kvinner, må rettsforfølges i tråd med norsk lov. For at samfunnet og myndighetene skal kunne beskytte og støtte de som står i fare for eller har vært utsatt for slike overgrep må samfunnet ha kunnskap og ressurser til å gripe inn i slike forhold.

På samme tid må samfunnet ha tillit til at alle kvinner er i stand til å foreta egne valg, uavhengig av deres valg av eksempelvis klesdrakt eller livsstil.

Barns oppvekstvilkår må stå sentralt i integreringspolitikken. Samfunnet må legge til rette for deltakelse i frivillig organisasjonsliv, idrett og kulturtilbud. Barns rett til skolegang er en selvfølge. Barneekteskap er i strid med menneskerettighetene og kan ikke aksepteres.

Mangfoldig kulturliv

Kunst og kultur er samfunnets verdibærere. Kulturlivet har derfor en avgjørende rolle i å utløse de ressurser som et flerkulturelt samfunn har og for å fremme toleranse. De offentlig støttede kulturinstitusjonene har et særlig ansvar for å legge til rette for et tilbud som også er tilpasset nye publikumsgrupper.

VENSTRE VIL:

- Sikre alle asylsøkere i mottak norsk- og samfunnsfagopplæring.
- Fortsatt gi økonomisk støtte til kommuner som bosetter flyktninger og asylsøkere.
- Aldri tillate at kultur eller religion gir grunnlag for undertrykking og berøvelse av grunnleggende rettigheter.
- Gjøre det enklere å få godkjent relevant utdanning fra et annet land i Norge.

INDIVIDETS TRYGGHET I EN LIBERAL RETTSSTAT

Justispolitikkenes grunnleggende oppgave er å sikre borgerne en trygg hverdag basert på rettsstaten. Rettsikkerhet handler både om borgernes sikkerhet i forhold til staten, men også borgerens rettsikkerhet i forhold til overgrep fra andre borgere.

Venstre mener det ikke er noen generell opplagt sammenheng mellom strengere straffer og mindre kriminalitet. Straffelovgivningen må gi befolkningen og samfunnet effektiv beskyttelse, særlig mot de som begår alvorlig eller omfattende kriminalitet. Det er viktig å reagere strengt overfor grove angrep på livet, den seksuelle integritet og rettsstaten og ovenfor seriekriminalitet, gjentatt kriminalitet og organisert kriminalitet. Hovedlinjen må være å viderefølge en human og fleksibel straffefølgning og straffegjennomføring.

Straff skal virke preventivt og hindre gjentakelse. Det skal vise at samfunnet ikke aksepterer adferd som bryter demokratisk vedtatte lover og regler. Og straff skal være rehabiliterende, dvs. forsøke å føre lovbrøteren tilbake til samfunnet som en lovlydig borger.

Til kamp mot vold

Særlig viktig for menneskers trygghet er retten til å leve et liv uten frykt for eller erfaring med vold. Det er samfunnets ansvar å bidra til å forebygge vold og overgrep både på gaten, arbeidsplassen og i hjemmet, men politiet kan ikke alene få bukt med voldskriminaliteten. Den enkelte borger, skole, helsevesenet, barnevern og psykiatrien er alle viktige bidragsytere og samarbeidspartnere for politiet. Prosjekter som «Natteravnene» og andre frivillige initiativer gir uvurderlige bidrag i kampen mot vold.

Vold i nære relasjoner

Kampen mot vold må både skje i det offentlige rom og i hjemmene. Voldtekt og andre former for vold i hjemmet rammer i all hovedsak kvinner og foregår i det skjulte uten vitner. Samfunnet har et klart ansvar for å beskytte mennesker som er truet av vold. Barn som vokser opp i voldelige hjem må sikres en bedre og mer langsiktig oppfølging.

Familievold er knyttet til skam og tabuer. Det bør utarbeides kommunale/interkommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner med vektlegging på kommunal kriseberedskap, pårørende tilbud, samordning, kompetanse, åpenhet og informasjon. Spesialisthelsetjenesten må i tillegg tilby gode behandlingstilbud til voldelige personer.

Det skal legges til rette for egne sentra der det gis ulike former for behandlingstilbud og gode omsorgstilbud for offer og vitnene til volden. Slike sentra bør finansieres av både stat og kommuner. Venstre vil arbeide for at det opprettes slike sentra i landets 15 største kommuner i løpet av perioden.

Kvinneundertrykkelse forekommer i alle deler av verden, men dens former og uttrykk varierer. Fellesnevneren er at undertrykkelse er uakseptabelt. Grovest kommer kvinneundertrykkelse til uttrykk gjennom vår tids slavehandel, handel med kvinner og barn i sexindustrien. Mange av ofrene har lav tillit til politiet. For å kunne informere om deres rettigheter, kunne ta mot anmeldelser, og etterforske forbrytelser, må derfor politiet, barnevern og skolevesen utvide sin kulturelle kompetanse, spesielt i områder med mange innvandrere.

Offerets posisjon

Venstre vil styrke offerets rettigheter og plass i hele straffesaksjeden. Dette må blant annet skje gjennom en styrking av rådgivningstjenesten for voldsofre, og at tilbudet om voldsalarmer bygges ut. Krisesentrene må sikres stabil finansiering og økt kompetanse om voldsofferproblematikk. Personer som lever med konstante voldstrusler må få et reelt vern, og reaksjonene for brudd på besøksforbud bør skjerpes.

Venstre vil gi pårørende i drapssaker anledning til å søke om volds-offererstatning, krav på bistandsadvokat og rett til å be tiltalte forlate rettssalen når de avlegger forklaring. De må ha samme innsyn i saks-papirer som fornærmede, samt at de for å kunne følge rettsaken må motta økonomisk kompensasjon for tapt arbeidsinntekt. Informasjonen om rettigheter må styrkes ovenfor ofre og pårørende til de som er rammet av vold.

Trygdereglene for voldsofre må bli bedre og lettere forståelige enn i dag. For å sikre ofre erstatning uavhengig av gjerningsmannens sinnetilstand i gjerningsøyeblikket og økonomiske stilling, er en ytterligere styrking av den statlige voldsoffererstatningen nødvendig. Venstre går inn for å opprette et eget fond for å sikre finansiering av opplysningsarbeid og forskning rundt voldsofres situasjon.

Barne- og ungdomskriminalitet

Blind vold, ran og andre former for kriminalitet begått av barn og ungdom har økt kraftig de siste årene, spesielt i storbyene. Det er viktig å gå bak tallene for å avdekke årsaken til dette. Enkelte miljøer av innvandrer-ungdom bidrar sterkt til denne økningen. Dette henger sammen med at disse ungdommene er overrepresentert på fattigdomsstatistikken. Derfor må en sette i verk tiltak rettet mot disse gruppene.

Det er av avgjørende betydning å snu unge lovbyrtere i tide. Dette må gjøres gjennom et samarbeid mellom barnevern, skoleverket, foreldre og frivillige organisasjoner i nærmiljøet. Ungdommenes egen delaktighet bør stå sentralt. Initiativer for å etablere tverrkulturelle og ikkevoldelige ungdomsaktiviteter må støttes.

Fengsel er ikke egnet som straffereaksjon mot unge lovbyrtere. Forebyggende arbeid gjennom barne- og ungdomstiltak og skole må prior-

iteres. Foreldre må informeres og ansvarliggjøres. Ungdomskriminelle kan ivaretas innenfor Lov om Barnevernstjenester. For førstegangsforbrytere mellom 12 og 15 år må konfliktråd bli brukt. Konfliktråd er en rask reaksjonsform, der et møte ansikt til ansikt med offeret har god forebyggende virkning. Det må legges til rette for ordninger i regi av barnevernet hvor den enkelte får en sjanse til å gjøre opp for seg, bøte på skade eller lignende. Et vellykket forebyggende arbeid krever også at ulike deler av hjelpeapparatet samarbeider, og praktiserer regelverkets muligheter for unntak fra taushetsplikt.

Det må utvikles systematiske tiltak for å forebygge kriminalitet. En nøkkel til dette arbeidet er forvaltningssamarbeid mellom skolen, barnevernet, politi og helsevesen. Det må her læres av erfaringer som er gjort i andre land som har søkt forebygging. Det må særlig utvikles systematiske tiltak for ungdommer som er i stor risiko for å utvikle kriminell adferd.

Barnevernet må i dag umiddelbart varsle foresatte om det har innledet utredning av en mindreårig. Det utgjør i blant et hinder for å hjelpe unge som trues av sine egne familier. Det må i spesielle tilfeller være mulig å handle uten foresattes kunnskap.

Nei til kriminalisering av sexkjøp

Samfunnet må ikke bidra til å gjøre hverdagen for den prostituerte enda mer vanskelig og utsatt. Venstre mener at vi må skille mellom det å bekjempe prostitusjon og å bekjempe den prostituerte selv. De prostituerte fortjener å bli møtt med reelle valgmuligheter, ikke symbolpolitikk.

Å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester bidrar til at volden i disse miljøene øker og at den prostituerte blir tvunget til å selge seksuelle tjenester andre steder enn i det offentlige rom. Det vil øke hallikenes makt over kvinnene og gjøre politiets arbeid med å beskytte kvinnene mot vold og overgrep enda mer vanskelig. Venstre er derfor imot et slikt forbud og mener derfor at kriminalisering av kjøperen i realiteten betyr at den prostituerte selv blir hardt rammet. I stedet vil Venstre arbeide for sosialpolitiske tiltak rettet spesielt mot denne gruppen.

Politi- og lensmannsetatens deltakelse i nærmiljøet

Norsk politi kjennetegnes av en sterk lokal forankring. Politi- og lensmannsetat spiller en aktiv rolle i lokalmiljøet, noe som er viktig for å kunne bekjempe vold og vinningskriminalitet og for å kunne arbeide forebyggende. Samtidig er politi- og lensmannsetaten nødt til å forbrede seg på ekstraordinære situasjoner og på et mer internasjonalt kriminalitetsbilde.

Bruk av ny teknologi og nødvendig omorganisering kan bidra til å flytte tidsbruk og ressurser i politiet over fra rutinemessige kontoroppgaver til utadrettet tjeneste. Slik utadrettet tjeneste må også stimuleres lønnsmessig. Politiet må ha ressurser til å etterforske hverdagskriminalitet og mindre forbrytelser.

Venstre ønsker at norsk politi fortsatt skal være ubevæpnet i vanlig tjeneste, og mener våpenbruk mot politiet bør straffes strengt. Politiet må være godt trent og forberedt for de situasjoner hvor våpenbruk er nødvendig. Venstre vil vurdere å overføre ressurser fra forsvaret til justissektoren.

Organisert internasjonal kriminalitet

Enkelte typer særlig grov og samfunnsskadelig kriminalitet er i ferd med å bli stadig mer utbredt. Denne organiserte kriminaliteten med sterke innslag av vold, trusler og represalier, utgjør en alvorlig utfordring for rettsstaten som må bekjempes konsekvent og effektivt, nasjonalt og internasjonalt.

Politiet må få ressurser og kompetanse til å bekjempe internasjonal organisert kriminalitet. Økt internasjonalt politisamarbeid er nødvendig for å klare dette. Samtidig er det viktig at hensynet til personvernet ikke må vike for kortsiktige løsninger. Nye politimetoder må alltid lovreguleres, styres av domstolene og være etterprøvbare.

Beskyttelse av vitner og rettspersonale mot trusler, er avgjørende i kampen mot organisert kriminalitet. Vitnebeskyttelsesprogram må utarbeides, blant annet i en nordisk sammenheng. Venstre vil se spesielt på ordning med anonyme vitneprov, fordi anonyme vitneprov er et dilemma i forhold til grunnleggende rettssikkerhetskrav til en domstolsbehandling.

Politiets bruk av infiltrasjons- og provokasjonslignende metoder avgjøres i dag av påtalemyndighetene. Venstre mener disse etterforskningsmetodene må lovfestes for å sikre rettsikkerheten. Metodene er viktige i kampen mot organisert kriminalitet, og skal ikke framprovosere kriminelle handlinger.

Venstre mener at bruk av overvåking for å bekjempe alvorlig organisert kriminalitet må være restriktiv, og det må være sterke rettsikkerhetsgarantier ved bruk av alle former for overvåking. Informasjon som framkommer om andre saksforhold enn det ble gitt tillatelse til å overvåke – må som hovedregel være ugyldig som bevisførsel i retten.

Politiet har hovedansvaret for å forebygge og bekjempe terrorisme men kan be om assistanse fra Forsvaret. Dette krever god etterretning og bredt nasjonalt og internasjonalt samarbeid

Venstre mener at et nytt trusselbilde med terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet krever at samordningen av trusselbildet mot rikets sikkerhet må være et politisk ansvar gjennom konstitusjonell forankring i Regjeringen.

Venstre mener det er viktig å formalisere, systematisere og analysere den kunnskapen politiet i dag sitter inne med om organisert kriminalitet. Forskningsinnsatsen på området må styrkes både i form av grunn- og anvendt forskning

Hurtighet i straffekjeden

Hurtighet i straffekjeden er viktig for både offeret og den siktede. Det må settes av nok ressurser til påtalemyndighet og domstoler til å unngå «flaskehals» i rettssystemet, samtidig som alle får en rask og rettfærdig rettergang. Venstre ser alvorlig på at Norge blir kritisert internasjonalt for bruken av varetektsfengsling og glattcelle, og vil sørge for at norsk praksis innskjerpes i tråd med anbefalingene fra Europarådets og FNs torturkomiteer.

Venstre vil beholde juryordningen for å sikre at alminnelige folks rettsoppfatning er en integrert del av rettspleien.

Venstre ønsker mer dommerstyrte prosesser og vil ha flere saker til

konfliktrådet. Videre må det også legges til rette for at vitner tør å stå fram og bli tatt på alvor.

Kriminalomsorgen og alternative straffereaksjoner

Straff skal tjene flere forhold. Den skal virke preventivt og hindre gjentakelse. Den skal vise at samfunnet ikke aksepterer straffbar adferd og legge til rette for å få lovbrøtteren tilbake til samfunnet som en lovlydig borger.

Alternative straffereaksjoner hvor den kriminelle pålegges å gjøre opp for seg bør benyttes i større grad i saker som ikke gjelder vold eller seksuelle overgrep. Soning i fengsler eller andre institusjoner må derfor gjøres meningsfull og legge til rette for smidig retur til samfunnet. Venstre vil tilrettelegge for nær kontakt mellom de innsatte og deres familie, særlig barn.

Venstre vil styrke og videreutvikle muligheten til å sone i institusjon for rusmisbrukere, samt å utvide muligheten til å sone i åpen anstalt. Samtidig må kriminalomsorgen ha god nok sikkerhet mot organiserte kriminelle nettverk som straffedømmede. Venstre vil åpne for muligheten til å sone på utvalgte arbeidsplasser, som et alternativ til å jobbe innen for murene. Dette vil bidra til å øke den innsattes sosiale nettverk utenfor murene og således gjøre integreringen tilbake i samfunnet enklere.

Venstre vil øke bruken av samfunnsstraff, promilleprogrammer samt egne programmer for unge lovbrøttere. Venstre ønsker å opprette «drug courts» eller et såkalt dommerledet narkotikaprogram. Dette er et alternativ til fengsel dersom den siktede erkjenner de straffbare forholdene og sier seg villig til å delta i et forpliktende tverrfaglig behandlingsprogram.

I fengsel sitter mange mennesker med psykiske og adferdsproblemer, denne gruppen krever særskilte tiltak. Dette fordrer et nært forhold mellom kriminalomsorgen og psykiatrien.

Domstolene bør i særlige tilfeller kunne idømme personer yrkesforbud for yrker med særlig fare for gjentakelse av lovbrudd. Det kan gjelde seksuelle overgrepere og voldsforbrytere i forhold til enkelte stillinger. Lovverket må ikke på generelt grunnlag gi yrkesforbud for spesielle typer kriminelle.

Ettervern

Det trengs et krafttak til for å forbedre ettervernet. Samarbeidet mellom stat og kommune må forbedres for å sikre en vellykket tilbakeføring til samfunnet. Både jobb og bolig står her sentralt. Et vellykket ettervern avhenger av et godt samarbeid mellom fengsel, rusomsorg og den frivillige sektor.

Innsatte som soner lange straffer bør ha en egen oppfølgingsplan når han/ hun kommer ut av fengselet, som gir et reelt alternativ til å gå rett tilbake i et miljø med rus og kriminalitet. Målet må være å inkludere straffedømte i samfunnet. Psykiatrisk syke fanger må ut av fengslene og overføres til forsterkede tilbud i helsevesenet, og lover som regulerer dette må iverksettes.

Det må settes inn økte ressurser for å hjelpe narkomane for deres avhengighet. Politiet skal ikke utføre arbeid overfor narkomane som best kan løses i helse- og sosialvesenet. Politiets ressurser bør flyttes over til mer effektiv bekjempelse av omsetning og smugling av narkotika.

En sterkere sivil rettsstat

Sentrale deler av rettsstaten ligger utenfor strafferetten. Folk skal ha tilgang til effektive og gode domstoler også ved familiesaker, barnevernssaker, eiendomstvister, kjøp og salg. Venstre ønsker å fornye ordningene med fri rettshjelp som skal sikre den enkelte nødvendige ressurser i kontakt med rettsvesenet. Lovgivningen må også være slik at det er mulig for folk flest å forstå sine rettigheter og plikter.

Venstre vil gjøre det billigere og enklere å løse sivile tvister ved å innføre en egen småkravsprosess, øke bruken av rettsmegling og bruke forliksrådet aktivt. Gratis tjenester utført av advokater bør ikke være momsbelagt.

Bedre beredskap mot ulykker og samfunnets sårbarhet

Venstre vil gjøre det enklere å komme i kontakt med nødetatene politi, helse og brannvesen, ved å innføre ett nødnummer. For å sikre kommunikasjonen mellom de tre nødetatene uten mulighet for avlytting eller sabotasje vil Venstre støtte byggingen av et nytt digitalt nødkommunikasjonssamband i Norge. For å bedre redningsberedskapen langs

kysten går Venstre inn for bygging av en ny redningshelikopterbase på Nordvestlandet, og raskere reaksjonstid for helikoptrene.

Samfunnets økende sårbarhet i forhold til IT-systemer, energi og vannforsyning krever økt bevissthet og ansvar i de ulike samfunnssektorer. Det krever at totalansvaret forankres i ett departement. Venstre ønsker også å opprette én samlet ulykkeskommisjon for de ulike transportformene, og ett samlet tilsyn for disse og andre vitale samfunnsfunksjoner som IT-systemer, energi og vannforsyning.

Utviklingen går i retning av at en stadig økende andel av samfunnets produksjon av varer og tjenester overlates til markedet, samtidig som vår avhengighet av disse varene og tjenestene øker. Venstre mener det er behov for å vurdere rikets sikkerhet og hvordan nasjonale interesser best kan ivaretas for vital infrastruktur både ut i fra hva samfunnet må eie og hvordan en kan sikre samfunnets interesser i forhold til privat eie.

Venstre vil styrke samfunnets evne til rask, effektiv og operativ krisehåndtering ved uventede og til dels ukjente typer katastrofer med stort omfang hjemme og ute.

VENSTRE VIL:

- Gi barn som vokser opp i voldelige hjem en bedre og mer langsiktig oppfølging.
- Styrke offerets rettigheter og plass i hele straffesakskjeden.
- Forebygge kriminalitet gjennom et økt samarbeid mellom skolen, barnevernet politi og helsevesenet.
- Gå mot kriminalisering av sexkjøp.
- At norsk politi fortsatt skal være ubevæpnet i vanlig tjeneste.
- Vurdere å overføre ressurser fra forsvaret til justissektoren.
- Bekjempe den organiserte internasjonale kriminaliteten konsekvent og effektivt.
- Ha en restriktiv bruk av overvåkning for å bekjempe alvorlig organisert kriminalitet. Hensynet til personvern må ikke vike for kortsiktige resultater.
- Beholde juryordningen for å sikre alminnelige folks rettsoppfatning.
- Styrke og videreutvikle muligheten til å sone i institusjon for rusmisbrukere.
- Overføre psykiatrisk syke fanger fra fengsel til et forsterket tilbud i helsevesenet.

5. Et miljøpolitisk foregangsland

«Når miljøet ødelegges, plyndres eller forvaltes dårlig, er det vår egen og fremtidige generasjoners livskvalitet som undergraves»

WANGARI MUTA MAATHAI

Venstre er et miljøparti fordi vi vil sikre livsgrunnlaget for kommende generasjoner og for alle deler av verden. Som et sosialliberalt parti vil Venstre skape likeverdige muligheter for alle. Dette innebærer en forpliktelse til å skape et økologisk likt utgangspunkt for kommende generasjoner. Naturmiljøet er livsgrunnlaget. Å hegne om dette livsgrunnlaget – jord, luft, vann og det levende biologiske mangfoldet – er derfor avgjørende for vår eksistens. Miljøpolitikk er å ta hensyn til langsiktige effekter på miljøet, selv om forurensning og overutnytting av ressurser kan gi kortsiktige gevinster.

Venstre skal være det ledende miljøpartiet, som arbeider for en ny og framtidsrettet miljøpolitikk. Venstre vil at Norge skal være et foregangsland for ny miljøteknologi og bidra til å finne løsninger også andre land kan benytte.

Globalt står vi overfor tre store miljøutfordringer: Utslipp av klimagasser, miljøgifter og tap av biologisk mangfold. Nasjonalt har Norge et klart ansvar for disse miljøutfordringene. I tillegg gjenstår det mye regionalt og lokalt miljøarbeid i forhold til støy, lokal luft- og vannkvalitet, ressurs- og avfallshåndtering, sikring av viktige naturområder og tilgang til natur.

Av de tre store miljøutfordringene er utslipp av klimagasser den vanskeligste, fordi den i så stor grad er knyttet opp til vår velstandsutvikling basert på utvinning og forbrenning av kull, olje og gass. Klimaproblematikk er energipolitikk. Norge er en stor energinasjon og har et særskilt ansvar for å gjøre den fossile energien renere, for å fremme fornybar energi og finne løsninger som effektiviserer bruken av energi.

Kampen mot miljøgiftene er den andre store globale miljøutfordringen. Miljøgifter er stoffer som er giftige i små mengder og som det for naturen er vanskelig eller umulig å bryte ned. Miljøgifter truer både helse og det biologiske mangfoldet. Norge må gå i front for å sikre åpenhet om miljøgiftige stoffer og deres effekter, ved å forby de farligste stoffene og ved å stimulere til utvikling av mer miljøvennlige alternativer.

Den tredje miljøutfordringen er tap av det biologiske mangfoldet. Norge har ansvar for å sikre mangfoldet av vår egen natur, både det vanlige og det spesielle. Et forsvarlig vern av norsk natur må prioriteres, og truede og sårbare arter må få nødvendige livsvilkår. Også det genetiske mangfoldet må sikres, og trusler fra utvikling og bruk av genmodifiserte organismer må tas på alvor. Norge har også ansvar for at vår aktivitet ikke svekker andre lands biologiske mangfold.

De største lokale miljøutfordringene er knyttet til dårlig luftkvalitet som følge av forurensning og støy fra transport, industri og dårlig vannkvalitet som følge av sur nedbør, utslipp fra industri, avløp, avfallsfyllinger og husholdninger. Det må gis større frihet til å sette egne standarder lokalt og å følge opp lokale kilder til utslipp, slik at norske borgere får et rent miljø som grunnlag for trivsel og livsglede.

Venstres sju miljøprinsipper

Aktivitet må skje på naturens premisser, til beste for oss som lever nå og for framtidige generasjoner. Venstres politiske virkemidler og tiltak for å sikre miljøet tar utgangspunkt i syv bærende miljøprinsipper:

1. Rett til et rent miljø (Grunnlovens § 110 b).

Tilgang til ren natur, jord, luft og vann er en grunnleggende rettighet for alle borgere, også våre etterkommere. I Grunnloven er det formulert slik: «Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en natur hvis Produktionsævnne og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.» Allemannsretten gjør vår natur tilgjengelig for alle, uavhengig av bosted og betalingsevne.

2. Førre var-hensyn.

Skal aktivitet skje på naturens premisser, krever det at konsekvenser kartlegges på forhånd, for eksempel ved anleggelse av industri, vei eller

andre anlegg. Tvil om eventuelle negative effekter må komme naturen til gode. Spesielt viktig er dette i forhold til irreversible inngrep eller aktiviteter, som utslipp av miljøgifter eller store arealinngrep med negative langsiktige konsekvenser. Naturressurser må utnyttes med et langsiktig perspektiv.

3. Forurensere skal betale.

Den som står for forurensningen/utslippene, skal betale for disse. Derfor er avgift på utslipp av forurensende stoffer som klimagasser, forurensende stoffer, sprøytegifter og andre kjemikalier riktig. Der naturen er skadet av forurensning, må forurenser stå ansvarlig for opprydding og rensing. Å bruke miljøavgifter stimulerer til utvikling av ny miljøteknologi, og gjør miljøvennlig adferd mer lønnsomt. Gode alternativer må skapes og det skal lønne seg å ta miljøhensyn.

4. Bruk av best tilgjengelig teknologi/beste miljøpraksis.

For å sikre en stadig bedre miljøadferd, er det viktig at alle bransjer og samfunnsområder bruker best mulig miljøteknologi og miljøpraksis. Slik teknologi og slik praksis må gjøres kjent og tilgjengelig. Myndighetene må til enhver tid vurdere krav eller fortrinn som stimulerer til at den beste teknologien/praksisen tas i bruk.

5. Effektiv ressursbruk.

Naturressursene er ikke utømmelige. Ressurser må brukes mest mulig effektivt. Et produkt er en ressurs, også når det er blitt avfall, fordi avfallet kan gjenbrukes, gjenvinnes eller energiutnyttes. Å bruke minst mulig ressurser og å bruke ressursene mest mulig effektivt, er nødvendig, men ikke tilstrekkelig, for å kunne få til en bedre ressursfordeling globalt.

6. Rett til miljøinformasjon.

For at folk skal kunne ta valg ut i fra hensynet til fellesskapet og framtiden, må det finnes informasjon om miljøkonsekvenser. Informasjon om helse og miljø må derfor gjøres åpen og tilgjengelig for alle.

7. Lokal forankring.

Å gi miljøarbeid en lokal forankring demper konflikter og sikrer et bedre miljøresultat. Lokale miljøproblemer bør forvaltes og løses lokalt, mens nasjonale og globale miljøproblemer også må forankres lokalt slik at de

beste løsningene kan velges.

Miljøvernpolitiske virkemidler

Lovpålegg er nødvendig for å hindre utslipp og sikre borgerne retten til et rent miljø. I tillegg må det å ta miljøhensyn være lønnsomt. Derfor vil Venstre ha en overgang fra røde til grønne skatter. Nasjonalkomiteen for bærekraftig utvikling bør gjenopprettes slik at vi bedre kan sikre at de ulike samfunnssektorene tar sitt miljøansvar. Venstre vil ha avgifter på uønskede stoffer som CO₂, miljøgiftige kjemikalier, fyringsolje mv. Merinntektene til staten skal brukes til å redusere skatter på arbeidsinnsats slik at det skal bli mer attraktivt å jobbe. Grønne skatter og avgifter vil også stimulere til forskning og utvikling av miljøteknologi. Venstre vil ha mer og bedre miljømerking på produkter.

KAMPEN MOT KLIMAGASSENE

De globale utslippene av klimagasser øker, og klimaet vårt er allerede i endring. Et endret klima stiller oss overfor store utfordringer og kan gjøre hundremillioner av mennesker til miljøflyktninger. Internasjonale avtaler om sterkere utslippreduksjoner er derfor nødvendig.

Kyotoprotokollen forplikter oss til å redusere utslippene av klimagasser til 1 % over utslippsnivået i 1990 for perioden 2008-2012. Venstre mener at de fleksible mekanismene kun skal være et supplement til nasjonale tiltak. Minst halvparten av utslippsreduksjonene som forpliktelsen nå innebærer, skal tas nasjonalt.

Kyotoprotokollen er etter Venstres syn bare en forsiktig start. Det er behov for langt større reduksjoner. Venstre vil at Norge skal ta initiativ til forhandlinger om en ny, og mer forpliktende global avtale som også inkluderer USA og u-land med sterk utslippsvekst. Norge er storeksporthør av fossil CO₂ gjennom eksport av kull, olje og gass. Venstre vil derfor at Norge skal ta et spesielt ansvar for å utvikle nullutslippsteknologi.

Venstres energireform

En mer effektiv energibruk må ha høyeste prioritet i energipolitikken. Enerkipolitikken avgjør de nasjonale klimagassutslippene. Norge er i dag selvforsynt med energi, og vi har store ubrukte energiresurser. Venstre

vil ha en energireform der ubrukte fornybare varmeressurser tas i bruk, slik at strøm som i dag brukes til oppvarming frigjøres til andre formål. Venstre vil stimulere til at det etableres et varmemarked basert på fornybar energi og avfallsenergi, og med det forhindre at Norge gjør seg mer avhengig av fossile energikilder. Venstre vil bedre støtteordningene for bedrifter og private som vil satse på oppvarming fra alternative energikilder. Bioenergi har et stort utnyttet potensial i Norge. Venstre vil at norske kommuner skal ta ansvar i klimapolitikken og vil styrke støtteordninger for kommuner som vil gjennomføre klimaplaner og klimatiltak. Venstre vil gi kommuner frihet til å stille krav om miljøvennlige oppvarming til nye boligfelt/næringsområder gjennom reguleringsplaner.

Venstre vil ikke at det skal bygges ut nye, store vassdrag. Venstre vil stimulere til at eksisterende vannkraftverk og overføringsnett høyner effektiviteten, og at det bygges ut mini- og mikrokraftverk der dette ikke er i konflikt med verneverdier.

Venstre vil ha økt utnyttelse av vindenergi og vil derfor utarbeide planer for vindmøller for å sikre et lavest mulig konfliktnivå og høyest energieffektivitet, før det gis tillatelser til flere store utbygginger. For å sikre bruk og utnyttelse av annen fornybar energi som jordvarme, sol, bølge/tidevann, osmose, bioenergi mv, er prisen på elektrisitet avgjørende. Venstre vil stimulere til økt bruk av ny fornybar energi og varme ved å opprettholde el-avgiften, øke avgiftene på fyringsolje og gi økonomisk stimulans til bruk av ny fornybar energi. Venstre vil også innføre et nasjonalt system for «grønne sertifikater» for å øke investeringene i ny fornybar energi inklusiv varmeenergi.

Venstres energipolitikk vil gjøre at Norge kan opprettholde sin posisjon som energinasjon, selv når olje- og gassutvinningen gradvis reduseres. Norge vil gå fra å være en fossilnasjon til å bli en fornybarasjon, fra fossilnæring til fornybar og framtidsrettet næring.

Industrien må ta sin del av ansvaret

Norges store kraftressurser har gjort det attraktivt å etablere kraftkrevende industri i Norge. Kraftprisene til denne industrien har vært holdt kunstig lave. Venstre ønsker at prisene skal være reelle, slik at det stimuleres til energieffektive løsninger også for industrien. Venstre vil at all

industri som slipper ut CO2 skal betale for dette. Venstre vil beholde CO2-avgift for gasskraftverk både på sokkelen og på land. Utslippskonsesjoner for industrien skal også omfatte CO2-utslipp.

Bruk av gass må ikke gi økte nasjonale utslipp

Gass er den fossile energikilden som gir lavest utslipp av klimagasser. Norge utvinner store mengder fossilgass som hovedsakelig eksporteres til andre land i Europa, der gassen erstatter kullkraft. Også når Norge nå skal ta i bruk mer fossilgass innenlands, vil Venstre at gassen skal erstatte andre fossile energikilder som gir høyere utslipp, slik som kull og olje. Fossilgass må ikke fortrenge fornybar kraft og varmekilder som bioenergi. Venstre ønsker derfor ikke en storstilt satsing på innenlands bruk av gass, men en forsiktig utbygging der gassen kan bidra til lavere nasjonale utslipp av klimagasser.

Satsing på CO2-fri gassbruk

Venstre vil at Norge skal være et foregangsland på nullutslippsteknologi. Venstre vil opprettholde CO2-avgiften, slik at det ikke skal bli lønnsomt å forurense med CO2 fra gasskraftverk. Venstre vil sikre at det første kommersielle gasskraftverket i Norge skiller ut og fjerner CO2, blant annet ved å stille krav om bruk av den beste teknologien gjennom forurensningsloven.

Redusert utslipp fra transport

Utslippene av klimagasser fra transportsektoren står for en fjerdedel av klimagassutslippene. Dersom det ikke tas noen store grep, vil transportsektoren stå for en stadig større del av utslippene. Den norske CO2-avgiften demper det nasjonale forbruket, men både internasjonal luftfart og skipsfart er unntatt fra Kyotoprotokollen. Venstre vil arbeide for at det innføres en global CO2-avgift på både fly og båttransport, og at inntektene fra avgiften skal gå direkte til FN.

Bilen er en nødvendighet de fleste steder i Norge. For å redusere utslipp fra biler, vil Venstre legge om bilavgiftene. Engangsavgiften skal reduseres og baseres på utslipp, mens årsavgiften bør differensieres etter kjørelengde. Da vil det lønne seg å kjøpe utslippsgjerrige biler og redusere kjørelengden. Venstre vil gjennomgå alle krav til bilparken for å sikre målrettede miljøavgifter. Omregistreringsavgiften bør fjernes, eller endres til et gebyr som dekker de kostnadene som er forbundet med

omregistrering.

Venstre går inn for en ordning med miljømerking av biler som skal være retningsgivende for hvilke avgifter den enkelte bil ilegges. Tilsvarende vil Venstre bruke avgifter for å stimulere til mer energieffektive og utslippsgjerrige båtmotorer.

Venstre vil stille krav om minst 10 % av biodrivstoff innen 2010. Sammen med CO₂-avgift og en omlegging av bilavgiftene, vil dette dempe veksten i utslippene av klimagasser. Det må dessuten stilles krav til oljeselskapene at de tilbyr E85 (85 % etanol og 15 % bensin). For å få en overgang til nullutslippsteknologi, trengs aktiv politisk vilje og satsing.

Norge inn i hydrogenalderen

I dag er det bare hydrogen som kan produseres i så store mengder at det kan erstatte fossilt drivstoff og samtidig tilfredsstillende krav til rekkevidde, komfort og null utslipp av alle uønskede forurensende stoffer.

For å få nullutslipp i transportsektoren, vil Venstre utarbeide en strategi for raskest mulig overgang til hydrogen og andre nullutslippsløsninger i transportsektoren. Venstre går inn for økt støtte til forsøk med nullutslippsteknologi for transport og vil ha avgiftsfritak for kjøretøy med hydrogen som drivstoff, på linje med dagens fritak for el-biler. Venstre mener Norge bør ta mål av seg til å være det første land i verden hvor hydrogenkjøretøy blir et reelt alternativ for vanlige bilbrukere. Det må være adgang for nullutslippsbiler til å kjøre i kollektivfelt der dette finnes.

Venstre vil at Norge skal utnytte sin posisjon som energinasjon til å bli en storeksportør av hydrogenteknologi til verdensmarkedet. Venstres visjon er et hydrogensamfunn.

Skånsom oljeutvinning

Økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren skyldes primært forbrenning av fossil energi som kull, olje og gass. Venstre vil at Norge skal ta sin del av ansvaret ved å ikke øke utvinningen av olje og gass utover dagens nivå, men heller satse på en overgang fra fossil energi til fornybar energi og nullutslippenergi. Venstre vil stille krav om null

utslipp til sjø fra all aktivitet på sokkelen. Venstre vil ikke gi tillatelse til petroleumsaktivitet i nordområdene før en helhetlig forvaltningsplan for disse områdene er på plass. I denne planen må det defineres områder der det ikke skal drives petroleumsvirksomhet, såkalte petroleumsfrie soner. Området utenfor Lofoten skal være en av disse petroleumsfrie sonene. Venstre vil styrke oljevernberedskapen i nordområdene for å kunne håndtere eventuelle uhell knyttet til transport og virksomhet både på norsk og russisk side i Barentshavet.

VENSTRE VIL:

- At minst halvparten av Norges Kyoto-forpliktelser gjennomføres nasjonalt.
- Ha en energireform der ubrukte fornybare varmeressurser tas i bruk.
- Gå mot utbygging av nye store vassdrag.
- Beholde CO₂-avgift for gasskraftverk både på sokkelen og på land.
- Sikre at det første kommersielle gasskraftverket som bygges skiller ut og fjerner CO₂.
- Innføre en global CO₂-avgift på fly- og båttransport.
- Legge om bilavgiftene slik at engangsavgiften reduseres og baseres på utslipp, mens årsavgiften differensieres etter kjørelengde.
- Stille krav om minst 10 % biodrivstoff innen 2010.
- Innføre avgiftsfritak for kjøretøy med hydrogen som drivstoff.
- Ikke øke utvinningen av olje og gass utover dagens nivå.
- Ikke gi tillatelse til petroleumsaktivitet i nordområdene før en helhetlig forvaltningsplan er på plass.
- Sikre området utenfor Lofoten som petroleumsfri sone.

KAMPEN MOT HELSE- OG MILJØGIFTIGE STOFFER

Helse- og miljøgiftige stoffer brukes i alle deler av samfunnet. Kunnskapen om mange av disse stoffene er begrenset, og arbeidet med å kartlegge effekter må fortsette. De farligste stoffene er de som brytes sent ned i natur og i organismer og som kan forflytte seg over store avstander. Venstre vil forby de farligste stoffene og sikre at det kontinuerlig arbeides med å utvikle alternativer til farlige stoffer som er mer miljøvennlige og helst ufarlige. De viktigste virkemidlene er merking og miljøavgifter.

Sterkere internasjonale avtaler

Siden mange miljøgiftige stoffer forflyttes over store avstander, er internasjonale avtaler for å redusere og stanse utslipp avgjørende. Venstre vil at Norge skal være en pådriver internasjonalt for å forby og begrense bruken av de farligste stoffene, spesielt de stoffene som forflytter seg til polarområdene og hoper seg opp i dyr og mennesker og reduserer reproduksjonsevnen. Det er viktig at de avtalene som nå er inngått blir juridisk forpliktende, og at avtalene utvides til å omfatte flere tungmetaller og miljøgiftige kjemikalier. Montrealprotokollen (1979) for reduksjon av ozonnedbrytende stoffer viser at det nytter. Dersom avtalens forpliktelser overholdes, vil ozonlaget være tilbake til sitt opprinnelige nivå i 2050.

Radioaktivitet

Venstre intense arbeid mot utslippene fra Sellafield i England er kronet med seier. Venstre ser likevel alvorlig på faren for at radioaktivt avfall kan forurense havområdene som omgir oss, spesielt sett på bakgrunn av Russlands planer om å importere kjernefysisk avfall fra andre land. Denne transporten vil trolig gå langs den værharde norskekysten og gjennom svært sårbare naturområder i nord. Venstre vil være en pådriver for at Norge gjør det som er mulig for å hindre at slik transport finner sted, og for at Norge skal få en best mulig beredskap mot ulykker dersom slik transport likevel finner sted. Venstre vil derfor utvide den norske territorialgrensen til 20 nautiske mil. Venstre vil ha en gjennomgang av norsk bistand til Russland for å sikre at midlene brukes effektivt for å redusere og fjerne trusselen om radioaktiv stråling.

De norske atomreaktorene er en helse- og miljømessig risiko. Derfor vil Venstre avvikle disse reaktorene og sørge for at forskningsinnsatsen brukes på fremtidsrettede, bærekraftige energikilder. Venstre vil sikre at forskningsmiljøene skal videreutvikles gjennom ytterligere spissing av ikke-nukleær kompetanse, inkludert dreining mot alternative energikilder. Det er avgjørende både for anvendelse av kompetansen i disse miljøene og for den rollen disse spiller i de lokale næringsklyngene, at alternativ virksomhet etableres.

Informasjon og avgifter

Venstre har sikret at Norge har fått en egen lov om rett til miljøinformasjon. Venstre vil sikre at den nye loven får praktiske konsekvenser

både for produsenter og forbrukere. For å redusere bruken av produkter med miljøfarlige komponenter, skal informasjon om slike produkter gjøres lettere tilgjengelig. Venstre vil innføre miljøavgift på merkepliktige kjemikalier. De giftigste kjemikaliene skal ha høyest avgift, slik det i dag er på plantevernmidler.

Miljøgiftig avfall må ikke på avveie

Store mengder miljøgiftig avfall er på avveie. Venstre vil innføre en merkeordning for produkter som blir klassifisert som farlig avfall etter bruk for å øke innsamlingen og bedre håndteringen av slike produkter. For faste produkter, spesielt elektriske og elektroniske produkter, vil Venstre innføre panteordninger for å sikre at avfallet samles inn.

Venstre vil styrke oppryddingen av gamle fyllinger og forurenset grunn og vil spesielt påse at Forsvaret rydder opp innenfor sitt ansvarsområde. For å få en oversikt over miljøeffekten av Forsvarets aktiviteter, både innenlands og utenlands, vil Venstre at Forsvaret pålegges å utarbeide miljøregnskap.

Mange skipsvrak langs kysten utgjør en stor miljøtrussel. Venstre mener at fjerning av vrak må bli en del av beredskapen og sikkerheten langs kysten. I dag tar det alt for lang tid før mange skipsvrak blir fjernet med det resultat at miljøfarlig avfall eller last lekker ut. Venstre vil derfor at det opprettes et statlig garantifond som skal finansiere fjerning av skipsvrak. Dette for å hindre at dyrebar tid går tapt på grunn av uenighet om hvor ansvaret ligger, med det resultat at miljøfarlig avfall eller last lekker ut.

Skipstrafikken i våre nordlige havområder har økt betydelig de siste årene. Frakt av olje og annen «farlig» last kan få alvorlige miljøkonsekvenser ved ulykker og forlis. Venstre vil derfor bygge opp økt beredskap mot slike ulykker og potensielle miljøkatastrofer, hvor bl.a. store havgående slepebåter er i kontinuerlig beredskap langs kysten. De nordlige havområdene er ikke viktige bare for Norge, men er i en internasjonal målestokk viktige i et langsiktig bærekraftig perspektiv for å sikre viktige naturressurser. Derfor kreves det både nasjonal og internasjonal innsats for å sikre miljøet i disse områdene.

Bedre system for industriens utslippstillatelser

Systemet med utslippskonsesjoner til industrien er svært komplisert med mange enkeltkonsesjoner. Venstre vil redusere antallet enkeltkonsesjoner til fordel for generelle forskrifter for hver bransje og sikre bruk av best tilgjengelig teknologi og miljøpraksis. Målet er et enklere, mer rettferdig og miljømessig bedre system. Informasjon om hver enkelt bedrifts utslipp skal være åpen og tilgjengelig.

VENSTRE VIL:

- Forby de farligste helse- og miljøgiftige stoffene.
- Utvide den norske territorialgrensen til 20 nautiske mil for å hindre transport av kjernefysisk avfall langs kysten.
- Avvikle de norske atomreaktorene.
- Innføre en miljøavgift på alle merkepliktige kjemikalier.
- Innføre en merkeordning for produkter som blir klassifisert som farlig avfall.
- Opprette et statlig garantifond som skal finansiere fjerning av skipsvrak.

KAMPEN FOR DET BIOLOGISKE MANGFOLDET

Det biologiske mangfoldet er selve livsgrunnlaget og må hegnes om. Det er mennesket som må tilpasse seg naturens finurlige samspill, ikke omvendt. Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på egne naturtyper, arter og spennvidden i det genetiske mangfoldet. Samtidig har vi gjennom handel og import et ansvar for biologisk mangfold i andre land, spesielt i utviklingslandene. Dette omfatter også den miljømessige risikoen knyttet til spredning av genetisk modifiserte organismer.

Økt vern av spesiell, sårbar og representativ natur

For å sikre det biologiske mangfoldet, er det nødvendig å redusere inngrepene i naturen gjennom vern. Venstre vil sikre at vernebestemmelserne er innrettet for å hegne om det som skal vernes, men at det ikke skal være til hinder for friluftsliv, reiseliv og annen næringsaktivitet der dette er forenelig med verneformålet. Verneområder bør i størst mulig grad forvaltes lokalt, men innenfor nasjonale rammer. Venstre vil også sikre lokal medvirkningsrett i verneprosesser, grunneiers rett til erstatning og hjelp til omlegging av drift der det er nødvendig.

Med Venstre i regjering har Norges samlede verneareal økt fra 8 % til over 11 %. Venstre vil sikre de siste gjenværende store naturområdene, sikre sårbar og spesiell natur og vil derfor øke vernet på fastlandet til 14 %. Svalbard er i en særstilling ved at over halvparten av arealet er vernet. Økt turisme og ferdsel er en utfordring for den skjøre naturen på Svalbard. Venstres mål er å bevare Svalbards særegne villmarksnatur. Derfor må hensynet til miljøet alltid komme først.

Skogen inneholder de fleste kjente truede og sårbare arter i Norge. Derfor vil Venstre øke skogvernet fra dagens 1 % til 4,5 % av skogområdene. I arbeidet med skogvern skal frivillig vern prioriteres, i tillegg til at staten må gå foran og verne skog på statens grunn bl.a. Statskogs arealer. Venstre vil øke bevilgningene til vern av skog og sikre at grunneiere får erstatning for tap av næringsinntekt, enten som en engangserstatning, eller i form av årlige utbetalinger.

Hovedårsakene til artsutryddelse skyldes at leveområdene til en rekke arter ødelegges, endres og reduseres. Dette skjer ved tekniske inngrep, men også gjennom endret bruk og gjengroing av kulturlandskapet. Rundt halvparten av de truede artene er kulturbetinget og er derfor avhengig av åpne landskap skapt ved beiting og landskapspleie. Venstre vil stimulere til seterdrift og andre typer kulturbetinget landskapspleie.

De fleste vassdragene i Norge er allerede utbygd og tilgangen på vannkraft er stor. Venstre aksepterer ikke flere kontroversielle vannkraftutbygginger og vil sikre at Vefsna og de øvrige vassdrag som ble foreslått vernet av Direktoratet for Naturforvaltning og NVE inkluderes i Verneplan for vassdrag. Kraftsosialismens tid er over.

Gamle utbyggingstillatelser som ble gitt i en tid med lavere krav til kartlegging av miljøkonsekvenser, må gjennomgås på nytt i lys av dagens kunnskap. Mardalsfossen bør igjen få renne fritt. Det vil være en varig påminnelse om at menneskets inngrep i naturen kan gå for langt.

Vern av kystsoner, lakseelver og korallrev

Vern i Norge har fram til århundreskifte handlet om vern på fastlandet. De siste tiårene har bevisstheten knyttet til kyst, koraller og ikke minst våre unike villaksstammer økt. For Venstre skal den neste verneepoken i Norge dreie seg om å sikre det biologiske mangfoldet i sjø og langs

kysten. For å bygge tillit mellom brukere av naturen, lokalbefolkning og vernemyndigheter, vil Venstre sikre et sterkt fokus på bruk og vern og økt lokal og regional medvirkning i planprosessene. Venstre vil overføre vernemyndighet fra sentrale til lokale og regionale myndigheter. I samarbeid med lokale, regionale og nasjonale myndigheter vil Venstre arbeide fram en egen kystsoneverneplan for å sikre dette mangfoldet. Venstre vil gjennomgå etablert vern, slik at det oppdateres mot ny kompetanse. Ordningen med innføring av nasjonale laksefjorder er et eksempel på behovet for økt forskning og økt evaluering. Venstre vil derfor bl.a. ha Førdefjorden som nasjonal referansefjord. I løpet av stortingsvalgsperioden vil Venstre foreta en evaluering av ordningen med Nasjonale laksefjorder. Arbeidet med dette vernet skal ha sterk lokal forankring.

Venstre vil sammen med brukerne av sjømatnæringene gjennomgå hvordan driftsformer, ny teknologi og vern skal anvendes for å sikre viktige miljømål i kystsonene. Et av de målene Venstre vil arbeide for er å redusere rømmingen fra norske oppdrettsanlegg.

I norske farvann finnes kaldtvannskorallrev som er leveområde for mange spesielle arter. Venstre vil intensivere kartleggingen av korallrev, slik at de kan merkes av på kart og dermed unngå å bli skadet som følge av bunntåling. For å sikre de mest verdifulle revene, vil Venstre verne flere korallrev.

Klimaendringer og nedbeiting kan være i ferd med å ta livet av viktige deler av tareskogen langs norskekysten. Dermed trues også livsgrunnlaget for en rekke fiskearter. Venstre vil derfor styrke overvåkingen av kystmiljøet, slik at nødvendige tiltak kan iverksettes for å sikre det biologiske mangfoldet under havflaten. For å sikre bestanden av norsk hummer vil ikke Venstre tillate fangst av rognhummer.

Dumping av store mengder fisk i Nordsjøen er svært ødeleggende for det biologiske mangfoldet og livsgrunnlaget i Nordsjøen. Venstre vil intensivere arbeidet for å stoppe dumping.

Ballastvann fra skip er en trussel mot det biologiske mangfoldet til havs ved at fremmede organismer føres inn i norske farvann. Venstre vil sette krav til obligatorisk rensing av ballastvann i alle skip etter 2009 og går inn for at skifte av ballastvann må skje på åpent hav fram til

tidspunktet for rensing er iverksatt.

Rovviltforvaltning

Venstre vil at Norge skal ta ansvar for å sikre levedyktige bestander av de fem store rovviltartene (jerv, ulv, bjørn, gaupe, kongeørn). For å redusere konflikt mellom husdyr og rovvilt trengs en forutsigbar politikk og en større lokal forankring. I den grad rovdyr og dyrehold (sau/rein) ikke lar seg forene, må Norges forpliktelser til å opprettholde levedyktige rovviltstammer gå foran, kombinert med økonomisk kompensasjon til næringsdrivende som får redusert sin mulighet til å drive med dyrehold på egne områder. Venstre vil bruke økonomisk stimulans for å redusere sauehold i områder der ulven yngler.

Dyrevern

Aktivt dyrevern er målestokk på vår kulturelle utvikling. Venstre mener dyr har en egenverdi, og skal behandles med respekt. Venstre vil fastsette minimumskrav for dyrevelferd, både for produksjonsdyr, selskapsdyr og forsøksdyr. For å gi forbrukere mulighet til å velge ut i fra dyrevelferd, bør det innføres en standardisert frivillig merkeordning for dyrevelferd for matvarer. Dyrevelferden for pelsdyr er ikke tilfredsstillende. Venstre vil avvikle pelsdyrdrift innen 2012 dersom ikke dyrevelferden blir forsvarlig. Det er viktig å redusere bruken av forsøksdyr.

Bioteknologi

Bioteknologi gir store muligheter – både medisinsk, for å bedre matproduksjonen og ikke minst i å utvikle nye næringer. Men bioteknologi reiser etiske dilemma og kan gi virkninger i naturen som vi ikke kjenner rekkevidden av. Venstre vil derfor utvikle etiske retningslinjer for den bioteknologiske forskningen, og forhindre utsetting av genmodifiserte organismer som er en risiko for økosystemet. Mat som inneholder genetisk modifisert materiale skal være tydelig merket slik at forbrukere har mulighet til å velge.

Sikring av naturhistoriske verdier

I dag har naturhistoriske funn av vitenskapelig eller utstillingsmessig verdi ikke noe vern mot salg og utførsel fra landet. I den anledning er det viktig å få et lovverk som sikrer de mest betydningsfulle naturhistoriske funn for offentligheten. Dette kan være mineraler, fossiler eller rester av planter og dyr fra før år 1537. Slike funn skal tilbys staten, som

gis forkjøpsrett til å kjøpe gjenstandene mot kompensasjon til finneren.

VENSTRE VIL:

- Øke vernet av sårbar og spesiell natur til 14 % av det norske fastlandet.
- Øke skogvernet fra dagens 1 % til 4,5 % av skogområdene.
- Sikre at Vefsna og flere andre vassdrag inkluderes i Verneplan for vassdrag.
- Verne de mest verdifulle korallrevene i de norske farvann.
- Sikre bestanden av hummer gjennom forbud mot fangst av rognhummer.
- Sikre levedyktige bestander av de fem store rovviltartene (jerv, ulv, bjørn, gaupe og kongeørn).
- Avvikle pelsdyrdrift innen 2012 dersom ikke dyrevelferden blir forsvarlig.
- Innføre tydelig merkeordninger for genmodifisert mat.

KAMPEN FOR REN NATUR

I de største byene i Norge må luftkvaliteten bli bedre, og støynivået må reduseres. Det er særlig transportsektoren som er ansvarlig for denne situasjonen. Det er fortsatt dårlig vannkvalitet i mange innsjøer, vassdrag og fjorder. Dette skyldes sur nedbør, avrenning fra landbruket, utslipp fra industri, avløp, avfallsfyllinger, husholdninger mv.

Venstre vil gi større ansvar på miljøområdet til lokale myndigheter. Venstre vil gi økt frihet til å sette lokale standarder som er høyere enn de statlige minimumsstandardene og gi frihet til å følge opp lokale kilder til utslipp. Slik kan norske borgere får tilfredsstilt krav til et rent miljø som grunnlag for trivsel og livsglede.

Lokal frihet, lokalt ansvar

Planlovverket skal sikre samordnet planlegging og lokal medvirkning. Venstre vil ha samordning mellom ulike planer og interesser: Arealplaner, transportplaner, støysoner og energiplaner, inklusiv utbygging av fjernvarme osv. Planlovverket skal sikre borgere medvirkning og gi mulighet til å ta lokalt ansvar for et rent miljø, for energi og transportløsninger som er miljøvennlige og en god balanse mellom bolig og

næringsaktivitet.

Lokale myndigheter har og må ta ansvar for å redusere lokale utslipp fra landbruk, avløp og industri. Venstre vil gi større lokalt ansvar for å ta vare på kulturlandskap og redusere avrenning fra landbruket, blant annet gjennom overføring av midler fra jordbruksavtalen.

Et mer økologisk samfunn

Venstre vil øke tilgjengelighet og merking av økologiske varer for norske forbrukere bl.a. gjennom incentiver og samarbeid med nøkkelaktører i markedet. Det må bli enklere og mer attraktivt å etablere økologiske og bærekraftige alternativer i boformer, transport og på andre samfunnsområder. Dette kan skje gjennom forenkling, unntak fra regelverk, støtteordninger og gjennom utmerkelse for banebrytende arbeid.

Venstre vil styrke et nyskapende økologisk jordbruk i Norge – ved å knytte støtteordninger til betingelser om miljøvennlig eller økologisk drift og gjennom å styrke støtteordninger for nyskaping av økologiske høykvalitetsprodukter av mat med lokal tilknytning.

Byutvikling og samferdsel

Det er helt nødvendig å skape gode alternativer til den bilbaserte byen for å nå ambisiøse mål for luftkvalitet og støyreduksjon. Bedre og billigere kollektivtransport er avgjørende for at framtidig transportvekst ikke skal skje med bil. I tillegg er det nødvendig å stimulere til kjøp av drivstoffgjerrige biler. Venstre vil derfor legge om bilavgiftene slik at det blir lønnsomt å kjøpe utslippsgjerrige biler og differensiere årsavgiften etter kjørelegde.

Venstre vil konsekvent prioritere satsing på kollektivtransport i storbyene framfor veiprosjekter som gir økt biltrafikk. Veiprisering og bruk av bomringer med differensierte satser for å redusere helse- og miljøbelastning fra bil er viktige virkemidler. Inntekter fra bomringer og veiprisering skal brukes til å bedre transporten, enten til kollektivinvesteringer eller til miljøforbedrende tiltak. Det bør tilrettelegges for bilfrie sentrum i de store byene, og parkeringspolitikken må brukes aktivt til å styrke kollektivbruken i byene. Venstre vil fortsatt begrense veksten i bilbaserte kjøpesentra utenfor byer og tettsteder. Venstre vil stimulere til bruk av bilkollektiver og carpool-ordninger.

Venstre vil prioritere utbygging og forbedring av jernbanen rundt og mellom de store byene og tett befolkede områder. Spesielt må strekningen

mellom Oslo og Göteborg prioriteres, fordi dette er viktig både for godstransport og passasjertrafikk til og fra Norge og kontinentet. Venstre vil samtidig prioritere arbeidet med å bygge ut sjøtransport og sikre god infrastruktur som bidrar til at godstransporten ikke unødvendig fraktes via Oslo-området. Venstre vil være pådriver for en felles norsk/svensk planleggingsprosess og går inn for videre utbygging av Østfoldbanen som gir et konkurransedyktig togtilbud for lokal-, regional-, fjern- og godstrafikken. Aktiv satsing på høyhastighetstog er nødvendig for å redusere veksten i flytransport og bilbruk. For å styrke jernbanens konkurranseevne, vil Venstre gi jernbanen like vilkår som flytrafikken ved å åpne for taxfree-salg på internasjonale togruter der dette lar seg praktisk gjennomføre.

Samferdselspolitikk for miljø og framkommelighet

En storsatsing på en konkurransedyktig infrastruktur for miljøvennlig og ressursparende gods- og persontrafikk er Venstres hovedprioritet i samferdselspolitikken og en av de viktigste nasjonale oppgavene i de kommende årene. Venstre vil legge vekt på miljøvennlig bytransport med redusert bilavhengighet og økt satsing på kollektivtrafikk, høyere tempo i utbyggingen av jernbanen i storbyområdene og økte rammer for utbygging av et sammenhengende gang- og sykkelveinett. For å få dette til, er det viktig med samarbeid over kommune-, fylkes- og landegrensene. Ikke minst er det avgjørende med et forbedret kollektivtransport-samarbeid i Østlandsområdet.

Venstre vil legge inn en ungdoms- og studentrabatt på 50 % i konsesjonsbetingelsene for alle kollektivtilbud. Det er verken miljømessig eller samfunnsøkonomisk riktig å bygge ut hovedveinettet for å fjerne bilkøene i rushtiden. I mange tilfeller er det heller ikke fysisk mulig. Innsatsen må derfor rettes mot å dempe veksten i bilbruken og satse stort på kollektivtransporten. Venstre går inn for en kraftig økning i bevilgningene til kollektivtrafikken.

Mange er avhengig av privatbil. Derfor må det legges til rette for kombinasjon ved bruk av privatbil og kollektive løsninger, spesielt i tilknytning til byene. Det må komme opp praktiske løsninger for innfartsparkering (Park & Ride) ved alle knutepunkter for offentlige kommunikasjoner, der gjerne kollektivbilletten automatisk også gir parkeringsrett.

Veiprising hvor prisen på bilbruk gjenspeiler reell helse- og miljøbelastning, eksempelvis ved at prisene er høyest i rushtiden, vil være et viktig virkemiddel for å redusere trafikkenes miljøbelastninger i byene. Dette vil redusere trafikktopper og kødannelser, og gi bedre framkommelighet for nyttetransporten.

Inntektene fra veiprising i byområdene må i hovedsak brukes til å legge til rette for og bedre kollektivtilbudet, men også kunne benyttes til klart miljøforbedrende tiltak. Venstre ønsker at storbyområdene skal få større handlefrihet til mest mulig effektiv samordning og bruk av samferdselsmidler til gode kollektivsystemer i og rundt byene. Det er videre viktig at parkeringspolitikken i byene går inn som ledd i en omlegging til mindre bilbruk. Det bør legges til rette for bilfrie sentrum i de store byene.

Venstre vil tilrettelegge for økt sykkelbruk. Det er behov for å forenkle og justere trafikkreglene som gjelder syklende for å bedre trafiksikkerhet og framkommelighet. Syklister må også sikres god framkommelighet gjennom utbygging av gjennomgående sykkelveinett. Venstre går inn for en dobling av bevilgningene til bygging av gang- og sykkelveier. Enkelte steder vil det også være behov for å skille sykkelvei fra gangvei.

Avfallspolitik for nullutslipp

Avfall er en ressurs som kan brukes. Avfallsdeponier er forurensningskilder og gir avfallet en negativ verdi. Derfor vil Venstre sette mål om at alle deponier skal avvikles innen 2009. Det må i stedet stimuleres til gjenbruk, gjenvinning og til slutt bør det avfallet som ender i en forbrenningsovn gi energi, for eksempel inn i et fjernvarmesystem. Venstre vil at alt organisk avfall skal komposteres og/eller gjenvinnes, slik at nærings saltene kan brukes. Forbrukere som produserer lite avfall, som selv komposterer og kildesorterer, skal ha muligheten til å betale mindre avfallsgebyr.

Allemannsretten og tilgang til strandsonene

Borgerne har en rett til naturopplevelser, til å ferdes fritt og til å høste av naturens overskudd gjennom jakt, fiske, sopp- og bærplukking. Målet er at en i minst mulig grad må betale for naturopplevelser. Denne generelle allemannsretten må likevel ikke være til hinder for at grunneiere og organisasjoner kan legge til rette for bruk av natur og kunne ta seg

betalt for slike tjenester. Venstre vil øke grensen for at barn skal kunne fiske gratis i elver og vann til 18 år. Venstre vil gi kommunene frihet til å begrense bruken av snø- og vannscootere. Bymarkene er verdifulle naturområder, og her trengs en mer aktiv tilrettelegging slik at ulike former for arealbruk, sykling og turgåing ikke kommer i konflikt.

I de sentrale strøk av landet, Østlandet, Sørlandet og Sør-Vestlandet, er det et økende press på strandsonene. Her må allemannsretten gå foran andre interesser. Et gjennomgående prinsipp er å bygge på innsiden av kyststripen, mens denne skal ligge som et fellesgode mot sjøen. I motsetning til de sentrale strøk, må de mer tynt befolkede kommunene fra og med Sogn og Fjordane til den norsk-russiske grensen ha langt færre restriksjoner når det gjelder utbyggingsprosjekter i strandsonen. Venstre ser at det i denne delen av landet er så stort areal strandsone i forhold til folketallet at allemannsretten ikke i særlig grad blir svekket selv om man åpner for en lempeligere praksis når det gjelder tilrettelegging for bolig- og næringsformål i disse områdene. Færre restriksjoner her vil være et godt distriktpolitisk tiltak. Også i disse områdene må imidlertid de attraktive strand- og kystområder bevares gjennom en langsiktig strandsonepolitikk, som sikrer naturverdiene både i fjordområder og i den ytre skjærgården.

VENSTRE VIL:

- Gi større ansvar på miljøområdet til lokale myndigheter.
- Konsekvent prioritere kollektivtransport i storbyene framfor veiprojekter som gir økt biltrafikk.
- Prioritere utbygging og forbedring av jernbanen rundt og mellom de store byene.
- Åpne for taxfree-salg på internasjonale togruter der dette lar seg praktisk gjennomføre.
- Legge inn en ungdoms- og studentrabatt på 50 % i konsesjonsbetingelsene for alle kollektivtilbud.
- Gå inn for en kraftig økning i bevilgningene til kollektivtrafikken.
- Doble bevilgningene til bygging av gang- og sykkelveier.
- Sette som mål at alle avfallsdeponier skal avvikles innen 2009.
- Øke aldersgrensen for at barn skal kunne fiske gratis i elver og vann til 18 år.

6. Verdensborger

«I dag går de egentlige grensene ikke mellom nasjoner, men mellom de mektige og de maktesløse, de frie og de trellbundne, de privilegerte og de underdanige.»

KOFI A. ANNAN

Det sosialliberale målet om økt frihet for alle, innebærer en kamp for global omfordeling av ressurser. Målet for Venstres utenrikspolitikk er en mer rettferdig global fordeling, å styrke menneskerettigheter og demokrati verden over og å fremme respekten for internasjonal lov og rett. Vår velstand og sikkerhet påvirkes i økende grad av hendelser og beslutninger utenfor Norges grenser. Kampen for global rettferdighet og respekten for internasjonal lov og rett er ikke bare moralsk riktig, men også en effektiv måte å sikre nasjonale interesser på.

Globaliseringen har bidratt til økonomisk vekst, til større samhandling mellom mennesker i ulike land og til bedre muligheter for internasjonalt samarbeid om felles problemer. Åpne grenser mellom stater gjør at de blir økonomisk og politisk avhengige av hverandre. Dette minsker risikoen for krig, diktatur, undertrykking og andre konflikter. Men globalisering innebærer at nasjonalstaten og styringsevnen ikke strekker til. Dette må møtes med mer internasjonalt samarbeid.

Internasjonal terrorisme og borgerkriger fører til massiv menneskelig lidelse og utgjør i dag sentrale trusler mot internasjonal fred og sikkerhet. 1,2 milliarder mennesker lever for mindre enn én dollar om dagen. En av syv, eller drøyt 840 millioner mennesker, har ikke nok mat til å spise seg mett. Hvert sjettede barn i Afrika dør før de fyller 5 år. Annet hvert barn i det sørlige Afrika får aldri gå på skole. Halvparten av alle barn i India har ikke tilgang på rent vann. Grunnleggende menneskerettigheter brytes i over 150 land. For å løse disse problemene kreves det forpliktende, global politikk og internasjonalt og regionalt samarbeid. Et reformert og sterkere FN og rike nasjoners vilje til å gjøre noe med egne samfunn er avgjørende for å få dette til.

KAMPEN FOR MENNESKERETTIGHETENE

I Norges internasjonale engasjement må kampen for menneskerettigheter og demokratiske prinsipper ha høyest prioritet. Demokratiske prinsipper er grunnleggende for å sikre enkeltmennesker frihet og verdighet og for å skape en rettferdig fordeling og bærekraftig økonomisk utvikling. Venstre vil at Norge skal kjempe for økt oppmerksomhet omkring brudd på menneskerettighetene.

Dødsstraff

Dødsstraff kan ikke aksepteres, verken i fred eller krig. Omlag 90 land benytter fremdeles dødsstraff. Norge må arbeide for et verdensomspennende forbud mot gjennomføring av dødsstraffdommer.

Ytringsfrihet

Ytringsfrihet er en av de mest grunnleggende menneskerettighetene og en avgjørende forutsetning for demokrati. Norge må derfor reagere klart overfor innskrenkninger i ytringsfriheten, særlig overgrep mot journalister, forfattere og menneskerettighetsaktivister. Venstre vil at Norge skal utvide ordningen med fristed for forfulgte forfattere.

Flyktninger

Over 36 millioner mennesker lever i dag som flyktninger eller internt fordrevne. I tråd med Venstres grunnsyn, må alle individer gis like rettigheter og muligheter. For Venstre er det derfor en viktig oppgave å styrke det internasjonale samarbeidet for internt fordrevne.

Norge må ta sin del av ansvaret for å sikre flyktninger beskyttelse og livsopphold, både ved å gi opphold i Norge og ved støtte til humanitære organisasjoner. Folkevandringene må møtes med en helhetlig politikk som tar tak i de sosiale miljømessige og økonomiske grunnene.

Etikk og næringsliv

Norske bedrifter har betydelig innflytelse på sosial, politisk og økonomisk utvikling i de land de opererer i. Venstre vil derfor arbeide for at norske bedrifter tar menneskerettighetshensyn og har større åpenhet om utenlandsvirksomheten. Norske bedrifter bør også sikre høye standarder på miljø-, arbeids- og produksjonsforhold i de land de opererer i. Venstre vil at Norge skal være en pådriver for å utvikle forpliktende internasjonale avtaler for bedriftenes sosiale ansvar innenfor internas-

jonale organisasjoner som Verdens handelsorganisasjon og/eller FN.

For fattige land har oljefunn altfor ofte ført med seg korrupsjon, konflikt og ødelagte utviklingsmuligheter. Norge må assistere så langt vi kan med egen erfaring og kunnskap, slik at oljeforekomster blir utnyttet til befolkningens beste. Norske oljeselskaper operer i dag i land med korrupsjon og mangel på menneskerettigheter og demokrati. Venstre vil at olje- og energipolitikken inngår som en integrert del av utenriks- og utviklingspolitikken og mener det er særlig viktig å føre en aktiv politikk for å fremme arbeidet mot korrupsjon og for menneskerettigheter og demokrati.

Norge må arbeide for at Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene utarbeider sosiale konsekvensanalyser og setter høye krav til helse, miljø og sikkerhet i sine prosjekter.

VENSTRE VIL:

- Ikke akseptere dødsstraff, verken i krig eller fred.
- At Norge skal utvide ordningen som fristed for forfulgte forfattere.
- Stryke det internasjonale samarbeidet for internt fordrevne flyktninger.
- La olje- og energipolitikken inngå som en del av utenriks- og utviklingspolitikken.

ET STERKERE FN

FN må styrkes og gis økt legitimitet for å sikre varig fred og stabilitet i verden. Derfor må sikkerhetsrådets sammensetning og dets virkemåte endres. Venstre støtter at Sikkerhetsrådet skal utvides med en ny kategori medlemsland og vil vurdere de to alternative forslagene til dette fra FNs høynivåpanel. De store landenes vetorett bør svekkes, slik at det kreves to veto-stemmer for å blokkere et vedtak. Sikkerhetsrådet må kunne gi mandat til inngripen for å forhindre grove brudd på menneskerettighetene og folkemord. FNs apparat for å lede og koordinere internasjonale styrker, nødhjelp og utviklingsbistand på en effektiv og målrettet måte må styrkes. FN må i visse tilfeller kunne påta seg ansvaret for å styre et krigsherjet landområde inntil valg har blitt avholdt og lov og orden er etablert. Venstre vil at Norge skal støtte forslaget om å opprette en fredsbyggingsskommisjon under Sikkerhetsrådet, for på denne måte å styrke

arbeidet med forebygging og gjenoppbygging etter konflikt. Venstre støtter initiativer for å opprette en parlamentarikerforsamling i FN, som et viktig ledd i demokratiseringsprosessen på globalt nivå.

Kampen mot internasjonal terrorisme må skje i regi av FN og andre internasjonale organisasjoner, basert på respekten for menneskerettigheter. Internasjonal terrorisme må først og fremst bekjempes gjennom bedret etterretning og kontroll med finansiering av terrorisme. Urettferdig fordeling, fattigdom, undertrykkelse er en globunn for terrorisme. Ved å ta tak i disse faktorene vil man ta reelt tak i terroren.

VENSTRE VIL:

- Endre Sikkerhetsrådets sammensetning og virkemåte.
- Opprette en fredsbyggingsskommisjon under FN.

GLOBAL MILJØPOLITIKK

Rent miljø og en bærekraftig forvaltning av naturressursene er grunnlaget for livet på jorden, utvikling og velferd. Det må bli lønnsomt å opptre slik at miljø og ressurser ikke blir forringet for kommende generasjoner. Miljøavgifter må sikre at prisene på varer og tjenester gjenspeiler de reelle miljøkostnadene ved produksjon og transport. Venstre vil arbeide for å innføre en internasjonal CO2-avgift på grensekryssende fly- og båttransport. Inntektene fra denne avgiften skal gå til FN. Venstre vil at FNs kompetanse og innflytelse i miljøspørsmål skal styrkes.

Venstre vil at Norge skal arbeide for langt strengere miljøforpliktelser for de rike landene, samtidig som internasjonale miljøavtaler i større grad må gjelde også for utviklingslandene. Det forutsetter overføring av moderne miljøteknologi fra Norge og andre rike land. Venstre vil derfor at det skal opprettes en global teknologibank for miljøteknologi. På den måten kan de fattige landene sikres en økonomisk utvikling som ikke går på bekostning av naturmiljøet.

Tilgang til rent vann er en menneskerett. I de fattigste landene er vannrelaterte sykdommer den vanligste dødsårsak for barn under fem år. Venstre ønsker et forpliktende internasjonalt samarbeid for å sikre en rettferdig og bærekraftig forvaltning av vannressurser.

Det er en kollektiv oppgave for verdenssamfunnet å verne verdens biologiske mangfold. Venstre vil derfor at Norge skal fortsette arbeidet internasjonalt for bevaring av biologisk mangfold. Fattige land må ha en selvsagt rett til sin del av inntekter når andre utnytter deres genetiske ressurser. Det vil øke fattige lands engasjement i å ta vare på eget biologisk mangfold.

Fisk- og sjødyrbestandene trues både av overbeskatning og forurensing. Det må opprettes et internasjonalt forvaltningsorgan for de havområder som i dag ikke er under en forsvarlig forvaltning.

VENSTRE VIL:

- Innføre en global CO2-avgift på grensekryssende fly og båttransport hvor inntektene går direkte til styrking av FN.
- Styrke FNs kompetanse og innflytelse i miljøspørsmål.
- Opprette et internasjonalt forvaltningsorgan for de havområder som i dag ikke er under forsvarlig forvaltning.

KAMPEN MOT FATTIGDOM

Å bekjempe fattigdom er en sosialliberal frihetskamp som overskrider landegrensene. Vi har et ansvar for alle verdensborgere. Fattige land sliter ofte med stor utenlandsgjeld, mangel på infrastruktur og manglende mulighet til å selge varer på verdensmarkedet. I tillegg er det ofte grunnleggende problemer knyttet til mangel på rent vann, helsetjenester og utdanning. Venstre vil at Norge skal gå i bresjen for gjeldslette, for bærekraftig bistand, og for å fjerne eksportsubsidier og redusere handelsbarrierer. I dag foregår verdenshandelen på premissene til rike land og store internasjonale selskaper, og det er med på å opprettholde skjevhet i verden. Handel er en forutsetning for å skape langsiktig økonomisk utvikling. Derfor vil Venstre ha en rettferdig verdenshandel som hjelper mennesker ut av fattigdom.

Gjeldsslette

Afrika sør for Sahara bruker til sammen 10 milliarder dollar i året på å betjene gjeld. Dette er fire ganger så mye som de samme landene bruker på helse og utdanning. Dagens internasjonale gjeldssletteordninger må

utvides slik at flere fattige land kan få slettet gjelden sin. Gjeldsslette og -lette må gis til land som viser evne og vilje til reform mot bedre styresett og investering i helse og utdanning. Norge må arbeide for at gjeldsslette ikke finansieres over nasjonale bistandsbudsjetter. Venstre mener sletting av «illegitim gjeld» må foregå ved siden av de ordinære gjeldssletteordningene.

Et av de store problemene i utviklingsland er tilgangen på risikovillig kapital. Mikrokreditter er finansiering av nyskaping i liten skala, der en institusjon låner ut relativt små beløp til fattige mennesker som ønsker å starte en liten bedrift. Venstre ønsker å satse mer på såkornfond og mikrokreditter i utviklingspolitikken.

Bistand for fred, demokrati og utvikling

Bistand er nødvendig for å hjelpe fattige land ut av fattigdommen. Bistand må gå til å sikre rent vann, egen matproduksjon, nødvendig helsetjenester, gi mennesker god utdanning og bygge opp infrastruktur. Det er spesielt viktig å styrke kvinners rettigheter og tilgang på skolegang og god helse. HIV-AIDS truer i dag med å ødelegge samfunnsstrukturer i mange afrikanske land. Venstre ønsker et særlig fokus på kampen mot HIV-AIDS. Norsk bistand må også gå til undervisning og helseopplysning som kan redusere overbefolkning. Bistanden bør særlig styrke kvinners situasjon, utdanning og helse, og sikre utvikling av stabile demokratiske regimer som beskytter menneskerettighetene. Venstre vil at minst 1 % av Norges Bruttonasjonalinntekt (BNI) skal brukes til målrettet bistand.

Mange land, særlig i Afrika, er preget av borgerkrig, politisk vold og et svakt statsapparat. Krig og voldelige konflikter er et enormt hinder for utvikling. Venstre vil øke bidragene til FNs arbeid for å forhindre at voldelige konflikter bryter ut og til gjenoppbygging av samfunnsstrukturer etter konflikter.

Demokrati og rettstat er nødvendig for å skape utvikling på lang sikt. Det er derfor riktig å stille krav om dette til fattige land med udemokratisk styre. Det er ingen grunn til å tro at det hjelper å pumpe penger inn i systemer som er korrumpert og udemokratisk. Venstre vil sikre at ustabile regimer som er etablert på grunnlag av en skjør allianse mellom ulike grupperinger, ikke bruker bistandsmidler til å betale sine

støttespillere fremfor å bedre generelle levekår i landet.

I regi av FN utvikles globale og regionale varslingsystemer og rutiner i tilknytning til store naturkatastrofer. Gjennom FN-systemet opprettes et eget fond for gjenoppbygging og, om mulig, forebygging i forbindelse med store katastrofer. Norge bør arbeide for disse tiltakene og gi betydelige bidrag til fondet.

Handelsvridende subsidier

Venstre støtter den nye prinsippavtalen i Verdens handelsorganisasjon (WTO) om gjensidig reduksjon av tollsatser. Det er spesielt viktig at de fattigste landene får gode vilkår og hjelpes til å utvikle en levedyktig økonomi gjennom utviklingspolitiske virkemidler. Venstre vil at flere fattige land enn i dag skal få lave/null tollsatser.

Venstre vil at Norge skal fjerne eksportsubsidier og arbeide for at Verdens handelsorganisasjon prioriterer fjerning av eksportsubsidier og liknende ordninger som gjør at verdensmarkedsprisen holdes kunstig lav. Venstre går også inn for å redusere handelsvridende interne subsidier. Samtidig vil Venstre at land, spesielt de fattige, skal ha en mulighet til å beskytte sin egen produksjon gjennom tollsatser dersom det er nødvendig for å sikre egen matforsyning eller andre miljøgoder.

VENSTRE VIL:

- Ha en rettferdig verdenshandel som hjelper mennesker ut av fattigdom.
- Utvide dagens internasjonale gjeldssletteordninger.
- Bruke minst 1 % av BNI til målrettet bistand.
- Øke bidragene til FNs arbeid for å forhindre voldelige konflikter og til gjenoppbygging av samfunnsstruktur etter konflikter.
- At flere fattige land skal få lave/null tollsatser
- Arbeide for å fjerne alle eksportsubsidier innenfor WTO.

GLOBAL ØKONOMI KREVER GLOBAL POLITIKK

Et marked fungerer best når det opererer innenfor et klart juridisk og politisk rammeverk. I dag er ikke globale selskaper underlagt et globalt juridisk rammeverk. Det globale markedet utvikler seg fortere enn de politiske styringsinstrumentene. Store globale selskaper har i dag større

makt, også politisk, enn visse stater. Med denne makten bør det følge et samfunnsansvar. I dagens globaliserte økonomi er det nødvendig med sterkere politisk styring på internasjonalt nivå.

Globalt konkurransetilsyn

For Venstre er det spesielt viktig at markedsøkonomien brukes som virkemiddel for å øke levestandarden for de som i dag har minst. Derfor er det viktig å bekjempe uheldig konsentrasjon av markedsrett. Venstre vil ta initiativ internasjonalt til å opprette et Globalt Konkurransetilsyn som skal ha i oppgave å sikre at markeder ikke preges av store globale monopoler. Venstre ønsker at et Globalt Konkurransetilsyn skal settes i stand til å bruke sanksjoner mot selskaper som bryter grunnleggende rettigheter.

Venstre vil at Norge skal arbeide for at det skal eksistere pålitelige systemer for registrering av eiendom og eiendomsrett nasjonalt og globalt, der dette nå ikke finnes.

Sanksjoner mot makthaverne

Norge bør gå foran i å utvikle sanksjonsformer ved grove menneskerettighetsbrudd som ikke rammer befolkningen generelt, men retter seg direkte mot makthavere i det autoritære regimet. Humanitær bistand bør unntas fra sanksjoner.

Etisk forbruk og etiske investeringer

Venstre ønsker at forbrukere skal vite hvordan varene de kjøper er blitt produsert og om arbeiderne har skikkelige kår. Venstre ønsker også en aktiv kampanje for å fremme varer fra utviklingsland som tilfredsstillende visse etiske krav og sikrer en anstendig råvarepris til bønder. Venstre vil gjøre det enklere å importere varer fra u-land som tilfredsstillende krav til helse og miljø.

Venstre ønsker at barnearbeid som hindrer skolegang, skader helsen eller er krenkende for barnet, skal avskaffes. Dette krever internasjonale lover, overvåking, sanksjoner og bevisste forbrukere.

Grunnleggende rettigheter for arbeidstakere er nedfelt i konvensjonene til FNs arbeidslivsorganisasjon ILO. Venstre mener det bør opprettes et internasjonalt fond i FN-regi som brukes til å gi støtte til utdanning og næringsutvikling. Betingelsene for å få støtte fra fondet må

være overholdelse av ILO-konvensjonene og at man tillater uavhengige inspeksjoner.

Norges Petroleumsfond må gå foran som et lysende eksempel på hvilke etiske retningslinjer som bør ligge til grunn ved investeringer i utlandet. Petroleumsfondet må ikke investere i selskaper som benytter seg av barnarbeid, som er miljøsyndere eller på annen måte bryter med grunnleggende etiske prinsipper eller internasjonale lover og regler.

Patenter og samfunnsansvar

TRIPS-avtalen (Trade-Related Aspects of Intellectual Property) regulerer patenter, opphavsrett, industridesign og forretningshemmeligheter. TRIPS-avtalen er den eneste avtalen i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) som setter opp handelshindre framfor å rive de ned. Venstre vil at Norge skal arbeide for at avtalen reforhandles, og at målet for reforhandlingen bør være å imøtekomme utviklingslandene slik at patentering ikke blir til hinder for teknologioverføring til utviklingsland eller reduserer det biologiske mangfoldet.

TRIPS-avtalen gir også visse selskaper enerett til å produsere noen produkter, noe spesielt legemiddelselskaper profiterer på. Venstre vil ta initiativ til at eneretten til produksjon, særlig innenfor legemiddelindustrien, kobles til en plikt til å betale inn til et fond som skal forvaltes av Verdens Helseorganisasjon. Venstres vil også endre norsk regelverk slik at hvis et vestlig legemiddelselskap setter prisen for høyt, kan eneretten brytes og medisinen fremstilles i Norge og eksporteres til utviklingslandet av andre produsenter – til en lavere pris. Venstre vil at Norge ikke skal stille strengere krav om beskyttelse av intellektuelle eiendomsrettigheter i forhandlinger om bilaterale handelsavtaler med fattige land enn de som er nedfelt i TRIPS-avtalen.

VENSTRE VIL:

- Ta initiativ til å opprette et Globalt Konkurransetilsyn.
- Gjøre det enklere å importere varer fra u-land.
- Opprette et internasjonalt fond i FN-regi til utdanning og næringsutvikling.
- Sikre en etisk forvaltning av det norske Petroleumsfondet.

EN DEMOKRATISK OG HUMAN VERDEN

Fred i Midtøsten

Norge har et spesielt ansvar for å bidra til å arbeide for fred i Midtøsten. Norge må anerkjenne palestineres rettmessige krav om en egen stat og Israels rett til å eksistere innenfor trygge grenser. Norge må støtte en varig fredsløsning basert på de relevante FN-resolusjonene. Dette innebærer at Israel må trekke seg tilbake til grensene før 1967, og at ulovlige bosetninger på okkupert land må tilbake til palestinsk kontroll. Venstre vil at Norge, gjennom blant annet FN, skal jobbe aktivt for at den folkerettsstridige muren Israel bygger på okkuperte områder rives. De palestinske flyktningene må få kompensasjon for tapte eiendommer og påførte lidelser, og det internasjonale samfunn må bidra til dette.

Norge må øke sitt engasjement for å støtte demokratiske krefter i alle ikke-demokratiske land i Midtøsten; spesielt gjelder dette Iran og Saudi-Arabia.

Et nytt Afrika

Bildet av Afrika har vært preget av krig, sult og lidelser, men fredsavtaler og demokratisk utvikling endrer kontinentet. Afrika er likevel preget av at store områder fremdeles er under okkupasjon, har borgerkrig eller styres av undertrykkere.

Den Afrikanske Union er viktig for en positiv utvikling i Afrika. Venstre vil at Norge skal samarbeide nært med de ulike institusjonene innefor Den Afrikanske Union.

VENSTRE VIL:

- Anerkjenne palestineres rettmessige krav på en egen stat og Israels rett til å eksistere innenfor trygge grenser.
- At Norge skal samarbeide nært med de ulike institusjonene innefor den Afrikanske Union.

TETTERE REGIONALT SAMARBEID I EUROPA

Norsk europapolitikk utøves i dag gjennom medlemskap i Nordisk Råd, Europarådet, NATO, OECD, OSSE og gjennom EØS-avtalen. Norge deltar

aktivt i disse organisasjonene for å etablere felles spilleregler og for å fremme våre verdier og interesser.

Venstres historie er fundert på folkeopplysning og folkestyre, verdier som også må prege debatten om Norges forhold til den Europeiske union (EU). Folkestyret har ikke utviklet seg i takt med globaliseringen. Globaliseringen har økt behovet for internasjonalt samarbeid og overnasjonal politisk styring. En slik politisk styring vil kunne kreve overføring av myndighet til overnasjonale organer. Utfordringen er å finne en balanse mellom effektiv styring og demokratisk deltakelse og kontroll på alle nivåer; lokalt, nasjonalt, europeisk og globalt.

Norges forhold til EU

Norges forhold til EU er i hovedsak regulert gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen har fungert godt for norske økonomiske interesser, der landbruks- og fiskeripolitikk har vært holdt utenfor avtalen. EØS-samarbeidet må imidlertid videreutvikles for å sikre norsk næringsliv likeverdige betingelser i EØS-området. Behandlingen av nye EØS-tillegg må bli reell og betydningsfull, og innlemmelse av nytt EØS-regelverk i norsk lov stiller folkestyre overfor nye utfordringer. Spørsmål som tidligere ble ansett som innenrikspolitikk behandles nå som utenrikspolitikk. Skal EØS-avtalen fungere mer demokratisk og i tråd med brede samfunnsinteresser, må EØS-prosessene gjøres mer åpne og tilgjengelige. Det bør settes av større midler til Stortingets, forvaltningens og organisasjonenes arbeid overfor EØS-organene. Venstre vil opprette et Norges Hus i Brussel for å styrke innsyn i og formidle kunnskap om saker som angår norske borgere, organisasjoner og media. Når avstanden til beslutningene øker, må åpenhet og muligheter for medinnflytelse styrkes, ikke minst for organisasjoner og grupper med små økonomiske ressurser.

Den Europeiske Union

EU har de ti siste årene gjennomgått en vesentlig demokratiseringsprosess. Europaparlamentet har fått mer innflytelse, ansvarsfordelingen mellom EU-institusjonene og medlemslandene er blitt klarere og EU er blitt mer åpent for innsyn. Dette er ikke for Venstre «demokratisk nok», men utviklingen går i rett retning. EU preges også av mer offentlig debatt, og det sivile samfunnet har fått større muligheter til å påvirke nye regler.

I forslaget til EUs grunnlov er det foreslått en rekke omfattende forslag

for å gjøre EU mer demokratisk, åpent og effektivt. Om forslagene blir vedtatt, vil de føre til en styrking av det representative demokratiet i EU, større mulighet for det sivile samfunn å delta i EUs beslutningsprosesser, økt innsyn og åpenhet og en styrking av EU-borgernes rettigheter.

Når EU nå har vedtatt en felles utenrikspolitikk og en strategi for en felles forsvars- og sikkerhetspolitikk, er EU i ferd med å bli en troverdig sikkerhetspolitisk aktør. Når denne politikken blir integrert i EUs helhetlig politikk for å bygge sterkere demokratier, mer velfungerende stater og dermed en tryggere verden, blir det en viktig avveining om Norge er tjent med å delta i dette arbeidet, eller om vi vil arbeide gjennom andre regionale organisasjoner som OSSE og Europarådet. For Venstre er det viktig å støtte opp under en felles europeisk sikkerhetspolitikk. Venstre ser ikke dette som en trussel mot NATO, men som en naturlig videreutvikling som gjør oss som europeere i større grad i stand til å håndtere sikkerhetspolitiske utfordringer på vårt eget kontinent.

Spørsmålet om norsk medlemskap

Venstre er klar over at den raske og omfattende utviklingen i EU påvirker det norske folks holdning til spørsmålet om norsk medlemskap i EU. Det er viktig at det ikke legges lokk på denne debatten, men at den holdes løpende og levende og med et bredt folkelig engasjement. Venstre er et åpent parti hvor både motstandere og tilhengere av norsk EU-medlemskap ønskes velkommen til å delta.

Spørsmålet om norsk medlemskap i EU kan bare avgjøres av Stortinget etter en ny folkeavstemning. Venstres stortingsrepresentanter vil følge folkets råd under stortingsbehandlingen. Eventuelle nye forhandlinger med EU om medlemskap må ha basis i en bred oppslutning i det norske folk, ved at det gjennomføres en egen folkeavstemning om Norge på nytt skal søke om medlemskap. Dersom det ikke holdes en rådgivende folkeavstemning om Norge på nytt skal sende søknad om EU-medlemskap i neste stortingsperiode, vil Venstres stortingsrepresentanter stå fritt til å vurdere en eventuell ny medlemskapssøknad.

Nei til norsk EU-medlemskap

Det er et styrende prinsipp for Venstre at avgjørelser skal tas -og opp-

gaver løses- nærmest mulig den avgjørelsen gjelder. Derfor vil Venstre flytte flere beslutninger som angår enkeltpersoner fra Storting og regjering til det lokale demokratiet og forhindre at makt flyttes fra Storting og regjering til EU systemet. Et norsk EU-medlemskap vil innebære en vesentlig maktoverføring oppover med påfølgende økt avmaktfølelse hos borgeren.

Norge er et spesielt land med et høyt velstandsnivå, hovedsakelig basert på naturgitte råvarer som olje, gass, fisk og trelast, men mindre egnet for landbruksproduksjon. Situasjonen i EU er nærmest motsatt: EU er en stor energiimportør, men har store eksportmuligheter for landbruksprodukter. Å skaffe nok mat til en stadig voksende verdensbefolkning forutsetter at det fortsatt produseres mat på marginalområder, slik som i Norge. Derfor har Venstre en landbrukspolitikk som sikrer at arealene utnyttes både til korn, grønnsaker og beitende dyr. Denne politikken vil det bli umulig å videreføre ved et EU-medlemskap. Som storeeksportør av energi er den økonomiske situasjonen i Norge i stor grad påvirket av energiprisene. Slik er det også i EU, men med motsatt fortegn. Derfor vil det kunne få store negative ringvirkninger for arbeidsmarkedet og den økonomiske situasjonen i Norge å slutte seg til EUs monetære union. Og mulighetene for å holde seg utenfor EUs felles pengepolitikk ved et eventuelt medlemskap er nå ikke tilstede.

Et av Venstres viktigste ærend i politikken er å få Norge til å bidra til en bærekraftig utvikling, sosialt, økonomisk og miljømessig. Norge har, med de mange saksavgrensede internasjonale bånd, frihet til å innta en konstruktiv rolle for utviklings-, handels-, miljø-, freds- og forsoningsarbeid. Norges uavhengige stemme har hatt en avgjørende betydning i flere viktige prosesser. Venstre mener at denne stemmen, fra et rikt og uavhengig land, fortsatt trengs i kampen for rettferdighet, fred og for en global bærekraftig utvikling.

Derfor vil ikke Venstre at Norge skal søke om medlemskap i EU, men videreutvikle tilknytningen til EU ved større nasjonal åpenhet og flere inkluderende prosesser i EØS-samarbeidet.

Arktis og Antarktis

Forvaltningen av norske områder i Arktis og Antarktisk er et nasjonalt ansvar som har mistet fokus i norsk innenrikspolitikk og som derfor

trenger nytenking. Forvaltningen av egne og felles områder krever større norsk engasjement, bl.a. med intensivert norsk deltagelse i Arktisk råd av hensyn til hele nordområdet, og i det regionale samarbeidet i Barentssamarbeidet. Norsk tilstedeværelse krever fortsatt tradisjonell suverenitetshevdelse, men i stadig sterkere grad for å sikre at disse sårbare områdene har sterke talsmenn globalt etter hvert som presset på energi og andre ressurser øker. Norges sikkerhetspolitikk må tilpasses nordområdenes stadig økende betydning i ressursmessig sammenheng. Norge bør fortsette det gode samarbeidet med nabolandene og spesielt utvikle samarbeidet med Canada som har identiske utfordringer.

Et mer vitalt nabolik

Det må være en ambisjon for de nordiske landene å sette dagsorden for Europa forøvrig på enkelte områder, som miljøspørsmål, forholdet til fattige land og spørsmål knyttet til utviklingen i Russland, Nordsjøen og Østersjø-området. Norge må arbeide for å styrke samarbeidet rundt Østersjøen, og intensivere kampen mot ulovlig handel med mennesker, narkotika og våpen. Arbeidet i Nordisk Råd kan vitaliseres ved at Estland, Latvia og Litauen, får fullt medlemskap. Venstre vil at Norge skal arbeide for dette.

Russland

Norge må arbeide for å redusere de alvorligste miljøtruslene fra Russland, utvikle miljøinstitusjoner og -organisasjoner i Russland og for å integrere landet i internasjonale miljøavtaler. Dette krever et bredt miljøsamarbeid mellom Norge og Russland. Et nært samarbeid med Island, Russland, og EU er viktig for å sikre fiskeriene for framtidige generasjoner. Dette er ett av flere ressurspørsmål som bør løftes inn under Arktisk råds arbeidsområde, ettersom Norge deltar i rådet sammen med Island, Russland, EU, Canada og USA. Gjennom handel og garantiordninger vil Norge kunne bidra til å styrke en allerede positiv utvikling i russisk økonomi. For Norge er det viktig at den russiske veksten også gir seg utslag i vekst og økonomisk utvikling i Nordvestrusland. Et viktig bidrag vil være utbygging av veg og jernbane mellom Kirkenes og Murmansk.

Nordre Asia

Norge ligger «langs veien» mellom kontinentale Europa og nordre deler av Asia. Norge bør utnytte sin geografisk sentrale posisjon til å ta en

større del av handelsstrømmene mellom spesielt Kina, Korea, Japan og EU. Derfor bør initiativet om å etablere jernbane- og sjøtransport for handelsveien mellom Asia og østre USA via Narvik støttes aktivt. Jordkloden er fortsatt rund og Norge ligger sentralt på den, midt mellom store befolkningsentra.

VENSTRE VIL:

- Gjøre EØS-prosessene mer åpne og tilgjengelige.
- Opprette et Norges Hus i Brussel for å styrke innsyn og formidle kunnskap.
- Støtte en felles Europeisk sikkerhetspolitikk.
- Ha en egen folkeavstemming om Norge på nytt skal søke om EU-medlemskap.
- Følge folkets råd under eventuelle folkeavstemminger knyttet til et norsk EU-medlemskap.
- Ikke at Norge skal søke om medlemskap i EU.
- Vitalisere arbeidet i Nordisk råd ved at Estland, Latvia og Litauen får fullt medlemskap.
- Utvikle et bredt miljøsamarbeid mellom Norge og Russland.

FORSVAR- OG SIKKERHETSPOLITIKK FOR EN NY TID

Norsk sikkerhet ivaretas best gjennom å bidra til fred, frihet og demokrati i en rettferdig internasjonal utvikling. Det er viktig at norsk sikkerhetspolitikk er helhetlig i sin tilnærming til potensielle trusler, og at den har et variert utvalg av sikkerhetspolitiske virkemidler. Økende gjensidig avhengighet preger det globale forholdet mellom stater. Norges ressursmessige rikdom og geopolitiske plassering krever forpliktende internasjonalt forsvarssamarbeid. Norges posisjon som energiexportør og forvalter av naturressurser i store havområder legger føringer for norsk sikkerhetspolitikk. Det er meget viktig at Norge er i stand til å hevde suverenitet, suverene rettigheter og utøve myndighet i norske områder.

Samfunnssikkerhetspolitikken har fått en mer fremtredende rolle i utformingen av sikkerhetspolitikken. Begrenset anslag mot samfunnssikkerheten er mer sannsynlig enn faren for mer tradisjonelle militære angrep. Denne typen anslag kan komme både fra statlige og ikke-statlige aktører. Det som skiller terrorisme fra alvorlig kriminalitet er intensjonen

om politisk press. Handlinger som tidligere ble kategorisert som alvorlig kriminalitet, kan nå føre til krise med sikkerhetspolitiske dimensjoner. Samtidig har utviklingen medført økt fokus på beskyttelse av enkeltmennesket, menneskerettighetene og ikke minst retten til liv og personlig trygghet.

Norsk sikkerhetspolitikk må utformes slik at vi er i stand til å forsvare våre grunnleggende sikkerhetsinteresser, også sammen med våre allierte. De sikkerhetspolitiske omgivelsene vil i framtiden være mer diffus. Sikkerhetspolitikken må derfor ta høyde for et bredt og mer sammensatt risikobilde som kjennetegnes av glidende overgang mellom fred, konflikt og krig. Trusler kan oppstå og utvikle seg raskt og uten særlig forvarsel. Ikke-statlige aktører kan true sikkerheten og trekke Norge inn i konflikter. En bredere forståelse av sikkerhetsbegrepet har stor betydning for de oppgaver militære styrker kan bli satt til.

Verneplikt

Dagens vernepliktsordning er ikke godt nok tilpasset det nye forsvarets behov. Framtidens norske forsvar krever færre, men bedre trente, mobile styrker med godt utstyr og trening i å samarbeide med våre allierte. I dag avtjener under halvparten av alle norske menn førstegangstjeneste, men det er likevel for mange i forhold til forsvarets behov.

Venstre vil basere det norske forsvaret på allmenn verneplikt, men går inn for en omlegging av verneplikten. De fleste vernepliktige bør avtjene 100 dagers effektiv tjeneste, mens andre kan velge en lengre tjeneste med økt økonomisk kompensasjon. Verneplikten må også gi soldatene studiepoeng og pensjonspoeng. Dette vil kunne sikre forsvarets behov for bedre utdannede og trente soldater, som også er egnet til internasjonale oppgaver. Venstre vil at også andre enn de militært vernepliktige får delta i en norsk totalforsvarsstrategi. Dette må inkludere sivile vernepliktige, når det skjer i respekt for deres overbevisning. Siviltjenesten må få et mer fredsrelevant innhold, og Venstre vil utrede muligheten for å avtjene siviltjeneste som fredsarbeider i utlandet. Siviltjenesten reduseres til samme varighet som militærtjenesten. Venstre er i mot fengsling av militærnekttere.

Internasjonal deltakelse

Venstre ønsker sterkere internasjonalt engasjement i forsvaret. Norsk

politikk må ikke bare involvere seg i de konfliktene som trekker til seg stormaktenes oppmerksomhet. Vi vil prioritere operasjoner der hvor det humanitære behovet er størst. Det er samtidig nødvendig å styrke behandlingstilbudet for dem som har pådradd seg skade i internasjonal tjeneste.

Bruk av militære styrker for å løse humanitære oppdrag skal kun skje i ekstreme situasjoner, og hvor FN eller humanitære organisasjoner ikke kan arbeide i det aktuelle området. Oppdragene må utelukkende være humanitært og kunne gis upartisk og uten betingelser. I ekstreme situasjoner hvor militære må brukes til humanitære formål skal dette i første rekke omfatte gjenoppbygging av infrastruktur

De siste årene har norsk deltakelse i FN-operasjoner sunket. Venstre vil snu denne utviklingen. For Venstre er et FN-mandat en klar hovedregel for internasjonale operasjoner. Derfor må også NATO være svært restriktive med å igangsette fredsskapende operasjoner utenfor NATOs område dersom det ikke foreligger et FN-mandat. Militær intervensjon uten FN-mandat kan kun støttes i de mest ekstreme tilfeller, der en kan forhindre etnisk rensing og folkemord. En slik situasjon berettiget NATOs aksjon i Kosovo i 1999.

Venstre er klart negative til såkalt forebyggende krigføring som blant annet USA og Russland har innlemmet i sin utenrikspolitik. Dette er i strid med folkeretten. For Venstre er det et grunnleggende prinsipp at alle ekstraordinære militære operasjoner som går ut over retten til selvforsvar må ha mandat fra FNs Sikkerhetsråd.

Venstre vil ha obligatorisk opplæring om folkeretten for mannskaper som skal ut i internasjonal tjeneste. Alle som tas til fange i forbindelse med krig eller væpnet konflikt har rett på beskyttelse, human behandling og snarest mulig få klarlagt sin fangestatus. Dette gjelder også for de som omtales som «ulovlig stridende» og terrorister.

I lys av det nye konfliktbildet er det behov for å forbedre sikkerheten og tilgang til sårbare grupper for FN og de humanitære organisasjonene. Dette er i første rekke et ansvar for partene i en konflikt, men det er også behov for internasjonale politiske tiltak som sikrer legitimiteten og integriteten til humanitært hjelpearbeid.

Våpen og nedrustning

Venstre mener at åpenhet er nøkkelen til bedre kontroll med norsk og internasjonal våpenhandel. Regjeringen må styrke rapporteringen til Stortinget om norsk våpensalg, kreve sluttbrukererkjøringer fra alle land vi selger til, og stramme inn på kriteriene for hvilke land vi selger våpen til.

Enkel tilgang på våpen, særlig håndvåpen, gjør at konflikter lettere utvikler seg i voldelig retning. Norge er blant verdens 10-12 største eksportører av konvensjonelle våpen. Norsk våpeneksport må bare gå til allierte og andre land med sterke demokratiske institusjoner som ikke er i krig, ikke er truet av krig eller der krigsliknende tilstander råder. Ammunisjon må ikke inneholde radioaktive stoffer, som utarmet uran.

Venstre vil arbeide for internasjonal nedrustning. Målet må være en verden fri for kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen. Ikkespredningsavtalen må etterleves og utvides til å inkludere de tre statene med kjernevåpen som i dag ikke er med: Israel, Pakistan og India. Norge må være en pådriver for å få samtlige stormakter til å underskrive og iverksette den internasjonale prøvestansavtalen for atomvåpen. Norge må opprettholde de selvpålagte begrensninger innen NATO og arbeide for å oppheve NATOs strategi for førstebruk av atomvåpen.

VENSTRE VIL:

- Basere det norske forsvaret på allmenn verneplikt, men legge om denne til en kortere og mer effektiv tjeneste.
- Ha et sterkere internasjonalt engasjement i forsvaret.
- Styrke den norske deltakelsen i FN-operasjoner.
- Ha obligatorisk opplæring om folkeretten for mannskaper som skal ut i internasjonal tjeneste.
- Styrke rapporteringen til Stortinget om norsk våpensalg.

7. Grunnlaget for kunnskapssamfunnet

«Hvis vi mister vår nysgjerrighet, mister vi noe av uendelig betydning – nysgjerrigheten gir i høy grad livet mening og smak.»

ROBERTSON DAVIES

For Venstre har skolen alltid vært et av nasjonens viktigste sosiale prosjekter. Venstre mener det er en viktig oppgave å sikre alle den samme adgangen til utdanning og kunnskap. Kunnskap er grunnlaget for frihet og demokrati. Skolen er en av samfunnets viktigste institusjoner for å gi like muligheter for alle. Gjennom å formidle kunnskap og verdier legger skolen grunnlaget for et fritt og åpent samfunn. Skolen er også en svært viktig sosial arena hvor ulike individer fra ulike kulturer møtes og er derfor den viktigste integreringsarenaen vi har.

Det er et sosialliberalt krav til enhver læringsprosess at den skal bygge på respekt for både individet og fellesskapet. Elever er individer, og individer er ulike. Skolen må derfor ta hensyn til den enkeltes evner, interesser og behov i utformingen av opplæringen, i tillegg til den enkeltes rolle i et større fellesskap.

Norge har en god skole, men den bør bli bedre. Dette har blant annet kommet frem gjennom en rekke undersøkelser som viser at det faglige læringsutbyttet ikke er godt nok. De svakeste elevene forblir ofte svake, og skolen klarer ikke å gi alle elever de utfordringer de fortjener. Dagens store skolepolitiske utfordring dreier seg om hvordan skolens innhold skal tilpasses kunnskapssamfunnet.

Norges konkurransefortrinn skal være en kunnskapsrik og kompetent befolkning. Venstre mener at en fornyet satsing på utdanning og forskning er nødvendig for å sikre velferden, og fremtidens verdiskaping. Kunnskap har en verdi i seg selv. Støtten til forskning og kunnskapsformidling må styrkes. Investering i kunnskap er viktig for å sikre en åpen og kritisk samfunnsdebatt.

Selv om Norge er blant de landene i verden som bruker mest ressurser på skolen, er det behov for mer ressurser til skolen slik at vi får bedre lærere, og legger til rette for et godt læringsklima. Skolens økonomi er styrende for det pedagogiske handlingsrommet og for evnen til å drive en fleksibel og godt tilpasset opplæring. Venstre mener at nye oppgaver nå må finansieres med friske midler.

Venstres grunnsyn tilsier at flest mulig beslutninger skal fattes lokalt. Dette prinsippet gjelder også i skolen. Den beste opplæringen blir gitt når organisering og pedagogiske rammer er tilpasset lokale forhold. Det skaper engasjement og motivasjon som samtidig tjener samfunnet som helhet. Det bør likevel være noen statlige normer som sikrer at den norske skolen gir alle barn en felles kunnskapsplattform.

GRUNN- OG VIDEREGÅENDE SKOLE

Kvalitet og mangfold i skolen

Venstre vil ha en sterk og god offentlig skole. Det er imidlertid viktig å ha et mangfold av skoler, både offentlige og private, som velger sin unike vei for å nå frem til den enkelte elev. For Venstre er det viktig at kvaliteten i undervisningen er like god for alle elever uavhengig av hvor de bor og hva slags skole de går på.

Skolene må fristilles slik at kreativitet og skaperkraft dyrkes fram og ikke kveles av detaljstyring ovenfra. Innenfor den offentlige skolen har vi mange ubrukte muligheter for mangfold. Venstre vil gi lokal frihet til å organisere skolen på den måten som passer best i den enkelte kommune innenfor rammen av nasjonale mål og standarder. Dette vil være et tiltak som både sikrer større lokalpolitisk engasjement og større engasjement rundt den lokale skolen.

Valgfrihet er et viktig prinsipp for Venstre. Derfor vil vi ikke ha en uniform heldagsskole. Skolen skal være et sted å lære. Vi vil at foreldrene selv skal kunne bestemme om barna skal hjem etter undervisningen eller om de skal på et påfølgende tilbud, slik skolefritidsordningen (SFO) er i dag. Venstre vil sikre at SFO har en helhetlig og god kvalitet.

Venstre støtter prinsippet om fritt skolevalg. Det innebærer både en

rett til å få plass på den geografisk nærmeste skolen, men også rett til å velge skole uavhengig av geografi, så fremt skolen har kapasitet til det. Kommunen/fylkeskommunen må derfor begrunne hvorfor slike valg eventuelt ikke kan imøtekommes. Rett til å velge skole innebærer ikke rett til å bytte i løpet av skoleåret eller automatisk rett til fri skoleskys når annen skole enn den nærmeste velges. En forutsetning for fritt skolevalg er åpenhet rundt skolens kvalitetsnivå.

Friskolene spiller en viktig rolle i arbeidet med å øke mangfoldet i skole-Norge. Men for Venstre er det viktig at det ikke utvikler seg et delt skoletilbud. Derfor er det viktig å holde friskolelovens prinsipper om forbudet mot å ta ut fortjeneste, forbudet mot å «sile» elevene som søker og klare begrensinger mot for høye skolepenger. Venstre ønsker en offentlig støtte til friskoler tilsvarende 90 % offentlig driftstilskudd i tillegg til dekning av kapitalkostnader av skoleplassene på friskoler.

Innholdet i skolen

Skolens hovedoppgave er å formidle kunnskap. Skolen skal særlig gi alle gode ferdigheter i lesing, skriving, regning og tallforståelse. Også ferdigheter i engelsk, digital kompetanse, læringsstrategier og motivasjon, samt sosial og kulturell kompetanse er en del av den basiskompetansen som en elev skal ha med seg etter endt grunnskole.

Det norske samfunn er preget av kristne og humanistiske verdier og tradisjon. Holdningsdannelsen i grunnskolen skal på denne bakgrunn være forankret i grunnleggende verdier som individets ukrenkelighet, nestekjærlighet, likeverd, toleranse og respekt for loven og gi forståelse og innsikt i ulike kulturer, religioner og livssyn. Den offentlige skolen er et samlingssted for alle elever uavhengig av tro, livssyn og kulturell bakgrunn. Undervisningen skal fremme de universelle verdiene i konvensjonene om menneskerettigheter. Venstre vil endre grunnskolen formålsparagraf i tråd med disse forutsetningene, og på bakgrunn av målsetningen om et skille mellom kirke og stat.

I de internasjonale konvensjonene som Norge har sluttet seg til, er foreldrenes rett til selv å bestemme over sine barns opplæring til tro ufravikelig. Uten fritaksrett er KRL-faget i strid med menneskerettighetene. På denne bakgrunn bør dagens KRL-fag omgjøres til et felles livssyn-, etikk-, og verdifag (LEV) som gir kunnskap om og innsikt i

kristendommen og andre religioner, og en innføring i etiske prinsipper og verdier. Dåps-, tros- og livssynopplæring bør foregå i regi av det enkelte tros- og livssynsamfunn. Barna må ikke ha fritak fra kunnskap, men fra forkynning. Venstre vil understreke at livssynsneutralitet ikke er det samme som verdinøytralitet.

Venstre vil sette som mål at den norske skolen skal bli blant Europas ledende når det gjelder undervisning i matematikk og naturvitenskapene, og vil satse spesielt på disse fagene i kommende periode. Venstre ønsker også å styrke språkopplæringen i skolen. Språkopplæringen i alle språk bør vris fra fokus på teoretisk språkopplæring til vekt på språk som et praktisk hjelpemiddel. Ferdigheter i kommunikasjon må stå i sentrum av opplæringen. Venstre vil styrke norskfaget og bevare både hovedmål og sidemål. Lærebøker og programvare skal foreligge på begge målformer, til samme tid og pris. Globaliseringen må også sette sitt preg på skolen. Når grenser mellom land bygges ned må også barrierene for kontakt og samhandling bygges ned. Venstre mener derfor at det bør innføres et andre obligatorisk fremmedspråk i grunnskolen.

Skolen skal utdanne reflekterte borgere. Derfor ønsker Venstre å styrke elevenes grunnleggende forståelse for filosofi, menneskerettigheter og demokrati. Venstre vil inkludere filosofi i grunnskolen og i den videregående skolen.

Færre og færre velger et yrke for resten av livet, og en fagutdanning i videregående opplæring må derfor være bred og ta høyde for at elevene vil trenge variert kunnskap senere i livet. Undervisningen i skole og bedrift må sees i sammenheng, og yrkesspesialiseringen bør i størst mulig grad skje i bedriftene. Det må derfor arbeides systematisk for å dekke behovet for lærlingplasser. For å øke antallet lærlingplasser vil Venstre etablere et mindre byråkratisk og enhetlig tilskuddsystem for alle bedrifter som tar inn lærlinger, og vil vurdere å fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger.

Økt kunnskap om verden rundt gir større rom for toleranse og mindre grobunn for fordommer og ekstreme standpunkter. Det bør derfor stimuleres til økt internasjonal utveksling av både elver og lærerkrefter innenfor videregående opplæring. Dette bør også kunne kvalifisere til særskilt støtte fra Lånekassen som for høyere utdanning.

Læreplaner

Venstre vil jobbe for forenklete læreplaner i alle fag i grunnopplæringen. Læreplanene skal bestå av tydelige mål for faget og være et nyttig og håndterbart redskap som lærere, elever og foreldre kan måle faglig framgang etter. Enkle kortfattede læreplaner, der dagens pedagogiske føringer er fjernet, vil i mye større grad gi den enkelte lærer og den enkelte skole frihet til å legge opp undervisningen slik de mener er best.

Venstre stiller følgende krav til de nye fagspesifikke læreplanene:

- Skal være kompetansebasert
- Skal ikke være noen krav til metode
- Skal kun angi hovedmål for faget (langt færre enn i dag)
- Skal angi innhold i vurderingsmappe
- Skal gi rom for prioriteringer både for skole og elev

Venstre ønsker å beholde den generelle del av læreplanen og støtter opp om de målsetninger som er fastsatt i skoleplakaten.

Skolemiljø

Det er viktig å ikke lukke øynene for uroen som preger skolehverdagen og hemmer læringsutbytte i skolen. Alle har krav på en mobbefri skolehverdag. Venstre vil at det fortsatt skal satses på mobbeprogrammene slik de brukes i skolene i dag. Tydelig ledelse av elevgrupper gir gode resultater også for sosial adferd. Dette er en av grunnene til at Venstre vil bruke store ressurser på å bedre lærernes arbeidssituasjon og kompetanse.

Dårlige spisevaner og vektøkning er blitt et samfunnsproblem. Samfunnet må ta dette på alvor. God ernæring er viktig for å skape grobunn for læring. Venstre ønsker derfor å innføre et gratis skolemåltid i grunnskolen. Barn og ungdom blir i stadig dårligere fysisk form. Venstre vil tilrettelegge for mer allsidig fysisk aktivitet i skolen.

Skolen er både elevenes og lærernes arbeidsplass, og på enhver arbeidsplass er det fysiske arbeidsmiljøet avgjørende for kvaliteten på arbeidet som utføres. Venstre vil at staten fortsatt skal gi kommunene rentefrie lån til nybygg og rehabilitering av skolebygg.

Skolen er ofte nærmiljøsentret i en rekke lokalmiljøer. Venstre ønsker å

la skoleområdet være tilgjengelig utenom skoletid for foreldre, elever og frivillige organisasjoner. Skolen må kunne være det lokale kulturhus for både uorganiserte og organiserte aktiviteter for barn og ungdom.

Utfordringer i ungdomsskolen

I hele utdanningsløpet er det ungdomsskolen som har størst vanskeligheter – både med læring og sosial atferd. Venstre mener ungdomsskolene trenger en styrking både i enkeltfag og i psykososialt arbeid. Det må gis økt innpass for andre fag- og yrkesgrupper for å styrke det faglige og sosiale miljøet. Venstre ønsker å legge til rette for mer tilpasset opplæring på ungdomstrinnet gjennom individuelle studie- og arbeidsplaner og ved mappeevaluering.

Gjenreis respekten for lærerne

Lærerne må være en autoritet for sine elever i kraft av sin faglige tyngde og et positivt rollebilde som stiller krav til og setter klare grenser for sine elever.

Lærerne er satt til å forvalte Norges viktigste ressurs. Skal vi lykkes i å skape kunnskapssamfunnet trenger vi dyktige og motiverte lærere som har gode arbeidsvilkår. Dette gjelder også de som underviser lærlinger i bedriftene. Lærerens faglige og pedagogiske kompetanse er viktig for elevenes læringsutbytte. Venstre ønsker en storstilt satsning på læreren – og vil benytte 3 milliarder kroner på kompetanseheving av lærerne i løpet av stortingsperioden, særlig innen realfag og språkfag, samt på pedagogisk kompetanseutvikling med fokus på tilpasset opplæring.

Venstre vil kombinere en slik styrket lærerkompetanse med å stille større faglige krav til å undervise. Venstre mener bl.a. at en lærer minst må ha 5 vektall/15 studiepoeng høyere utdanning i faget for å få lov til å undervise i dette.

Venstre vil innføre et såkalt «kompetanseår» for lærere - der lærere etter et visst antall år kan få permisjon enten for å praktisere i annet arbeid for å øke kunnskapen om samfunnet omkring, eller for å ta videre utdanning.

Læreren skal først og fremst benytte sin arbeidstid sammen med elevene. Venstre er sterkt bekymret for det omfattende skjemaveldet i den norske skolen, og ønsker å forenkle dette i tillegg til å tilføre skolene

økte administrative ressurser. Arbeidsforholdene må legges til rette slik at minst mulig lærerressurser sløses bort på administrativt arbeid. Venstre ønsker derfor en styrking av lærernes arbeidsmiljø og ser det som naturlig at alle lærere disponerer en egen bærbar datamaskin.

En god skole trenger en tydelig ledelse. Venstre mener det er viktig at ledere i skolen får mer tid til å utføre de oppgavene som ligger i ledelsesoppgavene. Venstre vil at kommunene skal kunne bestemme om rektorstillinger skal være på åremål.

Lærerutdanningen må styrkes faglig. Venstre mener at utdanningen bør utvikle seg bort fra den brede allmennlærerutdanningen til en utdanning hvor faglig fordyping blir en forutsetning for å undervise i faget. Det er viktig at høyskolene opprettholder et bredt fagtilbud. Fagtilbudene må bestemmes i hensyn til hvilken fagbakgrunn utdanningssektoren har behov for rekruttering fra. Venstre vil ha opptakskrav på lærerutdanningen, utvide praksisperioden og å stramme inn på kriteriene for å få godkjent praksisperioden. Venstre vil fjerne ordningen som gjør det økonomisk fordelaktig for høyskolene å senke kravene til studentenes kunnskaper og ferdigheter.

Venstre mener det er bekymringsfullt at det i tiden fremover kan bli mangel på lærere med tilstrekkelig realfaglig kompetanse, både i ungdomstrinnet og på videregående skole, og vil legge bedre til rette for å tiltrekke universitetsutdannede realister og teknologer til skolen både gjennom differensiering av lønn og støtte til pedagogikkutdanning for denne gruppen.

Venstre mener skolen kan ha stor nytte av nærmere kontakt med samfunnet utenfor, og omvendt, og vil åpne skolen for «lærer II»-stillinger, tilsvarende professor II-stillinger på universitetet, der fagfolk uten pedagogisk eksamen kan ha deltids- undervisningsstillinger i skolen.

Lærere møter mange utfordringer som ikke er av faglig karakter. Derfor vil Venstre styrke lærerstudentenes kompetanse i psykososialt arbeid med barn og unge, særlig i forhold til barn som av ulike årsaker har utviklet problemadferd.

Med en skole som daglig møter utfordringer i forhold til integrering av elever med bakgrunn fra andre kulturer, bør det derfor satses bevisst på

integreering og rekruttering av lærere med fremmedspråklig bakgrunn. Det bør åpnes for å gi fremmedspråklige lærerstudenter dispensasjon fra kravet om å tilegne seg kunnskap i sidemålet.

Individvurdering

Tilpasset opplæring er et overordnet mål for Venstre. Venstre vil sikre elever en bedre individuell vurdering av sitt faglige arbeid. Individvurderingen skal ivareta retten til tilpasset opplæring, bevisstgjøre eleven i forhold til sitt eget forbedringspotensiale.

I dag er vurderingssystemet i for stor grad basert på en tallkarakter på et sluttprodukt. Venstre vil forbedre både vurderingen underveis i læringsprosessen og sluttvurderingen ved å utvikle et system med mål å innføre et mappevurderingssystem i skolen. For Venstre betyr mappevurdering at det eleven produserer gjennom året i form av skoleprøver, innlevering og prosjekter samles. Arbeidet vurderes underveis i forhold til målene i læreplanen. Eleven får skriftlig tilbakemelding, og i ungdomsskolen og videregående skole suppleres denne tilbakemeldingen med en karakter. Eleven får mulighet til å rette opp eller forbedre sitt arbeid innen en gitt tidsfrist, og kan levere den inn på nytt til ny vurdering.

Venstre vil fjerne sentralt gitt skriftlig eksamen. I stedet ønsker Venstre at et tilfeldig utvalg av elevene får sin mappe vurdert eksternt samt at elevene får en rett til en slik vurdering. Mappevurdering styrker dermed rettsikkerheten til den enkelte elev fordi karakteren satt av læreren og karakteren satt av en ekstern person vil være direkte sammenlignbare. Så lenge dagens evalueringssystem består må elever på videregående ha en rett til å kunne gå opp til eksamen i de fag de måtte ønske.

Mappevurdering som grunnlag for ekstern vurdering må utvikles i tråd med de erfaringer som fins innenfor de forskjellige fagområdene. Venstre mener at en slik reform ikke må byråkratisere lærernes hverdag.

Venstre ønsker en gjennomgang av dagens rett til spesialundervisning, med mål om å få fjernet det i dagens system som stigmatiserer elever med et ensidig fokus på deres problemer. Venstre ønsker å sikre alle barn tilpasset opplæring og ønsker å flytte spesialpedagogisk kompetanse nærmere skole, lærere og elever. Venstre vil sikre alle barn som skal få

en faglig utredning et svar innen 2 måneder.

Det må settes lavere krav til elevdeltakelse og ansvar for egen læring i de laveste årstrinn. For de laveste årstrinnet vil det fortsatt være den tradisjonelle timeplanen som vil utgjøre hovedtyngden i oppbyggingen av skolehverdagen.

Venstre ønsker å styrke skolen som en arena for oppbygging av demokratisk kompetanse. Elevene må i løpet av sin skolegang lære om demokratiet både gjennom teori og praksis. Elevenes kunnskap og virkestrang må tas på alvor og brukes av skolens lærere og ledelse. Som et ledd i denne målsettingen er det viktig å utvikle og forbedre elevrådet og elevens engasjement i utvikling og styring av skolen.

e-læring

Venstre ønsker en skole som gir elevene gode ferdigheter i bruk av digitale verktøy så vel som det å forholde seg kritisk til informasjon. Dette krever en helhetlig tenkning som innebærer at skolen sikrer alle barn de samme mulighetene til å tilegne seg kunnskaper og ferdigheter. Skolen er den eneste arena der det er mulig å sikre alle barn like læringsmuligheter, og forhindre at digitale klasseskiller utvikles.

Fritt valg av læremidler og lærebøker i videregående skole

Elever er forskjellige, og lærer best på forskjellige måter. Venstre mener derfor at det må innføres fritt valg av lærebøker i videregående skole. Eleven velger lærebok i samråd med faglærer. Skolen skal være en reklamefri sone, også i skolebøkene.

Staten skal sikre en nasjonal satsing på åpne kildefiler i dataprogrammer for å sikre utvikling av digital kompetanse uten at markedet styrer tilgangen dette. Dette for å sikre et reelt valg for den enkelte kommune eller skole med hensyn til hvilken programvare og hvilke leverandører som benyttes.

Nasjonale prøver

Venstre mener at nasjonale prøver primært skal brukes til å kartlegge den enkelte elevs forutsetninger og behov, og dermed danne grunnlag for tilpasset opplæring. De nasjonale prøvene må derfor gjennomføres i begynnelsen av skoleåret. De nasjonale prøvene skal ikke brukes som en

del av grunnlaget for fastsettelse av slutt karakter.

Venstre ønsker å gjennomføre nasjonale prøver i 4., 8., 11. og 13 årstrinn. I motsetning til de tre første nasjonale prøvene, vil den nasjonale prøven i det 13. årstrinn hovedsakelig være av kvalitetssikringshensyn.

Organisering av opplæringen

Tilpasset opplæring er et overordnet mål. Dersom dette krever økte ressurser, må kravet imøtekommes. Venstre vil gi den enkelte skole større frihet til planlegging og gjennomføring av opplæringen. Modulbasert opplæring vil i større grad enn årstrinnsopplæring være i tråd med målet om tilpasset opplæring. Venstre mener det bør stimuleres til et fleksibelt system som tillater både fleksitid og fristilling fra planer og timetall i prosjektperioder. Fastlåste timeplaner kan være begrensende for den enkelte.

VENSTRE VIL:

- Ha en sterk og god offentlig skole.
- Støtte prinsippet om fritt skolevalg.
- Ha en offentlig støtte av friskolene tilsvarende 90 % av offentlig driftstilskudd.
- Erstatte dagens KRL-fag med et felles livssyns-, etikk- og verdifag.
- Gjøre den norske skolen blant Europas ledende når det gjelder undervisning i matematikk og naturvitenskap.
- Styrke språkopplæringen i skolen ved bl.a. å innføre et andre obligatorisk fremmedspråk i grunnskolen.
- Styrke norskfaget og bevare både hovedmål og sidemål.
- Jobbe for forenklede læreplaner i alle fag i grunnsopplæringen.
- Innføre et gratis skolemåltid i grunnskolen.
- Gi kommunene rentefrie lån til nybygg og rehabilitering av skolebygg.
- Bruke 3 milliarder kroner på kompetanseheving av lærerne.
- Stille krav om minst 5vt/15sp høyere utdanning for å få lov til å undervise i enkelte fag.
- Innføre et «kompetanseår» for lærere.
- La kommunene bestemme om rektorstillinger skal være på åremål.
- Styrke lærernes arbeidsmiljø og la alle lærere disponere en bærbar datamaskin.

- Ha opptakskrav på lærerutdanningen.
- Erstatte dagens karakter- og eksamenssystem med et «mappevurderingssystem».
- Innføre fritt valg av lærebøker i videregående skole i samråd med faglærer.
- Flytte de nasjonale prøvene til starten av skoleåret.

HØYERE UTDANNING

Venstres mål er at Norge innen 2009 skal ha verdens høyest utdannende befolkning. For Venstre er det en viktig demokratisk oppgave å sikre alle den samme adgangen til utdanning og kunnskap uansett sosial og kulturell bakgrunn og eventuelle funksjonshemninger. Kunnskap er et grunnlag for frihet og demokrati. Derfor er det avgjørende for Venstre at den nye loven for universiteter og høyskoler sikrer gratisprinsippet. Studenter skal ikke betale skolepenger på statlige universiteter og høyskoler.

Universiteter og høyskoler er viktige samfunnsinstitusjoner som må styres i tråd med deres akademiske egenart og deres rolle i det sivile samfunn. For Venstre er det viktig at en holder balansen mellom undervisning og forskning. Undervisning må være forskningsbasert og forskningen må ha fokus på formidling. Venstre vil at den enkelte institusjon kan velge den styringsform som den anser som best egnet. For Venstre innebærer det at institusjonene skal få velge om de ønsker å arrangere valg av rektor. Den enkelte institusjon må få bestemme om de ønsker at pedagogisk og administrasjons leder skal være en og samme person i rektor, eller om de ønsker å ha en rektor som er pedagogisk leder og en administrerende direktør i tillegg. Ingen grupper, verken eksterne, ansatte eller studenter bør ha flertall i styret. Dette vil sikre at ansatte og studenter får reell innflytelse.

Institusjonene må stimuleres til å konkurrere om studenter på bakgrunn av studiemiljø, faglige spissmiljøer og spesielle studietilbud. Mangfold og satsning på særskilt kompetanse er en grunnleggende verdi ved akademia. Venstre ønsker at politisk styring kun skal skje gjennom ressurstildeling og rammebetingelser. Dette vil sikre at viktige beslutninger bygger på kjennskap til den faglige virksomheten og forsvaret av universitetenes og høyskolenes autonomi.

Venstre mener at en høyskole som tilfredsstillende særlig strenge krav til kvalitet på forskning og undervisning vil kunne få tildelt universitetsstatus. Denne statusen tildeles ingen institusjoner evig – og dersom et universitet ikke oppfyller kriteriene vil det kunne miste sin status. Det er samtidig avgjørende at vi ikke svekker oppgavene hvor høyskolene har en unik posisjon, blant annet i å utdanne ingeniører, lærere og helse- og omsorgspersonell hvor behovet bare vil vokse i årene framover.

Venstre mener privat høyere utdanning bør ha gode nok rammevilkår til at de blir reelle alternativer både for studenter og som gode forskningsmiljøer. Venstre ønsker å stimulere til opprettelsen av en privat lærerutdanning i Norge. Dette vil kunne utfordre og dermed også styrke den offentlige lærerutdanningen.

Venstre ønsker å utvikle en praktisk videreutdanning på fagskolenivå innenfor håndverksfag, slik at også fagarbeidere og handverkere kan nå et høyere kompetansenivå i praktiske ferdigheter.

Studietilbud

Venstre mener karakterer alene er et for snevert opptakskriterium til høyere utdanning. For å rekruttere bredest mulig ønsker Venstre å gi den enkelte institusjon større frihet til å benytte opptaksprøver, realkompetanse, og intervjuer som kriterier for opptak. Dette vil motvirke den ressursløsingen det er at kvalifiserte søkere bruker tid og penger på å forbedre karakterer fra videregående skole. Dessuten vil dette bidra til en mer real oppfatning av studiet og jobbmulighetene. Riktig motivasjon fører også til færre studieavbrudd.

Venstre er kritiske til bruken av obligatorisk undervisning på studier som ikke er profesjonsutdannelse. Profesjonsutdannelse eller ikke, bruken av obligatorisk undervisning bør kun benyttes der det er faglig vanskelig å teste studentenes kunnskaper på andre måter.

Privatistretten er en mulighet til å formalisere realkompetanse, derfor vil Venstre opprettholde retten til å gå opp til privatisteksamen. Det bør ikke koste mer å ta en privatisteksamen enn det koster institusjonen å rette en ekstra oppgave.

Studentvelferd

En god studiefinansiering skal gjøre det mulig å være student. Venstre vil arbeide for indeksregulering av studiestøtten, samt en økning av stipendandelen. Venstre ønsker en 50-50 fordeling mellom lån og stipend. For å sikre studentene forutsigbarhet vil Venstre at kun halvparten av stipendet er knyttet opp til avlagte studiepoeng. Det er også nødvendig å ta igjen etterslepet grunnet manglende indeksering etter økningen i 2001. Studiestøtten skal gis på individuelt grunnlag, og ikke kunne avkortes ut fra samboers/ektefelles inntekt. Studielån bør utbetales kun en gang i semesteret slik at studentene selv kan bestemme over egne penger og få eventuell avkastning av denne.

Det er behov for en reorganisering av studentsamskipnadene samt en avklaring av ansvarsforholdet mellom skipnaden og utdanningsinstitusjonen. Venstre vil konkurranseutsette tilbud av studentvelferdsoppgaver der det er hensiktsmessig ut fra studentenes velferd. Semesteravgiften bør rendyrkes som en avgift som skal dekke velferdstilbud til studentene, det bør derfor utarbeides klare retningslinjer for hva studentavgiften kan brukes til og hvor høy den kan være.

På sikt har Venstre et mål om å bytte ut dagens studiefinansieringssystem med borgerlønn.

Venstre ønsker at de studentene som trenger det, tilbys rimelige barnehageplasser. For å sikre at også utenlandsstudenter med barn har et akseptabelt tilbud, må relevante trygdeordninger utvides til også å omfatte norske studenter i utlandet.

Internasjonalisering

Venstre ser positivt på at norske studenter gis anledning til å ta hele eller deler av utdannelsen sin i utlandet, og mener stipendieringsordningen bør bedres for å sikre at norske studenter i utlandet gis gode økonomiske vilkår. Skolepengestøtten må sørge for at norske studenter har anledning til å studere hele grader i utlandet på lik linje med medstudenter fra studielandet. Det bør utvikles et bedre system for faglig differensiering og kvalitetssikring av ulike studiesteder. Venstre mener videre at utenlandsstudenter skal ha samme rettigheter som studenter ved norske læresteder, og skal ikke diskrimineres på bakgrunn av sin utdannelse verken under eller etter studier.

Det må utvikles raskere og enklere prosesser for godkjenning i Norge av utdanningen til mennesker fra andre land, også utenfor Europa. Studenter fra utviklingsland har dårligere forutsetninger for å ta del i den globaliseringen av høyere utdanning som i dag pågår. Venstre ønsker derfor økt satsning på kvoteordningen slik at norske læresteder kan motta flere fullfinansierte studenter til høyere utdanning. Vitnemål fra norske læreinstusjoner bør utstedes på både norsk og engelsk.

VENSTRE VIL:

- La den enkelte utdanningsinstitusjon få bestemme om pedagogisk og administrativ leder skal være en og samme person i rektor.
- Opprette en privat lærerutdanning i Norge.
- Gi den enkelte institusjon større frihet til å benytte opptaksprøver, realkompetanse m.m. som kriterier for opptak.
- Opprettholde retten til å gå opp til privatisteksamen.
- Arbeide for en indeksregulering av studiestøtten, samt en økning av stipendandelen til 50 %.
- La de studentene som ønsker det få utbetalt hele studielånet ved starten av hvert semester.

STYRK FORSKNINGEN

Forskning har verdi i seg selv, og er ikke bare av instrumentell nytte. Den kritiske offentlighet er avhengig av at forskere deltar med sin kunnskap om samfunnsforhold, kulturelle forhold og kunnskap om den teknologiske utviklingen. Akademiske prinsipper, og ikke markedets prinsipper, må få lov til å styre forskningsprosessen. Spesielt er det viktig at forskerne beholder sin rolle som demokratisk motmakt til myndigheter og næringsliv.

Venstres mål er at norske forskningsmiljøer skal ha gode nok rammebetingelser for å produsere kunnskap på høyt internasjonalt nivå. Dette betinger at en stor andel av ressursene som går til forskning må være frie i form av økt grunnbevilgning og at forskerne selv får legge premissene for bruken av bevilgningene. Grunnforskningsfinansiering må fortsatt være en sentral del av finansieringen av universitetene og instituttsektoren. Norsk forskning må internasjonaleseres. Det må skapes bedre vilkår for utenlandsopphold og tilsvarende må norske uni-

versiteter få bedre mulighet til å tiltrekke seg internasjonalt anerkjente toppforskere. Venstre vil arbeide for mer smidig regelverk for utenlands akademisk arbeidstillatelse og for bedre finansieringsmuligheter for å lønne toppfolk. Dette er avgjørende for å skape forskningsmiljøer av høy, internasjonal kvalitet. Venstre vil ha egen linje for forskerrekuttering til medisinsk grunnforskning.

Norske forskningsmiljøer må gis mulighet til å utvikle kunnskap over et bredt register - både gjennom fri grunnforskning, og gjennom forskning som er av direkte betydning for fremtidig næringsliv og verdiskaping.

Venstre går derfor inn for en rask og kraftig opptrapping av samfunnets samlede forskningsinnsats. Venstres mål er at norsk forskningsinnsats skal økes til 3 % av BNP innen 2009, hvorav minst 1 % fra offentlige kilder. En vesentlig del av økningen i forskningsmidlene må gis som bevilgninger til fri grunnforskning. Det betyr bl.a. økte driftsrammer til universiteter, forskningsinstitutter og høyskoler, flere stipendiatstillinger og økte rammer for postdoktorander.

Arbeid med å kommersialisere forskningsresultater bør stimuleres og belønnes. Universitetene og den enkelte forsker må sikres tilgang til hjelp og ressurser i kommersialiserings- og patenteringsfasen. Venstre vil styrke de etablerte kontorene for teknologioverføring (TTO) ved universitetene og andre virkemidler gjennom Norges forskningsråd. Avhengig av de ulike faggrenene må det være ulike premisser som legges til grunn. Forskningssatsingen må skje i et samspill mellom den langsiktige grunnforskningen og mer direkte anvendt forskning. Det må skje en betydelig langsiktig forskningssatsing på områder der Norge allerede har fortrinn og kan hevde seg internasjonalt, for eksempel energisektoren – og spesielt petroleumssektoren, marine næringer, den maritime klyngen og noen områder innenfor IKT, materialteknologi og biomedisin der Norge ligger i tet.

Det er viktig å se nærmere på organiseringen av forskningen. Hverdagen til faglige universitetsansatte har endret seg kraftig etter kvalitetsreformen, gjennom et lengre semester, tettere oppfølging av studenter og flere kunnskapstester underveis i studiet. Dette bidrar til å sikre en bedre kvalitet på studiene. Samtidig er Venstre oppmerksomme på faren for at det da blir mindre tid til forskning for de samme menneskene. Venstre er

også bekymret for at midlene til forskning i for sterk grad blir styrt etter studentenes valg av fag. Dette er særlig bekymringsfullt dersom den negative utviklingen for de teknisk- naturvitenskapelige fag fortsetter. Venstre vil sikre at disse fag får en sterkere prioritering enn det som har vært tilfelle i de siste år. Venstre vil derfor ta initiativ til en evaluering av reformen der hensynet til fri forskning står i fokus.

VENSTRE VIL:

- Arbeide for et mer smidig regelverk for utenlandsk akademisk arbeidstillatelse.
- Øke den norske forskningsinnsatsen til 3 % av BNP innen 2009, hvorav minst 1 % er fra offentlige kilder.
- Støtte arbeidet med å kommersialisere forskningsresultatene.
- Ta initiativ til å evaluere kvalitetsreformen for å sikre forskningen.

8. Forpliktende satsing på kultur

«Man skal ej læse for at sluge, men for at se, hvad man kan bruge.»

HENRIK IBSEN

Kunst og kultur er selve grunnlaget for vår utvikling som mennesker og som samfunn. I et sosialliberalt samfunn skal kulturen avspeile bredde og mangfold. Derfor kan et kulturliv aldri styres av stat og kommune like lite som av markedskrefter og kortsiktig behovstilfredsstillelse. Venstre vil ha en kulturpolitikk som ivaretar det særegne i norsk kultur samtidig som vi tar opp i oss at vi gradvis får et mer flerkulturelt samfunn og at vi er del av et internasjonalt fellesskap. En slik kulturpolitikk kan bare utvikles i et nært samspill mellom politiske myndigheter, kunstnere og andre kulturarbeidere og borgerne. Derfor må kulturpolitikken være åpen, preget av demokratiske prosesser og basert på respekt for alle kulturytringer.

Venstre vil ha omfattende økonomiske overføringer til kulturlivet. Slike overføringer skal i størst mulig grad utformes som oppdrag til kunstnere og andre kulturarbeidere, ikke som passiv støtte. Målet må være å skape kulturell frihet. Det vil også kunne gi grunnlag for en kreativ næringsvirksomhet som er viktig både for våre lokalsamfunn og for næringslivet for øvrig. Gjennom et samspill mellom offentlig sektor, en fri kultursektor og næringslivet kan det skape vekst og gode utviklingsvilkår i alle deler av landet. I slike prosesser vil Venstre være opptatt av å sikre bredde og mangfold og bidra til en åpen og demokratisk struktur

Et løft for kultur-Norge

Venstre ønsker et kraftig og forpliktende nasjonalt kulturløft. Venstre ønsker derfor at minst 1 % av statsbudsjettet brukes til kulturformål. Økt satsing på kultur er også en økt satsing på nyskaping og arbeidsplasser, og kan bli en vekstnæring for Norge i tiden som kommer.

Venstre ønsker å øke statens og kommunenes innkjøp av kunst og kulturprodukter. Venstre vil gjøre de store nasjonale og regionale kunstsamlin-

gene i stand til å bygge ut sine samlinger betraktelig. Venstre vil også evaluere nye ordninger for utsmykking av offentlige bygg som bedre korresponderer med den nye tidens eierstrukturer. Venstre vil sette av penger slik at en fast prosentsats av budsjettet ved fylkeskommunale og statlige samferdselsprosjekter går til kunstnerisk utsmykking av offentlige plasser.

Venstre vil arbeide for at det fremmes en egen kulturlov. Den skal bidra til at de statlige kulturtiltakene sees i sammenheng gjennom forenkling og samling av dagens oppstykkede regelverk, og konkretisere de statlige kulturforpliktelsene.

Det bør foretas en skikkelig opprydning i de offentlige støtteordningene for å sikre Et enklere kultur-Norge. Ordningene må sikre rekruttering og premiere aktivitet, men medføre minst mulig skjemavelde og dokumentasjonsbyrde. Skatteregler, oppgaveplikt og momsregler må gjennomgås med sikte på å legge til rette for at det skal være så enkelt og stimulerende som mulig å legge ned innsats i kultur og idrettslag. Det bør være en nedre grense i antall medlemmer eller størrelse på budsjett slik at små lag og foreninger kan drive tilnærmet skjemafrøtt. Venstre vil ha en gjennomgang av Kulturrådet med sikte på å gi virksomheten en åpnere struktur.

Venstre ønsker dessuten å utvide ordningen med skattefradrag for gaver til frivillige organisasjoner til også å gjelde for gaver til kulturtiltak av en karakter som gavner offentligheten. Skattefritak bør gjelde for givere, både enkeltpersoner og for næringslivet.

Den kulturelle skolesekken

Venstre var en pådriver for innføring av den kulturelle skolesekken. Ordningen har gitt barn og ungdom over hele landet mulighet til å oppleve konserter, kunstutstillinger, forfatterbesøk, dans og teater. Økt bruk av kultur blant barn og ungdom har vært en vitamininnsprøyting både for skoleverket og kulturlivet.

Venstre vil utvide den kulturelle skolesekken til også å omfatte de videregående skolene og barnehagene. Venstre ønsker at frie kunstnere og grupper må få tilgang til midler til produksjon av utstillinger og forestillinger for og med barn og ungdom.

Rom for skapende krefter og lokalt engasjement

Venstre vil øke den statlige støtten til lokale og regionale kulturbygg. Det er avgjørende for framtidig vekst på kulturområdet at de skapende krefter får gode arenaer å utfolde seg på. Venstre vil ha et bredt kulturhusbegrep, og arbeide for fleksible regler for offentlig støtte. Det må legges særlig vekt på å legge til rette for barn og unges skaperkraft.

Venstre vil arbeide for en egen opptrappingsplan for kulturell infrastruktur. Midlene som avsettes over statsbudsjettet til nasjonale, regionale og lokale kulturbygg skal økes betydelig gjennom en slik plan. I dag er det en rekke kommunale, fylkeskommunale og regionale små og store byggeprosjekter som ikke kan realiseres på grunn av for små statlige bevilgninger. Venstre ønsker en offensiv satsing på kulturbygg i perioden.

Venstre vil ha samme regler for tilskudd fra spillemidlene for kulturbygg og idrettsbygg. Det er i dag en uheldig forskjellsbehandling som favoriserer idrettsanlegg. En likeverdig tilskuddsordning mellom ulike typer bygg og anlegg vil gi reelle valg. Det vil også gjøre det lettere å få til et fruktbart samspill og spleiselag mellom frivillige krefter, det offentlige og næringslivet i finansiering av bygging og drift av lokale kulturbygg.

Det offentlige har et særlig ansvar for å stille lokaler til disposisjon for kulturformål. Særlig gjelder dette i de store byene. Venstre mener at offentlige bygg som står tomme i lengre perioder fritt bør kunne brukes til kulturformål.

Sterkest mulig lokalt engasjement i kulturformidlingen er avgjørende for kulturell vekst og fornying. Det offentliges bidrag til organiseringen av kunst- og kulturtilbud rundt om i landet må være slik at den fremmer økt aktivitet lokalt og regionalt. På denne bakgrunnen er det nødvendig å se på Riksteateret, Rikskonsertene og Riksutstillingenes rolle. Riksutstillinger ble i løpet av 2005 en del av Nasjonalmuseet for kunst. Venstre er imot en utvikling hvor stadig mer av norsk kunstliv bindes opp i en stor institusjon. Venstre er dermed for et fritt og uavhengig Riksutstillinger. Venstre vil arbeide for at Riksutstillinger beholder en friest mulig stilling i den posisjon de nå har og har et langsiktig mål om at Riksutstillinger nok en gang vil bli uavhengig fra Nasjonalmuseet for kunst.

Venstre vil se på en løsning hvor Riksteateret, Riksutstillinger og Riks-

konserterne samordner deler av administrasjon, verksted, lager og turnévirksomheten og på den måte vil kunne danne en kulturell motvekt til Nasjonalmuseet.

I denne anledning kan det være naturlig å flytte virksomheten av de «tre Rer» til en annen by enn Oslo.

Det profesjonelle og amatørbaserte kulturmiljø må dra veksler på hverandre. Venstre vil opprette et fond som kan gjøre frivillig teater og kultur økonomisk i stand til å samarbeide med profesjonelle, gjennom bl.a. lokale teaterverksteder, kultursentre o.l.

Venstre vil også arbeide for gode levevilkår og stabil finansiering for distriktsoperaene.

Venstre går inn for et nasjonalt produksjonsfond som kan bidra til økt turnévirksomhet fra alle typer kulturinstitusjoner.

Det er mange stipendordninger for kunstnere i dag, men disse bør samordnes bedre. Venstre vil arbeide for at det opprettes flere arbeidsstipend enn i dag. En del ledige garantiinntekter bør gjøres om til arbeidsstipend. Unge kunstnere bør ha mulighet til å få etablererstipend.

Det er en offentlig oppgave å medvirke til å opprettholde et levende og variert teatertilbud, tilgjengelig for alle typer publikum over hele landet. Det må være gode teatertilbud for barn.

Venstre ønsker å utvide distriktsmusikerordningen og å støtte festivaler/lokale spill.

Film og musikk

Lover, avtaler og støtteordninger for film og kino skal legges til rette for et godt filmtilbud i hele landet, også i distriktene. Innenfor disse rammene må det være mulig for nye kinobedrifter å etablere seg for å gi økt konkurranse og bredere tilbud for publikum. Det må være en grunnleggende målsetning å sikre et bredt og mangfoldig repertoar. Det må legges til rette for en betydelig norsk egenproduksjon av film, med spesiell fokus på unge filmskapere.

Dagens forbud mot parallellimport begunstiger de store musikkelskap-

ene, mens forbrukerne må betale mer for produktene. Venstre vil derfor oppheve forbudet mot parallellimport.

Opphavsrett og kopisperre

Venstre er mot kopisperrene som i økende grad har dukket opp på CD og DVD og vil derfor at kopisperrede skal være tydelig merket. Venstre ønsker fortsatt at det skal være lov og mulighet til å kopiere fonogrammer, CD og DVD til eget bruk. Venstre er mot at det innføres en egen avgift på salg av «blanke» CD og DVD som skal tilfalle underholdningsindustrien som en kompensasjon for kopiering.

Lovgivningen som beskytter åndsverk og opphavsrettigheter må tilpasses den teknologiske utvikling, slik at den sikrer kunstneres interesser også ved publisering på nett.

Språklig mangfold

Norge har to likestilte riksspråk, en unik samisk språkkultur og en rekke minoritetsspråk som brukes av innvandrere og deres etterkommere. I et flerkulturelt samfunn med respekt for kulturelle og språklige minoriteter, må alle kunne ta vare på sine språk som en viktig del av sin identitet.

Innkjøpsordningen for litteratur må videreføres og utvides til å gjelde for sakprosa og skolebibliotekene. Likestillingspolitikken for nynorsk og bokmål må fortsette, også når nye medier og ny teknologi tas i bruk. Venstre vil at det offentlige skal stille krav ved innkjøp om at de vanligste data-programmene foreligger både på bokmål og nynorsk.

Ny språkteknologi må tilpasses norsk språkbruk. Venstre vil arbeide for at alle norske datasamlinger, blant annet arkiver, blir digitalt tilgjengelige for allmennheten.

Økt satsing på bibliotekene

Bibliotekene er en viktig kilde for leseglede både for barn, ungdom og voksne. Bibliotekene har en nøkkelrolle i både å formidle litteratur og annen kunst og samtidig være et opplevelsessenter og samlingspunkt for kunnskap og informasjon.

Venstre ønsker å stimulere til et mangfold av lokale bibliotek-varianter der særegen profil både er mulig og ønskelig. Venstre ønsker en fortsatt

satsing på digitale bibliotek tjenester og andre prosjekter som gir bibliotekene nytt innhold.

Bibliotekene må opprettholdes som et hovedsakelig gratis tilbud, og sikres bedre mulighet til å holde åpent om ettermiddagene og i helgene. Biblioteker må kunne tilby sine brukere gratis Internett-tilgang.

Massemedia

Ny teknologi gjør at nye medier vokser fram, og medier som tidligere har vært atskilte, smeltes sammen. Det er en kulturpolitisk oppgave å legge til rette for et mangfoldig og variert tilbud også i denne nye medievirkeligheten.

Venstre mener at det skal satses på allmennkringkasting også i framtiden og at det er viktig å sikre et godt, riksdekkende fjernsynstilbud på norsk. Venstre støtter derfor at det bygges et digitalt bakkebasert fjernsynsnett. En slik utbygging bør etter Venstre syn ikke være en statlig oppgave, men kan skje på markedsbaserte vilkår hovedsakelig gjennom dagens allmennkringkastere, NRK og TV2. Dette skal imidlertid ikke føre til monopol på digitale sendinger fra TV2 og NRK; flere kommersielle norske kringkastere enn TV2 må få plass.

Dersom NRK skal kunne forsvare sin særstatus som reklamefri allmennkringkaster, bør selskapet konsentrere seg om sine kjerneoppgaver, og legge stor vekt på dekning over hele landet for sine tjenester. Venstre er imot kringkastingsavgiften og vil heller finansiere NRK over statsbudsjettet.

NRK bør kunne samarbeide med andre kanaler om spesielt kostnadskrevenne produksjoner som store sportsarrangementer, da med innslag av reklamefinansiering.

Kravene om bruk av nynorsk skal etterleves i riksdekkende kanaler i radio og fjernsyn som har eksklusiv konsesjon eller annen særbehandling.

Venstre ønsker strenge rammer for hvordan politisk TV-reklame skal formidles. For Venstre er det viktig at politisk reklame eller livssynsreklame ikke blir forbeholdt de få og rike.

Pressestøtte

Venstre vil videreføre pressestøtten som et virkemiddel til å opprettholde mangfold i pressen. Lokalavisene er viktige i lokaldemokratiet og lokal kulturformidling.

Også de minste lokalavisene må sikres driftsgrunnlag, og Venstre vil vri mer av støtten i retning lokalavisene.

Idretten

Idretten er Norges største folkebevegelse. Idrettslagene spiller en stor rolle for trivsel og folkehelse. Den offentlige innsatsen må i sterkere grad rettes inn mot å sikre mangfoldet i idretts-Norge og gi tilbud som aktiviserer barn og unge. Tilskuddsordninger må støtte opp om lokal idrettssatsning og lokalt engasjement, ikke reserveres for store prosjekter. Idretten må i et godt samspill med det offentlige fortsette sin innsats mot dopingmisbruk.

Ved fordeling av spillemidler til idrettsanlegg vil Venstre at nærmiljøanlegg prioriteres sterkere enn i dag. Nærmiljøanlegg blir i stor grad benyttet av barn og unge til egenorganisert fysisk aktivitet og det er fremdeles et stort behov for flere slik anlegg rundt om i landet.

Venstre ønsker at idrettslag og andre frivillige organisasjoner skal kunne hente inntekter fra ulike spill og lotterier. Venstre er bekymret for at store deler av dette inntektsgrunnlaget kan falle bort dersom Norsk Tipping får enerett til å drive gevinstautomater fra 2006. Venstre vil om nødvendig gå inn med tiltak for å sikre at også små idrettslag og foreninger får sin rettmessige del av overskuddet.

Samisk kultur

Storsamfunnet har et ansvar for å gi urbefolkningens kultur i Norge anledning til å utvikle seg på egne premisser. Venstre vil styrke de samiske forskningsmiljøene og læreboksituasjonen på samiske språk må bli mye bedre enn i dag. Det må gis støtte til utgivelse av litteratur og aviser på samisk språk. Kringkastingselskaper med allmennkringkastingsoppgaver må tilby sendinger på samisk eller teksten på samisk. Samisk formkultur skal vies særlig oppmerksomhet og sikres bevaring og utvikling gjennom opplæring og forskning.

Annen minoritetskultur

Kulturutveksling er et viktig integrerende tiltak. Det er derfor viktig at forholdene legges til rette for at ulike minoriteter får uttrykt sine kulturer, og samtidig får ta del i den tradisjonelt norske. Dette innebærer f.eks. at det er spesielt viktig at minoritetene oppmuntres til å delta i dugnadsbasert arbeid som er nedarvet i den norske folkekulturen.

Kulturminner, museer og tradisjoner

Kulturminner er sporene av våre forfedres liv og virke som fortsatt kan sees og oppleves i våre omgivelser. Vi har en forpliktelse til å bringe kunnskapen om vår fortid videre. Staten er en stor eier av kulturminner, og har et spesielt ansvar for å ta vare på disse.

Venstre vil styrke de totale bevilgningene til kulturminnevern og øke innskudd og derved avkastningen fra Kulturminnefondet, som skal gå direkte til kulturminnene. Venstre vil også at avkastningen fra Norsk kulturminnefond benyttes som tilskudd/lån til kulturminneprosjekter.

Museenes finansiering bør premiere høy museumsfaglig standard i tillegg til god tilgjengelighet og utadrettet virksomhet. Kulturgjenstander bør i størst mulig grad forbli i det lokalmiljøet de er funnet, for å kunne forstås og oppleves i den sammenhengen de er skapt. Venstre forutsetter at Stortinget følger opp sin vedtatte økonomiske opptrappingsplan for gjennomføring av museumsreformen.

Vei- og kommunikasjonshistorien bør styrkes ved at det offentlige gir midler til bevaring av jernbaneanlegg/ driftsmateriell, skip og havneanlegg, rutebiler og rutebilanlegg som er verneverdige eller har stor betydning både for lokalmiljøet og på landsbasis. I likhet med drift av museumsjernbane og veteranskip, bør drift av veteranrutebiler være fritatt mineraloljeavgift ved dokumentasjon av 30-årsgrensen som veterankjøretøy.

Venstre vil desentralisere flest mulig avgjørelser. Samtidig finnes det store nasjonale kulturoppgaver hvor ansvaret bør tas nasjonalt.

Munchmuseet tilhører Oslo, men har samtidig en særstilling blant landets kulturinstitusjoner. Venstre vil at museet skal få en støtte over det nasjonale kulturbudsjettet som bidrar til å sikre samlingen og gjøre

museet bedre i stand til å møte internasjonale utfordringer.

Middelalderkirker og andre bevaringsverdige kulturinstitusjoner må få penger nok til forsvarlig vedlikehold, for å sikre varig vern for framtida.

Venstre vil se på dagens ordninger og lovverk som omhandler ansvar for sikring av arkeologiske funn. Det bør ikke være slik i dagens Norge at en grunneier må betale store summer til staten fordi han har meldt fra om et arkeologisk funn på sin egen eiendom. Dagens lovverk er utilstrekkelig og skaper utilsiktede utgifter for grunneiere.

Venstre vil gi momsfradrag for innkjøp av materialer og innleid arbeidskraft for alle eiere som rehabiliterer eiendommer som er registrert som av antikvarisk verdi eller regulert til bevaring eller fredning.

Før staten selger eiendom av kulturminneverdi eller annen stor fellesnytte, skal de ha vært i dialog med vertskommunen eller fylket for å kartlegge behov og muligheter for fremtidig utnyttelse.

Estetikk og stedsforming

Venstre vil at utformingen av det offentlige skal ha høy estetisk og teknisk kvalitet. Det må tas hensyn til naturens utforming og til øvrige eksisterende omgivelser. Spesielt viktig er det å vise respekt for og verne om bevaringsverdige bygninger og tradisjonsrike miljøer. Der privateide bygninger fredes bør det offentlige som hovedregel ta på seg den økonomiske byrden for fredningen.

Under den pågående revideringen av plan- og bygningsloven må estetikkparagrafen (§74) tydeliggjøres. Kulturminnevernet må styrkes og sanksjonsmuligheter ved ulovligheter klargjøres.

Samtidig må vi legge til rette for nyskapende, kreative og utfordrende løsninger som avspeiler vår moderne tid. Utøvere av frie kunstarter kan gi viktige innspill i kreative prosesser, skape dialog og se nye muligheter. Venstre mener at det er viktig å benytte seg av kunstnere som ideskapere og rådgivere i plansammenheng.

VENSTRE VIL:

- At minst 1 % av statsbudsjettet brukes til kulturformål.
- Arbeide for at det fremmes en egen kulturlov.
- Rydde opp i de offentlige støtteordningene for å sikre «Et enklere kultur-Norge».
- Utvide den kulturelle skolesekken til også å omfatte barnehager og videregående skoler.
- Øke den statlige støtten til lokale og regionale kulturbygg.
- Flytte virksomheten til Riksteateret, Riksutstillingene og Rikskonserntene til en annen by enn Oslo.
- Etablere et nasjonalt produksjonsfond for økt turnévirksomhet fra alle typer kulturinstitusjoner.
- Oppheve forbudet mot parallellimport av CD-plater.
- Ikke forby å kopiere CD og DVD-plater til eget bruk.
- Utvide innkjøpsordningen for litteratur til å gjelde for saksprosa og for skolebibliotekene.
- Opprettholde bibliotekene som et gratis tilbud med økte åpningstider på ettermiddag og i helger.
- Støtte utbygging av et digitalt bakkebasert fjernsynsnett under forutsetning av at dette ikke medfører monopol på digitale sendinger fra TV2 og NRK.
- Fjerne kringkastingsavgiften og heller finansiere NRK over statsbudsjettet.
- Ha strenge rammer for formidling av politisk TV-reklame.
- La avkastningen av Norsk kulturminnefond også benyttes som tilskudd/lån til kulturminneprosjekter.

